

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ПРАВОВОГО
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

НДІ ПЗІР НАПрН УКРАЇНИ

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗБУДОВИ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ
ІНФРАСТРУКТУРИ У ВОЄННИЙ ТА ПОВОЄННИЙ ПЕРІОДИ**

Електронне наукове видання

Харків

2024

Рекомендовано до публікації

Вченою радою Науково-дослідного інституту правового забезпечення інноваційного розвитку Національної академії правових наук України (протокол № 2 від 07 березня 2024 р.)

Редакційна колегія:

С. В. Глібка – канд. юрид. наук, директор НДІ ПЗІР НАПрН України;

А. М. Любчич – канд. юрид. наук, старший дослідник, учений секретар НДІ ПЗІР НАПрН України.

Рецензенти:

Є. М. Білоусов – доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри права Європейського Союзу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого;

І. В. Борисов – кандидат юридичних наук, асистент кафедри господарського права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

Збірник наукових праць НДІ ПЗІР НАПрН України. Вип. : «Актуальні питання розбудови науково-дослідницької інфраструктури у воєнний та повоєнний періоди» за матеріалами Інтернет-конференції (м. Харків, 28 лютого 2024 року) / за ред. С. В. Глібка, А. М. Любчич. – Харків: НДІ ПЗІР НАПрН України, 2024. – 164 с. – Електронне наукове видання. – https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2024/02/conf_28.02.2024.pdf

ISBN 978-617-7806-49-2

У збірнику наукових праць представлені доповіді, тези доповідей, наукові повідомлення викладачів, практичних працівників, науковців, що взяли участь у Інтернет-конференції «Актуальні питання розбудови науково-дослідницької інфраструктури у воєнний та повоєнний періоди». Захід був проведений Національною академією правових наук України, Науково-дослідним інститутом правового забезпечення інноваційного розвитку Національної академії правових наук України, Радою молодих учених Науково-дослідного інституту правового забезпечення інноваційного розвитку 28 лютого 2024 року у м. Харкові з метою обміну практичними і теоретичними напрацюваннями й підготовки рекомендацій учасників щодо правових проблем і викликів розбудови науково-дослідницької інфраструктури у воєнний та повоєнний періоди. Збірник наукових праць є продовженням науковим виданням та виданий в рамках фундаментального наукового дослідження «Правові механізми нової науково-дослідницької інфраструктури» RK 0121U11376. Видання буде цікавим науковцям, аспірантам, студентам та всім, хто цікавиться актуальними проблемами розвитку науково-дослідницької інфраструктури в сучасних умовах.

ЗМІСТ

Тези та доповіді за матеріалами Інтернет-конференції «Актуальні питання розбудови науково-дослідницької інфраструктури у воєнний та повоєнний періоди»

Внукова Наталія Миколаївна

ЕКОНОМІКО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ У КЛАСТЕРНІЙ ПОЛІТИЦІ.....5

Жорнокуй Юрій Михайлович

КОНСТРУКЦІЯ ВЕНЧУРНОГО ФОНДУ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ.....14

Кузніченко Сергій Олександрович

РОЛЬ ТА МІСЦЕ МЕДИЧНИХ КАПЕЛАНІВ В РЕАБІЛІТАЦІІ ВЕТЕРАНІВ ТА ІНВАЛІДІВ ВІЙНИ.....21

Любчич Анна Миколаївна

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ПРИПИНЕННЯ ВІДТОКУ НАУКОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЯК ЛЮДСЬКОГО РЕСУРСУ ЗА КОРДОН.....28

Кохан Вероніка Павлівна

ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ НА УМОВАХ НЕСТАНДАРТНОЇ ЗАЙНЯТОСТІ 35

Подрез-Ряполова Ірина

ДО ПИТАНЬ СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ: ДОСВІД ЄС.....40

Розгон Ольга Володимирівна

ДОРОЖНІ КАРТИ ДОСЛІДНИЦЬКИХ ІНФРАСТРУКТУР ЯК ІНСТРУМЕНТ СПРИЯННЯ НАУКОВИМ ДОСЯГНЕННЯМ В ІННОВАЦІЙНОМУ ПРОЦЕСІ 46

Селіванова Ірина Анатоліївна

ДО ПИТАННЯ ПРО ПІДТРИМКУ ЕКОНОМІЧНОЇ АКТИВНОСТІ ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ 55

Корват Олена Валеріївна

МОНІТОРИНГ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ.....63

Головащенко Ольга Сергіївна

ДО ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ДОСЛІДНИЦЬКИХ ІНФРАСТРУКТУР В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ 75

Колісник Анна Сергіївна

ДО ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ В УКРАЇНІ.....81

Чубенко Віра Анатоліївна	
ДЕЯКІ ПРАВОВІ ПИТАНЯ ЗНАЧЕННЯ ДОСЛІДНИЦЬКИХ ІНФРАСТРУКТУР В СИСТЕМІ РОЗВИТКУ MILITARY-TECH ІННОВАЦІЙ.....	88
Шевердіна Вікторія Ігорівна	
ОСНОВИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ ТА ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ.....	94
Новіков Євген Андрійович	
ПЕРЕДАЧА ТЕХНОЛОГІЙ В ЕРУ ЦИФРОВІЗАЦІЇ: НАСЛІДКИ ТА ВИКЛИКИ	102
Мамаєв Ілля Олександрович	
ВИЗНАЧЕННЯ НАПРЯМКІВ СПРИЯННЯ АДАПТАЦІЇ ВЕТЕРАНІВ ДО ЦИВІЛЬНОГО ЖИТТЯ	108
Порохняк Валерій Дмитрович	
ЦІЛЬОВА ВИЗНАЧЕНІСТЬ ГРАНТІВ НА РОЗВИТОК БІЗНЕСУ ТА ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ УЗГОДЖЕННЯ З ПРІОРИТЕТАМИ РОЗВИТКУ НАУКИ ТА ЕКОНОМІКИ	114
Кунах Вікторія Сергіївна, Сорокіна Діана Андріївна	
ПОРЯДОК ВІДКРИТТЯ ТА ВЕДЕННЯ РАХУНКІВ БЮДЖЕТНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В УСТАНОВАХ ДЕРЖАВНОЇ КАЗНАЧЕЙСЬКОЇ СЛУЖБИ	125
Білько Анастасія Вікторівна, Чорнобель Карина Олексіївна	
ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРИНЦИПІВ ВИКОНАННЯ БЮДЖЕТІВ...130	
Клименко Ірина Віталіївна, Маркіна Софія Сергіївна	
ПОРЯДОК ВИТРАТ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ: ПІДСТАВИ ДЛЯ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ	136
Клименко Ірина Віталіївна, Кривошея Крістіна Сергіївна	
ЗАКОНОДАВЧЕ ВИЗНАЧЕННЯ СИСТЕМИ ОБЛІКУ У ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ-ПІДПРИЄМЦЯ.....	141
Бадула Анна Сергіївна, Лісконог Катерина Володимирівна	
ПОВНОВАЖЕННЯ ГОЛОВНИХ РОЗПОРЯДНИКІВ ЗА БЮДЖЕТНИМ КОДЕКСОМ УКРАЇНИ.....	146
Глібко Сергій Сергійович	
ЩОДО ВРАХУВАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ЧИННИКІВ В ПРАВОВОМУ РЕГУЛЮВАННІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ.....	152

Внукова Наталія Миколаївна

*доктор економічних наук, провідний науковий співробітник
НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрНУ,*

професор кафедри митної справи і фінансових послуг

ХНЕУ імені Семена Кузнеця,

ORCID: 0000-0002-1354-4838

***ЕКОНОМІКО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ
ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ У КЛАСТЕРНІЙ ПОЛІТИЦІ***

Дослідження присвячено основним засадам правового регулювання дослідницької інфраструктури в ЄС і його застосування у кластерній політиці. Розглянуто підходи кластерного альянсу до формування кластерної політики, в якій мають знайти своє місце дослідницькі інфраструктури. Мережа CERIC-ERIC має сприяти сучасному розвитку науково-дослідницьких інфраструктур країн Центральної та Східної Європи для забезпечення розвитку науки та промисловості, які є складовими реалізації кластерної політики. Мережі Європейських дослідницьких інфраструктур сприятимуть посиленню взаємодії між всіма видами об'єктів сучасних інфраструктур, що є складовими становлення і розвитку кластерів.

Ключові слова: дослідницька інфраструктура, кластерна політика, мережа, наука.

Vnukova Nataliya

*Doctor of Economics (2nd PhD), Leading researcher of Scientific and Research
Institute of Providing Legal Framework for the Innovative Development of NALS
of Ukraine, Professor of the Department of customs affairs and financial services*

Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics

ORCID: 0000-0002-1354-4838

***ECONOMIC AND LEGAL ENSURING THE DEVELOPMENT OF
RESEARCH INFRASTRUCTURE IN CLUSTER POLICY***

The study is devoted to the basic principles of legal regulation of research infrastructure in the EU and its application in cluster policy. The approaches of the cluster alliance to the formation of a cluster policy, in which research infrastructures should find their place, are considered. The CERIC-ERIC network should contribute to the modern development of scientific and research infrastructures of the countries of Central and Eastern Europe to ensure the development of science and industry, which are components of the implementation of the cluster policy. Networks of European research infrastructures will contribute to the strengthening of interaction between all types of objects of modern infrastructures, which are components of the formation and development of clusters.

Keywords: research infrastructure, cluster policy, network, science.

Актуальність. Кластерна політика держави спрямована на удосконалення розвитку інфраструктури, зокрема, дослідницької, як обов'язкової складової будь-якого кластера, в тому числі інноваційного.

Для розширення доступу вчених до передових дослідницьких інфраструктур у кластеризованому ЄС у Концепції Державної цільової програми розвитку дослідницьких інфраструктур в Україні на період до 2026 року [5] визначено створення необхідних організаційних, правових та фінансових умов для розвитку системи дослідницьких інфраструктур в Україні, підвищення їх конкурентоспроможності, а також розвитку сфер наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності.

У попередніх дослідженнях встановлено, що для пошуку інструментів впливу пропонується розглянути підходи до застосування інструментів розвитку кластерів, серед яких особливу увагу слід приділити становленню інфраструктури [3]. Під час воєнного стану у межах спільноти Industry4Ukraine спостерігається значне переміщення співробітників фірм кластерів зі східних регіонів країни, в першу чергу з Харкова і Запоріжжя в регіони Західної України, при цьому виробничі активи учасників кластерів в регіонах бойових дій зазнають значних руйнувань, тому питання розвитку інфраструктури релокованих кластерів актуалізувалось, особливо, це

стосується компаній новітніх сервісів для сприяння задоволенню нових потреб, де елементи дослідницької інфраструктури вимагають додаткової підтримки.

Вплив умов особливого правового періоду сприяв більш глибоким змінам, що вплинуло на об'єднання кластерної спільноти України в «Український Кластерний Альянс» (УКА), що можна розглядати як мега кластер. де умови для розвитку дослідницької інфраструктури можуть бути значно вищі.

Між тим у межах мегакластеру можливо формування більш вузьких спільнот платформи Industry4Ukraine, які потребують елементів саме дослідницької інфраструктури, а також можливого поширення аутсорсингу інжинірингових послуг серед учасників, наприклад, кластерів ІАМ (Інжиніринг – Автоматизація – Машинобудування) [3].

Виклад результатів. Для визначення напрямів реалізації кластерної політики в умовах євроінтеграції пріоритетним, зокрема, є висвітлення питань правового регулювання дослідницьких інфраструктур в ЄС, які є об'єктами, що надають ресурси та послуги дослідницьким спільнотам для проведення досліджень і сприяння інноваціям, в тому числі у кластерах [7]. Враховуючи, що інноваційна складова є відмінною рисою кластерів, отже, стан дослідницької інфраструктури беззаперечно впливає на стимулювання їх розвитку.

Широке представлення об'єктів дослідницької інфраструктури в ЄС не тільки для досліджень, але й освіти та державних послуг теж є фактором можливого стимулюючого впливу на процеси кластеризації виробничих процесів різних установ. Різновиди об'єктів дослідницької інфраструктури в ЄС, які можуть бути односайтовими, розподіленими або віртуальними [7], включають велике наукове обладнання або переліки пристроїв, колекції, архіви або наукові дані, обчислювальні системи та мережі зв'язку, будь-яку іншу науково-інноваційну інфраструктуру унікального характеру, відкриту

для зовнішніх користувачів, що все є складовими кластерного розвитку. Європейська Комісія щодо правового регулювання визначає, оцінює та впроваджує стратегії та інструменти для забезпечення ЄС стійкими дослідницькими інфраструктурами світового рівня [7].

Кластерна політика ЄС полягає в тому, що кластери визначаються як групи компаній, пов'язаних економічних суб'єктів та установ, розташованих поблизу одна від одної та які мають достатній масштаб для розвитку спеціалізованих знань і навичок, послуг, ресурсів, постачальників [6]. Щодо перших складових, то це є певні компетентності, які мають сформуватися, і синергія полягає в тому, що всі вони можуть бути більш інноваційними, сприяти створенню більшої кількості робочих місць і реєстрації більшого обсягу міжнародних торгових марок і патентів. Існує понад 1500 кластерів, розташованих у понад 200 регіонах ЄС-27. На кластери припадає майже 25% загальної зайнятості в ЄС. Кластерна політика ЄС використовує кластери для реалізації пріоритетів ЄС. Інструментарій підтримки полягає у міжрегіональному інвестуванні та тематичних дослідженнях, що дозволяє пропонувати технічну допомогу для модернізації промисловості та інвестицій, що безпосередньо пов'язано із станом дослідницької інфраструктури.

Дослідницькі інфраструктури є відкритими та доступними, що гарантується в ЄС для всіх дослідників не тільки у Європі, а також за її межами [2]. Європейська Комісія розглядає ініціативи, стратегії та мережі через Європейський стратегічний форум дослідницьких інфраструктур (ESFRI), який розробляє стратегічну дорожню карту, що визначає інвестиційні пріоритети в європейських дослідницьких інфраструктурах на наступні 10-20 років. Одним з таких пріоритетів має бути їх ефективне застосування у розвитку кластерів. Для практичної реалізації стратегій створено Європейський консорціум дослідницької інфраструктури (ERIC) - спеціальна *правова* форма, яка полегшує створення та функціонування дослідницьких інфраструктур.

Наприклад, мережа CERIC-ERIC об'єднує сучасну науково-дослідницьку інфраструктуру країн Центральної та Східної Європи для забезпечення розвитку науки та промисловості в галузі дослідження матеріалів, біоматеріалів і нанотехнологій та надає відкритий доступ до цієї інфраструктури. Спільне використання провідних національних дослідницьких інфраструктур європейських країн дозволяє знаходити інноваційні рішення суспільних проблем у сферах енергетики, охорони здоров'я, харчування, культурної спадщини тощо, де активно формуються кластери. Доступ до інфраструктури CERIC відкритий для науковців з України та безкоштовний за умови, що отримані результати та дані будуть доступні спільноті протягом певного часу відповідно до Політики щодо наукових даних (Scientific Data Policy) [0].

Для визначення зацікавленості розвитком дослідницької інфраструктури (research infrastructure) англійською мовою у світі за останні рік на 12 лютого 2024 року обрано пошуковий ресурс Google Trends [9]. Попит протягом року був стабільний, єдине незначне падіння відзначалось у грудні 2023 року, але за регіональним розподілом статистично значимими виділено тільки 11 країн: серед яких Філіппіни, Австралія, ЮАР та ін. Серед європейських країн виділено Нідерланди, Велику Британію і Німеччину. Якщо порівняти з попитом на тему кластер англійською мовою, то ця тема є більш затребуваною у більше, ніж 60 країнах, знову попереду Філіппіни і Австралія, а серед європейських країн - Болгарія, Словаччина, Фінляндія. Це свідчить про те, що наукомісткі країни формуються попит на розвиток дослідницької інфраструктури, але їх небагато, щодо кластерів, то попит на них на європейському рівні більше у країн, що розвиваються в ЄС. Також можна зробити висновок, що зацікавленість в реалізації кластерної політики ще незначною мірою пов'язана із розвитком дослідницької інфраструктури, що потребує додаткової уваги органів регулювання.

У деяких випадках процес планування може бути націлений на інфраструктуру з багатьох непересічних наукових областей, єдиною

спільною якістю яких є їх важливість для науки. Вважається, що Дорожня карта Європейського стратегічного форуму дослідницьких інфраструктур (ESFRI) є пріоритетним прикладом [4], яка зосереджується на нових дослідницьких інфраструктурах, які обіцяють уможливити абсолютно нові види вимірювань або обчислень [4], що може мати значення для інновацій у кластерах, тому що кластери включають, наприклад, постачальників спеціалізованих ресурсів, таких як компоненти, машини та послуги, та постачальників спеціалізованої інфраструктури [6].

Висновки. Розглянуте правове регулювання і інструменти дослідницької інфраструктури в ЄС створюють певне підґрунтя для впливу на розвиток кластерів. Подальші кроки щодо становлення дослідницької інфраструктури мають прискоритися для країн східної частини ЄС і позитивно вплинути на інтеграцію до цієї сфери України, для чого, незважаючи на особливий правовий період, є нормативні і організаційні передумови. Мережі Європейських дослідницьких інфраструктур сприятимуть посиленню взаємодії між всіма видами об'єктів сучасних інфраструктур, що є складовими становлення і розвитку кластерів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Відкриття нових конкурсів CERIC-ERIC (Консорціуму науково-дослідницької інфраструктури Центральної Європи) URL: <https://svit.kpi.ua/2023/08/24/%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BA%D1%80%D0%B8%D1%82%D1%82%D1%8F-%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%85-%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BA%D1%83%D1%80%D1%81%D1%96%D0%B2-ceric-eric-%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%81%D0%BE%D1%80%D1%86-2/>

2. Внукова Н. М. Вплив дослідницької інфраструктури на розвиток індустрії 4.0 Збірник наукових праць НДІ ПЗІР НАПрН України. Вип. 7 : Актуальні питання розбудови науково-дослідницької інфраструктури : за

матеріалами інтернет-конференції (м. Харків, 28 лютого 2022 року) / за ред. С. В. Глібка. Харків : НДІ ПЗІР НАПрН України, 2022. Електронне наукове видання. https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2022/Conf_28.02.22.pdf ISBN 978-617-7806-12-6 URI <https://openarchive.nure.ua/handle/document/21081>

3. Внукова Н. М. Економіко-правове забезпечення функціонування екосистем Індустрії 4.0 в сучасних умовах щодо розвитку кластерних утворень ІАМ та формування ланцюгів доданої вартості *Господарська діяльність та новітні технології: актуальні проблеми регулювання в умовах воєнного стану* : монографія / за ред. О. О. Дмитрик, К. О. Токаревої. – Харків: НДІ прав. забезп. інновац. розвитку НАПрН України, 2022. – С. 79-126. URL: <http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/29974>

4. Глобал форум OECD Global Science Forum Report on Road mapping of Large Research Infrastructures (2008) Report on Establishing Large International Research Infrastructures: Issues and Options (2010) 62 с. URL: <https://www.oecd.org/sti/inno/47057832.pdf>

5. Концепція Державної цільової програми розвитку дослідницьких інфраструктур в Україні на період до 2026 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2021 р. № 322-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-2021-%D1%80#n9>

6. Федотова Ю. В. Роль органів державного управління у здійсненні процесів кластеризації на макро- та мезоекономічному рівнях. *Комунальне господарство міст. Науково-технічний збірник*. 2014. №113. С. 240-244.

7. Cluster policy: European Commission. URL: https://single-market-economy.ec.europa.eu/industry/strategy/cluster-policy_en

8. European Research Infrastructures. URL: https://research-and-innovation.ec.europa.eu/strategy/strategy-2020-2024/our-digital-future/european-research-infrastructures_en

9. Google Trends – керівництво як користуватися. URL: <https://livepage.pro/knowledge-base/google-trends.html>

REFERENCES

1. Vidkryttia novykh konkursiv CERIC-ERIC (Konsortsiumu naukovodoslidnytskoi infrastruktury Tsentralnoi Yevropy) URL: <https://svit.kpi.ua/2023/08/24/%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BA%D1%80%D0%B8%D1%82%D1%82%D1%8F-%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%85-%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BA%D1%83%D1%80%D1%81%D1%96%D0%B2-ceric-eric-%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%81%D0%BE%D1%80%D1%86-2/> [in Ukrainian]
2. Vnukova N. M. Vplyv doslidnytskoi infrastruktury na rozvytok industrii 4.0 Zbirnyk naukovykh prats NDI PZIR NAPrN Ukrainy. Vyp. 7 : Aktualni pytannia rozbudovy naukovodoslidnytskoi infrastruktury : za materialamy internet-konferentsii (m. Kharkiv, 28 liutoho 2022 roku) / za red. S. V. Hlibka. Kharkiv : NDI PZIR NAPrN Ukrainy, 2022. Elektronne naukove vydannia. https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2022/Conf_28.02.22.pdf ISBN 978-617-7806-12-6 URI <https://openarchive.nure.ua/handle/document/21081> [in Ukrainian]
3. Vnukova N. M. Ekonomiko-pravove zabezpechennia funktsionuvannia ekosystem Industrii 4.0 v suchasnykh umovakh shchodo rozvytku klasternykh utvoren IAM ta formuvannia lantsiuhiv dodanoi vartosti Hospodarska diialnist ta novitni tekhnolohii: aktualni problemy rehuliuвання v umovakh voiennoho stanu : monohrafiia / za red. O. O. Dmytryk, K. O. Tokarievoi. – Kharkiv: NDI prav. zabezp. innovats. rozvytku NAPrN Ukrainy, 2022. – S. 79-126. URL: <http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/29974> [in Ukrainian]
4. Global forum OECD Global Science Forum Report on Road mapping of Large Research Infrastructures (2008) Report on Establishing Large International Research Infrastructures: Issues and Options (2010) 62 s. URL: <https://www.oecd.org/sti/inno/47057832.pdf> [in English]

5. Koncepcija Derzhavnoi cil'ovoï programi rozvitku doslidnic'kih infrastruktur v Ukraïni na period do 2026 roku: Rozporjadzhennja Kabinetu Ministriv Ukraïni vid 14 kvitnja 2021 r. № 322-r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-2021-%D1%80#n9> [in Ukrainian]

6. Fedotova Yu. V. Rol orhaniv derzhavnoho upravlinnia u zdiisnenni protsesiv klasteryzatsii na makro- ta mezoekonomichnomu rivniakh. Komunalne gospodarstvo mist. Naukovo-tekhnichnyi zbirnyk. 2014. №113. S. 240-244. [in Ukrainian]

7. Cluster policy: European Commission. URL: https://single-market-economy.ec.europa.eu/industry/strategy/cluster-policy_en [in English]

8. European Research Infrastructures. URL: https://research-and-innovation.ec.europa.eu/strategy/strategy-2020-2024/our-digital-future/european-research-infrastructures_en [in English]

9. Google Trends – kerivnytstvo yak korystuvatysia. URL: <https://livepage.pro/knowledge-base/google-trends.html> [in Ukrainian]

Жорнокуй Юрій Михайлович

доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри цивільного права та процесу Харківського національного університету внутрішніх справ; провідний науковий співробітник Науково-дослідного інституту правового забезпечення інноваційного розвитку Національної академії правових наук України

ORCID: 0000-0001-9669-6062

КОНСТРУКЦІЯ ВЕНЧУРНОГО ФОНДУ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ

Наукова робота присвячена дослідженню конструкції венчурного фонду за законодавством Великої Британії. На підставі аналізу зроблено висновок, що кон'юнктура попиту і пропозиції у Великій Британії є найбільш динамічною порівняно з іншими країнами Європи, в яких використовуються конструкції LLP. Всі наведені фактори, сукупно становлять сприятливий клімат для венчурного капіталу Великої Британії. Доведено, що організаційно-правова структура типового венчурного інституту у Великій Британії виглядає так – він може бути утворений: 1) або як самостійна компанія-фонд, 2) або як обмежене партнерство. Аналізуючи міжнародну практику, що як правило не містить окремого законодавчого регулювання діяльності венчурних фондів, можна зазначити, що такі фонди варто розуміти переважно як вид діяльності, а не як організаційно-правову форму товариства як юридичної особи.

Ключові слова: венчурний фонд, партнерство, товариство з обмеженою відповідальністю, інноваційна діяльність.

Zhornokui Yurii Mykhailovych

Doctor in Law, Professor, head of Civil Law and Procedure Department of Kharkiv National University of Internal Affairs, senior scientific employee of Scientific and Research Institute of Providing Legal Framework for the Innovative Development of the National Academy of Law Sciences of Ukraine

VENTURE FUND CONSTRUCTION ACCORDING TO THE LEGISLATION OF GREAT BRITAIN

The scientific paper is focused on studying the venture fund construction according to the legislation of Great Britain. Based on the analysis, the author has concluded that the supply and demand fluctuations in Great Britain is the most dynamic compared to other European countries where the LLP structures are used. All of the indicated above factors constitute accumulatively a favourable climate for the venture capital of Great Britain. It has been proved that the organizational and legal structure of a typical venture institution in Great Britain is as follows – it can be formed: 1) either as an independent fund company, 2) or as a limited partnership. Having analysed the international practice, which as a rule does not contain a separate legislative regulation of venture funds activities, it can be noted that such funds should be mainly perceived as a type of activity, but not as an organizational and legal form of a company as a legal entity.

Key words: venture fund, partnership, limited liability company, innovation activity.

На сьогодні в наукових дослідженнях наголос зроблено на відхід від використання загальних форм отримання спекулятивного прибутку до сфери венчурного інвестування інноваційної діяльності. Такі обставини зумовлені нестабільною економічною ситуацією та високою ймовірністю непередбачуваних кризових явищ. Однак, така нестабільність викликана й тим, що відсутнє чітке визначення кола осіб, яких варто визнавати учасниками відносин венчурного інвестування інноваційної діяльності. Вирішення вказаної проблематики передбачає не лише проведення аналізу правозастосовної практики, законодавства та правової доктрини в Україні, але вказаних елементів у провідних. Економічно розвинених країнах, наприклад Великій Британії, що зумовлюється потребою у вивченні та застосуванні передового світового розвитку венчурної індустрії.

У сфері венчурного інвестування інноваційної діяльності у Великій Британії, так само як і в США, застосовується значна кількість організаційних форм інвесторів. Однак провідне місце займають пенсійні фонди. Крім того, у Великій Британії досить розвинутою є інноваційна

інфраструктура, яка зумовлює наявність бізнес-інкубаторів, технопарків, інноваційних центрів. Останнім часом у Великій Британії, саме інвестиційні фонди, які функціонують у формі партнерства з обмеженою відповідальністю (LLP), є найбільш популярною організаційно-правовою формою для розміщення інвестицій.

Організаційно-правова структура типового венчурного інституту у Великій Британії виглядає так – він може бути утворений: 1) або як самостійна компанія-фонд, 2) або як обмежене партнерство. При цьому венчурна компанія-фонд – це не компанія у чистому вигляді, а асоціація партнерів (у англосаксонській системі права венчурна компанія-фонд створюються у організаційно-правовій формі партнерства з обмеженою відповідальністю (*limited liability partnership* – LLP) [1]) зі змішаною відповідальністю, у якій є: 1) керуючі партнери з повною відповідальністю (*general partners*) – венчурні капіталісти та 2) партнери з обмеженою відповідальністю (*limited partners*) – інвестори. Їх статуси відрізняються тим, що обмежений партнер не відповідає за результати діяльності фонду більше ніж сума, що була внесена як вклад до його майна, а генеральний партнер несе необмежену відповідальність за зобов'язаннями фонду. Генеральні партнери мають довіреність на право діяти від імені всіх учасників. Таким чином, управляюча компанія є генеральним партнером, а інвестори – обмеженими [2, с. 108].

LLP є головними учасниками венчурного інвестування інноваційної діяльності у Великій Британії. По суті, вони визнаються ТОВ. Принцип LLP полягає у тому, що, інвестори, яких називають партнерами з обмеженою відповідальністю включають до свого складу банківські організації, пенсійні фонди, страхові фірми, університетські благодійні фонди, корпорації і приватних осіб. Саме вони вкладають капітал в фонд з визначеним строком існування, який керується генеральним партнером (GP). LLP, маючи загальну правоздатність, як правило, створюються спеціально для венчурного

інвестування. Управління ж таким фондом здійснює венчурна компанія, яка виступає в ролі генерального партнера (GP) [3].

Вважається, що переваги правового регулювання венчурної діяльності британського аналогу ТОВ обумовлені наступними положеннями, що визначають вибір LLP її учасниками: 1) податкова прозорість на рівні структури управляючої особи; 2) відсутність обов'язку сплачувати страхові внески на винагороду; 3) відсутність ПДВ на послуги управляючої компанії; 4) перевага податкового президентства, відповідно до якого надається можливість здійснення управлінських функцій з будь-якої частини світу без необхідності їх підтримки за місцем реєстрації для запобігання небажаної міграції з метою уникнення оподаткування [4].

В основному, професійний менеджер інвестиційного фонду створюється у формі LLP, що зумовлюється відсутністю ПДВ на послуги компанії з управління. Стандартна схема має такий вигляд: генеральний партнер (LLP) інвестиційного фонду (LP) створює з компанією менеджера (LLP) єдину групу, в рамках якої послуги між елементами такої групи ПДВ не оподатковуються. Крім можливості зекономити на ПДВ, є ще низка переваг. Винагорода професійних менеджерів оподатковується як капітал (*capital gains tax*), а не єдиним соціальним внеском і страховими внесками (*PAYE*) як заробітна плата, що істотно зменшує податкове навантаження на поточні управлінські послуги.

Щоб мати можливість використати пільгові умови договору з податковим органом, фонд зобов'язаний відповідати певним критеріям; вказана винагорода, наприклад, має виплачуватися за принципом витягнутої руки, за яким з метою оподаткування величина цін (виплат) перераховується зворотно до ринкових значень, так, як начебто пов'язані між собою компанії, були незалежними.

Однак не податковий режим зумовлює потребу у виборі такої організаційно-правової форми, саме форма LLP передбачає значну організаційну гнучкість, що дозволяє задовольнити специфічні вимоги

окремих інвесторів. Для того, щоб мінімізувати витрати, пов'язані з конфліктом інтересів між венчурними та кінцевими інвесторами щодо зменшення ризиків в інноваційній сфері, спектр їхніх дій зазвичай обмежується низкою договірних умов (наприклад, обмеженням: 1) розміру будь-якої інвестиції в певне товариство або 2) спільного інвестування в портфельні компанії з боку генеральних партнерів та заборонаю фонду інвестувати в певні типи товариств.

За законодавством Великої Британії типова структура інвестиційного фонду, який становить найбільш популярну форму здійснення венчурного підприємництва, не залежно від його правової оболонки, має бути здатна: а) об'єднувати інвестиції; б) приймати інвестиції траншами протягом всього періоду існування фонду, а не лише одночасно (одноразово); в) акумулювати, розподіляти і витрачати капітал пасивних інвесторів, які не беруть участь в управлінні; г) користуватися послугами професійних менеджерів – третіх осіб.

У зв'язку викладеним варто підтримати висновок про те, що саме британські LP є найпопулярнішим вибором для структурування фондів венчурних інвестицій. Це пов'язано з: 1) їх податковою прозорістю; 2) LLP пропонує велику організаційну гнучкість, що дозволяє задовольнити специфічні вимоги окремих інвесторів; 3) обмеженою відповідальністю партнерів LLP як ключовою причиною, чому інвестори надають перевагу вибору цієї організаційно-правової форми для структурування венчурних інвестицій; 4) можливістю структурування фондів венчурних інвестицій [5, с. 119–120].

Висновок. Як свідчить практика, кон'юнктура попиту і пропозиції у Великій Британії є найбільш динамічною порівняно з Німеччиною, Францією та іншими країнами, в яких використовуються конструкції LLP. Всі наведені фактори, сукупно становлять сприятливий клімат для венчурного капіталу Великої Британії. Аналізуючи міжнародну практику, що як правило не містить окремого законодавчого регулювання діяльності венчурних фондів,

можна зазначити, що такі фонди варто розуміти переважно як вид діяльності, а не як організаційно-правову форму товариства як юридичної особи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Limited Liability Partnerships Act 2000. URL: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2000/12/contents> (дата звернення: 12.12.2023).

2. Жорнокуй Ю. М. Проблемні питання визначення суб'єктного складу відносин венчурного інвестування інноваційної діяльності. *Право та інновації*. 2021. № 3. С. 104–111.

3. Limited Partnerships Act 1907. URL: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/Edw7/7/24/contents> (дата звернення: 12.12.2023).

4. British Private Equity & Venture Capital Association. <https://www.bvca.co.uk/Research/Investment-Activity> (дата звернення: 26.10.2023).

5. Тарнавський Р. В. Господарсько-правове стимулювання венчурного інвестування в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.04 / Нац. ун-т «Одеська юридична академія». Одеса, 2017. 235 с.

REFERENCES

1. Limited Liability Partnerships Act 2000. URL: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2000/12/contents> (дата звернення: 12.12.2023).

2. Zhornokui Yu. M. Problemni pytannia vyznachennia subiektnoho skladu vidnosyn venchurnoho investuvannia innovatsiinoi diialnosti. *Pravo ta innovatsii*. 2021. No, 3. Pp. 104–111.

3. Limited Partnerships Act 1907. URL: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/Edw7/7/24/contents> (дата звернення: 12.12.2023).

4. British Private Equity & Venture Capital Association.
<https://www.bvca.co.uk/Research/Investment-Activity> (дата звернення:
26.10.2023).

5. Tarnavskiy R. V. Hospodarsko-pravove stymuliuvannia venchurnoho investuvannia v Ukraini : dys. ... kand. yuryd. nauk : 12.00.04 / Nats. un-t «Odeska yurydychna akademiia». Odesa, 2017. 235 p.

Кузніченко Сергій Олександрович

*доктор юридичних наук, професор, провідний науковий співробітник Науково
дослідного інституту Правового забезпечення Інноваційної діяльності*

Національної академії правових наук України

ORCID: 0000.0001.9278.2756

РОЛЬ ТА МІСЦЕ МЕДИЧНИХ КАПЕЛАНІВ В РЕАБІЛІТАЦІЇ ВЕТЕРАНІВ ТА ІНВАЛІДІВ ВІЙНИ

В доповіді встановлено, що роль медичних капеланів мало вивчена у вітчизняній науці. Автор узагальнив широкий зарубіжний досвід провідних країн світу у сфері діяльності капеланів. Також автором детально вивчений досвід роботи військових і медичних капеланів у різних медичних установах як відомчого так і позавідомчого підпорядкування. Окремо вивчено досвід роботи медичних капеланів у паліативній та госпісній допомозі ветеранам війни. Автор проаналізував чинне законодавство, правозастосовну практику та зробив відповідні висновки.

Ключові слова: медичні капелани, реабілітація, ветерани війни, інваліди війни

Kuznichenko Sergey Oleksandrovych

Doctor of legal sciences, professor

*Leading researcher of the Research Institute of Legal Support of Innovative
Development of National Academy of Legal Sciences of Ukraine*

ORCID: 0000.0001.9278.2756

THE ROLE AND PLACE OF MEDICAL CHAPLAINS IN THE REHABILITATION OF WAR VETERANS AND INVALIDS

The report found that the role of medical chaplains is little studied in domestic science. The author summarized the wide foreign experience of the leading countries of the world in the field of chaplains' activities. The author also studied in detail the work experience of military and medical chaplains in various medical institutions of both departmental and non-departmental subordination. The work experience of medical chaplains in palliative and hospital care for war

veterans was studied separately. The author analyzed the current legislation, law enforcement practice and made appropriate conclusions.

Key words: medical chaplains, rehabilitation, war veterans, war invalids

On February 24, 2022, the unprovoked aggression of the Russian Federation began in Ukraine. Society and the state faced the challenges of wartime, which threaten the life of the nation. During the two years of the war, Ukraine suffered great losses in manpower, many servicemen and employees of the security and defense sector became disabled. The state reviewed in detail its attitude to the disabled in general and to the war disabled in particular. You can see ramps and special elevators, call buttons and separate toilets for the disabled, special driving schools have been built, and universities hold classes on helping the disabled.

Spiritual care is an integral component of multidisciplinary assistance to war veterans and disabled people. But the content analysis of informational materials shows that today insufficient attention is paid to the issues of spiritual support and religious support for the rehabilitation of war veterans and disabled people. Spiritual support for war veterans and disabled people and their family members has many aspects. First of all, it is the attitude to the problems that they face, as well as to their loved ones and the staff of institutions. Secondly, these are the actual forms and methods of spiritual support, and not only the rehabilitation of war veterans and invalids, but also those who are close to them, live with them and provide them with assistance. The second important issue is that every year almost 61 million people in the world need palliative and hospice care, of which more than 25.5 million people die from serious incurable diseases, and another 35 million people suffer from severe, life-threatening diseases. Among adult patients who require palliative treatment and inpatient care, 38.5% suffer from chronic cardiovascular diseases, 34.0% - from malignant neoplasms, 10.3% from chronic diseases of the respiratory system, 5.7% from AIDS, 4.6% - for diabetes, etc. [1-3].

Pastoral care in the field of health care - a direction of chaplaincy activity aimed at providing spiritual, religious, moral, ethical, social support and promoting the activation of internal reserves, the formation of personal stability and the proper spiritual and moral state of patients, their family members and employees of health care institutions health, especially rehabilitation facilities. One of the modern trends in the development of chaplaincy in health care is conducting scientific research and accumulating an evidence base regarding the effectiveness of spiritual care and its positive impact on the microclimate of the hospital and the recovery process of patients.

The revival of domestic chaplaincy began with Ukraine gaining independence, when every sick person was given the right to have a priest visit him, which is enshrined in: the Civil Code of Ukraine (Part 2, Article 287); Laws of Ukraine "On Freedom of Conscience and Religious Organizations" (Article 21) and "Basics of Ukrainian Legislation on Health Care" (Part 1, Article 6). Today, chaplains serve in many hospitals of Ukraine, but mostly on a volunteer basis. The "Public Council under the Ministry of Health of Ukraine on Cooperation with the All-Ukrainian Council of Churches and Religious Organizations (Order of the Ministry of Health dated 15.06.2021 No. 1207), as well as the "Association of Chaplains in Health Care of Ukraine" is responsible for chaplaincy activities in healthcare institutions of Ukraine. , by which in 2021 the following were adopted: "Code of ethics of a chaplain in health care of Ukraine" and "Classifier of chaplain services in the field of health care".

The development of professional medical chaplaincy began in the USA, from where it then spread to other countries in America, Asia and Europe, where a combination of British, American and German models of spiritual care took place. Today, interfaith chaplain services are available in almost every hospital, military hospital, and rehabilitation center in Western countries. In these institutions, the presence of chaplains - specialists in spiritual care is mandatory. The position of a chaplain is equated to the position of a psychologist, he is a full member of a

hospital or rehabilitation institution. Spiritual care is offered exclusively on a voluntary basis. [4,5].

The participation of the Church in providing assistance to war veterans and invalids consists, first of all, in spiritual and pastoral assistance to such patients. By organizing or participating in the organization of assistance to war veterans and invalids and in caring for them, the Church not only sympathizes and helps a sick person, but also gives its children the opportunity to serve their neighbors. This is currently very relevant, since last year, by order of the Ministry of Health of Ukraine dated 30.09.2022 No. 1782, the position "Chaplain in health care" was included in the "List of positions of professionals with higher non-medical education", and the profession "Chaplain in health care" included in the Classifier of Professions DK 003:2010. The specified order also defines the requirements for the specialty and specialization of medical chaplains. It is assumed that persons who have obtained a higher education of at least the first (bachelor's) level in the specialty "Theology" or a higher spiritual education of an equivalent level, who must receive a specialization in the specialty, are allowed to work in the position of "chaplain in health care" Clinical pastoral care". At the same time, chaplaincy services are formed with mandatory observance of the principle of interfaith, and chaplaincy services are offered exclusively on a voluntary basis at the need of patients, their family members, and staff. Without a doubt, the adoption by the Ministry of Health of Ukraine of the order approving the profession "Chaplain in health care" is a new important step for the approval and development of an extremely important component of the rehabilitation of war veterans and disabled people, their family members and personnel involved in providing rehabilitation.

Today in Ukraine, chaplain assistants and nurses of medical charity can be part of the chaplain service of a health care institution. These professional job titles were included in the National Classifier of Professions DK 003:2010, drafts of qualification characteristics for inclusion in DKHP-78 were developed for them. Chaplain assistants must complete initial clinical training.

The self-governance and development of the institute of chaplains in health care is entrusted to chaplain associations, which take care of the development of professional standards, ethical codes, chaplain training standards, certify chaplains and accredit clinical pastoral training programs. In 1990, the European network of chaplains in health care was founded in Berlin, which in 2002 included representatives of Ukraine.

In 2020, the Interfaith Association of Chaplains in Healthcare of Ukraine was established in Kyiv, which includes representatives of Orthodox, Greek Catholic, Protestant denominations, as well as Jewish and Muslim communities.

Therefore, modern medicine uses a comprehensive approach, when a multidisciplinary team of specialists of various specialties is involved in the provision of medical and rehabilitation assistance to patients: doctors, nurses, pharmacists, massage therapists, as well as psychologists, spiritual and social workers. The National Classification of Health Interventions NC 026:2021, harmonized with the Australian Classification of Health Interventions, includes patient support interventions such as "psychological care" and "spiritual care" (code 95550-12). Therefore, a health care chaplain – a professional with a higher theological education who has undergone post-graduate clinical training and is authorized to provide spiritual care in a health care facility – should provide spiritual care for patients, their relatives, and the staff of a health care facility.

ЛІТЕРАТУРА

1. Etkind S. N. How many people will need palliative care in 2040? Past trends, future projections and implications for services / S. N. Etkind, A. E. Bone, B. Gomes et al. // BMC Med. – 2017; 15(1):102. - [Electronic resource] Available from: <http://bmcmedicine.biomedcentral.com/articles/10.1186/s12916-017-0860-2>.

2. Centeno C. White Book for Global Palliative Care Advocacy: Recommendations from the PAL-LIFE expert advisory group of the Pontifical

Academy for Life, Vatican City/ C. Centeno, Sitte T., De Lima L., et al.. – Libreria Editrice Vaticana. – 2019. – 103 P.

3. Knaul F. M. Alleviating the access abyss in palliative care and pain relief-an imperative of universal health coverage: the Lancet Commission report / F. M. Knaul, P. E. Farmer, E.L. Krakauer, et al.// Lancet. – 2018. – 391(10128). – P. 1391-454.

4. Your Chaplain and the Command Religious Program / Published in accordance with SECNAV INST 5430. - N. Y. : S. n., 1984. - 12 p.)

5. Weisung für die Zusammenarbeit mit den für Seelsorge an Soldaten beauftragten Pfarrern der evangelischen Landeskirchen im Wehrbereich VII und VIII. — Bonn : Der Bundesminister der Verteidigung, 1991. — 10 s. — 1, 6 September.

REFERENCES

1. Etkind S. N. How many people will need palliative care in 2040? Past trends, future projections and implications for services / S. N. Etkind, A. E. Bone, B. Gomes et al. // BMC Med. – 2017; 15(1):102. - [Electronic resource] Available from: <http://bmcmmedicine.biomedcentral.com/articles/10.1186/s12916-017-0860-2>.

2. Centeno C. White Book for Global Palliative Care Advocacy: Recommendations from the PAL-LIFE expert advisory group of the Pontifical Academy for Life, Vatican City/ C. Centeno, Sitte T., De Lima L., et al.. – Libreria Editrice Vaticana. – 2019. – 103 P.

3. Knaul F. M. Alleviating the access abyss in palliative care and pain relief-an imperative of universal health coverage: the Lancet Commission report / F. M. Knaul, P. E. Farmer, E.L. Krakauer, et al. // Lancet. – 2018. – 391(10128). – P. 1391-454.

4. Your Chaplain and the Command Religious Program / Published in accordance with SECNAV INST 5430. - N. Y. : S. n., 1984. - 12 p.)

5. Weisung für die Zusammenarbeit mit den für Seelsorge an Soldaten beauftragten Pfarrern der evangelischen Landeskirchen im Wehrbereich VII und VIII. — Bonn : Der Bundesminister der Verteidigung, 1991. 10 s. 1, 6 September.

Любчич Анна Миколаївна

кандидат юридичних наук, старший дослідник, учений секретар

НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку

НАПрН України

ORCID: 0000-0002-6492-4179

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ПРИПИНЕННЯ ВІДТОКУ НАУКОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЯК ЛЮДСЬКОГО РЕСУРСУ ЗА КОРДОН

У публікації розглянуто деякі проблеми відтоку наукового потенціалу як людського ресурсу за кордон, а також питання припинення такого відтоку. Вказано, що формування мультидисциплінарних колективів молодих вчених, буде сприяти збагаченню дослідницького процесу різноплановими поглядами та підходами, зобов'язання їх до співпраці із стейкхолдерами, забезпечення участі останніх у оцінці наукової діяльності. Забезпечення належних умов праці і гідної оплати праці у науковій і науково-технічній діяльності, зокрема усунення різниці в оплаті праці наукових працівників (молодих вчених) і науково-педагогічних працівників і непропорційного підвищення заробітної плати в закладах вищої освіти, яким мають статус «національних».

Ключові слова: дослідницькі інфраструктури, європейська інтеграція, молоді вчені, науковці.

Anna Liubchych

*PhD, Scientific Secretary of Scientific and Research Institute
of Providing Legal Framework for the Innovative Development*

NALS of Ukraine

ORCID: 0000-0002-6492-4179

SOME ISSUES OF STOPPING THE OUTFLOW OF SCIENTIFIC POTENTIAL AS A HUMAN RESOURCE ABROAD

The publication discusses some of the problems of the outflow of scientific potential as a human resource abroad, as well as the issue of stopping such an outflow. It is indicated that the

formation of multidisciplinary teams of young scientists will help enrich the research process with diverse views and approaches, oblige them to cooperate with stakeholders, and ensure the participation of the latter in the evaluation of scientific activities. Ensuring proper working conditions and decent remuneration in scientific and technical activities, including eliminating the difference in remuneration between researchers (young scientists) and academic staff and disproportionate salary increases in higher education institutions that are granted the status of "national".

Keywords: research infrastructures, European integration, young scientists, scientists.

Сучасне наукове підприємництво дедалі більше формується під впливом двох потужних сил. Перша - це глобалізація. Дослідницькі пріоритети стають дедалі більш транснаціональними, а отже вимагають глобальної, а не національної відповіді. Друга - це інновації. Країни по всьому світу дедалі більше визнають, що їхні перспективи економічного здоров'я та суспільного розвитку в кінцевому підсумку випливають з захищеної, добре забезпеченої та освіченої робочої сили. На цьому тлі особливе місце займають молоді вчені та дослідники. Широко визнано, що вони є серед найбільш креативних та енергійних дослідників, молоді дослідники також можуть бути більш мобільними [1] та краще підготовленими, ніж будь-коли раніше. Вони становлять величезний пул глобальних талантів, які здатні змінити географію знань у фундаментальний спосіб. Ці дослідники на початку кар'єри також відіграють центральну роль в економіці знань, оскільки вони можуть бути ключовими інноваторами і творцями, які забезпечують інтелектуальний капітал, необхідний для розвитку потужної національної системи досліджень та інновацій.

Якщо розглядати спектр нових викликів, з якими стикаються країни в усьому світі - швидка економічна глобалізація, старіння населення, глобалізація, старіння населення, зростання попиту на висококваліфіковану робочу силу та розширення системи вищої освіти - потреба у вихованні та просуванні молодих дослідників видається більш нагальною, ніж будь-коли.

Проте, існує мало консенсусу і ще менше досліджень щодо стратегій, які найкраще підтримують дослідників на початку кар'єри. Щоб розвивати виробництво власної зброї, переходити до більш технологічної економіки, вищої продуктивності країні потрібні не тільки якісна освіта на базовому рівні. А з цим вже є проблема. Але й така річ як НДДКР. НДДКР – науково – дослідні та дослідно – конструкторські роботи. «Research & Development» (R&D) англійською.

Фінансування НДДКР та ефективність інвестицій в них – базова умова успіху будь-якої сучасної країни. Корея та Японія саме завдяки реформам освіти і пріоритетному фінансуванню НДДКР вирвалися в люди [2].

Таким чином, існує цілий пул проблем, які стоять перед молодими вченими України. Найбільш гострі з них можна згрупувати у три блоки: 1) відтік кадрів з науки (braindrain); 2) недостатнє інноваційне співробітництво науки та бізнесу; 3) недостатність популяризації науки та низький рівень престижності професії науковця. Існування цих проблем обумовлене не лише недостатнім фінансуванням науки, хоча, безумовно, економічний фактор є одним із основних. Недосконалість законодавства (в першу чергу, що стосується мобільності науковців, вимог до захистів дисертацій, ввезення реактивів та обладнання, тощо), брак дослідницької інфраструктури, відсутність можливостей для кар'єрного зростання, слабка взаємодія із бізнесом, відсутність державної політики, направленої на підтримку популяризації науки та низка інших факторів призводить до того, що молоді науковці змушені або виїздити працювати закордон або й взагалі залишати науку [3].

Виправлення ситуації, що склалася з молодими вченими в країні потребує системного підходу та тісно пов'язане із вирішенням загальних проблем розвитку у сфері науки, технологій, освіти та інновацій України, зокрема:

1. Прийняття соціально-політичного рішення щодо розвитку гуманітарної науки: або повна ліквідація підтримки гуманітарної науки, залежність України від іноземного світогляду та еміграція науковців; або підтримка гуманітарних дослідників, продовження традицій Костомарова М.І., Драгоманова М.П., Грушевського М.С., Вернадського В.І.

2. Розробка критеріїв і принципів підтримки молодих вчених, серед яких найважливіші: наявність соціально-економічної захищеності, прогнозованість та гарантованість незмінності на період до 15-20 років політики підтримки та захищеності молодих вчених.

3. Проведення постійних моніторингових досліджень щодо отримання статистичних даних відносно молодих вчених та науковців середньої вікової групи (які є спроможними щодо провадження якісних наукових досліджень і розробок), що виїхали за кордон, відстеження динаміки цього процесу та створення відповідного Плану заходів (який повинен включати: реалізацію стабілізаційних заходів щодо забезпечення гідних умов праці вчених; реалізацію заходів щодо стимулювання повернення молодих вчених та науковців середньої вікової групи, які виїхали за кордон та припинення відтоку наукового потенціалу як людського ресурсу за кордон) та залучення до цих заходів Міністерства освіти і науки.

4. Розробка та подання законопроєкту щодо покращення фінансування науки і стимулювання праці молодих вчених та науковців середньої вікової групи (з включенням додаткових соціальних гарантій тощо).

5. Забезпечення належних умов праці і гідної оплати праці у науковій і науково-технічній діяльності, зокрема усунення різниці в оплаті праці наукових працівників (молодих вчених) і науково-педагогічних працівників і непропорційного підвищення заробітної плати в закладах вищої освіти, яким мають статус «національних». На цьому звертала увага у свої працях Вапнярчук Н.М. та Ярошенко О.М. [4;5].

6. Формування мультидисциплінарних колективів молодих вчених, що буде сприяти збагаченню дослідницького процесу різноплановими

поглядами та підходами, зобов'язання їх до співпраці із стейкхолдерами, забезпечення участі останніх у оцінці наукової діяльності.

7. Підтримка і мотивація колективів молодих вчених через надання стипендій, премій, інших форм визнання, визначення критеріїв їх надання і забезпечення прозорості.

8. Розробка національних проєктів за сферами «Освіта і наука», передбачених Проєктом Плану відновлення України, за напрямом «Підтримка повернення молоді в Україну» [6].

9. Введення в обов'язкові курси навчання іноземної мови – англійської, німецької або іншої, за рішенням закладу вищої освіти, які необхідно ввести до державних іспитів в бакалавріаті з обов'язковим отриманням сертифікату С1 для здійснення конкурентних наукових досліджень за межами України.

ЛІТАРЕАТУРА

1. Кохан В.П. Мобільність дослідників у Європейському Союзі та Україні. *Право та інновації*. 2023. № 3(43). С. 31-38. [https://doi.org/10.37772/2518-1718-2023-3\(43\)-5](https://doi.org/10.37772/2518-1718-2023-3(43)-5).

2. Про проблему повернення людей на прикладі науки. URL: <https://glavcom.ua/columns/yiriibogdanov/pro-problemu-povernennja-ljudej-na-prikladi-nauki-916022.html>.

3. Проблеми молодих вчених України та рекомендації щодо їхнього вирішення. URL: https://www.civic-synergy.org.ua/wp-content/uploads/2018/04/Problemy-molodyh-vchenyh-Ukrayiny-ta-rekomendatsiyi-shhodo-yihnego-vyrishennya.pdf?fbclid=IwAR0OPqjUJ3hqGT-1PFN8jExnoKtCGs8JdxguMsovjzKIR0uUzCHs_8pj3Pw.

4. Вапнярчук Н.М. Забезпечення гідних умов та оплати праці для науковців – шлях до відродження престижу науки. *Право та інновації*. 2023. № 4(44). С. 34-39. [https://doi.org/10.37772/2518-1718-2023-4\(44\)-5](https://doi.org/10.37772/2518-1718-2023-4(44)-5).

5. Ярошенко О.М., Вапнярчук Н.М. Принцип справедливості – ключовий принцип в оплаті праці наукових працівників. *Право та інновації*. 2023. № 2(42). С. 86-92. [https://doi.org/10.37772/2518-1718-2023-2\(42\)-11](https://doi.org/10.37772/2518-1718-2023-2(42)-11).

6. Проєкт Плану відновлення України. Матеріали робочої групи «Освіта і наука». Національна рада з відновлення України від наслідків війни. 2022. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/education-and-science.pdf>.

REFERENCES

1. Kohan V.P. Mobilnist doslidnykiv u Yevropeiskomu Soiuzi ta Ukraini. *Pravo ta innovatsii*. 2023. № 3(43). С. 31-38. [https://doi.org/10.37772/2518-1718-2023-3\(43\)-5](https://doi.org/10.37772/2518-1718-2023-3(43)-5).

2. Pro problemu povernennia liudei na prykladi nauky. URL: <https://glavcom.ua/columns/yiribogdanov/pro-problemu-povernennja-ljudej-na-prikladi-nauki-916022.html>.

3. Problemy molodykh vchenykh Ukrainy ta rekomendatsii shchodo yikhnoho vyrishennia. URL: https://www.civic-synergy.org.ua/wp-content/uploads/2018/04/Problemy-molodyh-vchenyh-Ukrayiny-ta-rekomendatsiyi-shhodo-yihnogo-vyrishennya.pdf?fbclid=IwAR0OPqjUJ3hqGT-1PFN8jExnoKtCGs8JdxguMsovjzKIR0uUzCHs_8pj3Pw.

4. Vapniarchuk N.M. Zabezpechennia hidnykh umov ta oplaty pratsi dlia naukovtsiv – shliakh do vidrozhennia prestyzhu nauky. *Pravo ta innovatsii*. 2023. № 4(44). С. 34-39. [https://doi.org/10.37772/2518-1718-2023-4\(44\)-5](https://doi.org/10.37772/2518-1718-2023-4(44)-5).

5. Yaroshenko O.M., Vapniarchuk N.M. Pryntsyp spravedyvosti – kliuchovyi pryntsyp v oplati pratsi naukovykh pratsivnykiv. *Pravo ta innovatsii*. 2023. № 2(42). С. 86-92. [https://doi.org/10.37772/2518-1718-2023-2\(42\)-11](https://doi.org/10.37772/2518-1718-2023-2(42)-11).

6. Proiekt Planu vidnovlennia Ukrainy. Materialy robochoi hrupy «Osvita i nauka». Natsionalna rada z vidnovlennia Ukrainy vid naslidkiv viiny.

2022. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/education-and-science.pdf>.

Кохан Вероніка Павлівна

*кандидат юридичних наук, старший дослідник, завідувач відділу правового
регулювання структурно-технологічного розвитку економіки
Науково-дослідного інституту правового забезпечення інноваційного
розвитку НАПрН України
ORCID 0000-0002-3129-9266*

ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ НА УМОВАХ НЕСТАНДАРТНОЇ ЗАЙНЯТОСТІ

У науковій роботі розглянуті питання працевлаштування ветеранів війни на умовах нестандартної зайнятості. Можливим вирішенням проблеми повернення ветеранів війни у професію та їх професійної адаптації є працевлаштування на умовах нестандартної зайнятості. Автором проаналізовані види нестандартної праці, до якої можуть залучатися ветерани війни, визначені проблеми правового регулювання нестандартної зайнятості в Україні. Наголошено на необхідності дотримання трудових і соціальних прав ветеранів війни, працюючих нестандартно.

Ключові слова: ветерани війни, нестандартна зайнятість, праця на цифрових платформах.

Kohan Veronika

*PhD in Law, Senior Researcher, Head of the Department of
of legal regulation of structural and technological development of the economy
of the Research Institute of Legal Support of Innovative
Development of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine
ORCID 0000-0002-3129-9266*

EMPLOYMENT OF VETERANS OF WAR ON THE TERMS OF NON- STANDARD EMPLOYMENT

The study examines the issues of employment of war veterans on the terms of non-standard employment. A possible solution to the problem of returning war veterans to the profession and their professional adaptation is their employment on the terms of precarious work. The author analyzes the types of precarious work to which war veterans may be engaged, and identifies the problems of legal regulation of precarious employment in Ukraine. The author emphasizes the need to respect the labor and social rights of war veterans working in precarious work.

Keywords: war veterans, non-standard employment, work on digital platforms.

Однією з найбільш актуальних проблем для сучасних ветеранів після завершення ними військової служби або звільнення із служби за медичними показаннями є професійна самореалізація. Підвищення кваліфікації, здобуття нового фаху або започаткування власної справи є важливою частиною реінтеграції до мирного життя. Часто ветерани стикаються з небажанням роботодавця працевлаштовувати особу саме через наявний ветеранський статус та додаткові державні гарантії у сфері відпусток та збереження місця роботи (виконання яких часто покладається на роботодавців).

Можливим вирішенням проблеми повернення ветеранів війни у професію та їх професійної адаптації є працевлаштування цієї категорії осіб на умовах нестандартної зайнятості: сучасні нетипові форми праці передбачають використання інформаційно-комунікаційних технологій для здійснення працівником своїх трудових обов'язків і характеризуються гнучкістю умов праці – робочого часу, зокрема, що робить їх привабливими для працівників, які з різних причин не можуть працювати на умовах повного робочого часу.

У законодавстві про працю немає визначення поняття нестандартної зайнятості, її дефініцію надає наука. Так, на думку В. Резніченка, нестандартна зайнятість – це форма організації трудових відносин, якій притаманні гнучкі умови залучення людини в сферу трудової діяльності та умови праці, відмінні від стандартних трудових відносин, як-от: графік роботи працівників, гнучкість чисельності працівників, робочого часу,

робочого місця, які суттєво впливають на безпосередню форму нестандартної зайнятості [1, с. 172]. Я. Свічкарьова, порівнюючи стандартну і нестандартну зайнятість, виснує, що ознаками стандартної зайнятості є виконання роботи на підставі безстрокового трудового договору; на умовах повного робочого часу; під безпосереднім керівництвом роботодавця; з дотриманням всіх гарантій, передбачених трудовим законодавством [2, с. 42]. Звідси можна зробити висновок, що нетипові трудові відносини, які відрізняються від зазначених класичних ознак трудових відносин, являють собою нестандартну зайнятість.

Трудовому праву давно відомі неklasичні форми праці – наприклад, надомна робота, робота на умовах неповного робочого часу, робота на підставі строкового трудового договору. У сучасному світі, коли мова йде про нестандартну працю, зазвичай маються на увазі новітні форми організації праці, які стали можливими внаслідок цифровізації економіки і суспільства в цілому, появи шерінгової економіки (або гіг-економіки), є результатом технологічного розвитку суспільства, здійснення яких неможливе без застосування цифрових технологій. Сучасними формами нестандартної праці є: дистанційна праця, робота на умовах договору з нефіксованим робочим часом (Кодекс законів про працю [3]), праця гіг-спеціалістів [4] – це ті види нестандартної зайнятості, що наразі упорядковуються трудовим правом.

Крім них, є нестандартні види праці, які українське законодавство про працю жодним чином не регулює, приміром, праця на онлайн-платформах, яка поділяється на два види – може здійснюватися і онлайн (краудворк), і офлайн (робота на вимогу за допомогою програмних додатків). Краудворк – це робота з використанням онлайн-платформ, які забезпечують зв'язок між необмеженим колом організацій, підприємств і індивідів через інтернет і дозволяють потенційним замовникам і виконавцям знаходити один одного незалежно від їх територіальної віддаленості. При цьому вся робота або її результати передаються через інформаційно-комунікаційні мережі, зокрема й

через Інтернет. Робота на вимогу за допомогою програмних додатків – це робота за допомогою мобільних додатків, обмежена територіально, виконується в «реальному» світі і стосується традиційних видів послуг, приміром, транспортних, кур'єрських послуг, послуг з прибирання; це може бути і висококваліфікована праця, наприклад, адвокатські послуги [5, с. 104].

Сьогодні надзвичайно популярними є послуги платформеної доставки товарів, які здійснюються кур'єрами компаній Uber, Uklon, Bolt, Glovo. Водіями і кур'єрами працюють звичайні українці, ними можуть бути і ветерани після завершення військової служби. Правовою проблемою трудової діяльності на онлайн-платформах є те, що водії і кур'єри зазначених платформених сервісів не визнаються найманими працівниками відповідно до чинного трудового законодавства, а вважаються самозайнятими особами, що вигідно цифровим платформам, і тому вони не можуть захистити свої трудові права та інтереси. Водночас умови їх трудової діяльності є доволі жорсткі, такі працівники змушені працювати понаднормово, оскільки виконання завдань через платформу не забезпечує гідного доходу, а алгоритми функціонування платформених сервісів налаштовані таким чином, що працівники мають бути постійно на зв'язку, тому що у разі їх відключення можуть втратити досягнутий на платформі рейтинг.

Підсумовуючи викладене, зауважимо, що нині ветерани війни можуть працевлаштовуватися на роботи, які передбачають нестандартні умови праці, що визначає актуальність дослідження правового стану розвитку нестандартних форм праці в умовах дотримання трудових і соціальних прав ветеранів війни.

ЛІТЕРАТУРА

1. Резніченко В. Поняття та сутність нестандартних форм зайнятості працівників в Україні. *Публічне право*. 2014. № 4. С. 170-176.

2. Свічкарьова Я.В. Питання співвідношення нестандартної та нестійкої зайнятості. *Наукові записки*. Серія: Право. 2019. Вип. 6. С. 41-46. https://cusu.edu.ua/images/nauk_zapiski/pravo/6_2019/41-46.pdf.

3. Кодекс законів про працю України. Закон № 322-VIII від 10 грудня 1971 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>.

4. Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні: Закон України від 15.07.2021 р. № 1667-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1667-20#Text>.

5. Кохан В.П. Платформи цифрової праці як тренд ринку праці. Конституційні засади розвитку інноваційного суспільства: зб. наук. пр. за матеріалами інтернет-конференції, 25 червня 2021 року. Харків: НДІ ПЗІР НАПрН України, 2021. С. 102-107.

REFERENCES

1. Reznichenko V. (2014). Poniattia ta sutnist nestandardnykh form zainiatosti pratsivnykiv v Ukraini. *Publichne pravo*. № 4. Pp. 170-176.

2. Svichkarova Ya.V. (2019). Pytannia spivvidnoshennia nestandardnoi ta nestiikoi zainiatosti. *Naukovi zapysky*. Serii: Pravo. Vyp. 6. Pp. 41-46. https://cusu.edu.ua/images/nauk_zapiski/pravo/6_2019/41-46.pdf.

3. Kodeks zakoniv pro pratsiu Ukrainy. Zakon № 322-VIII (10 hrudnia 1971 r.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>.

4. Pro stymuliuвання rozvytku tsyfrovoy ekonomiky v Ukraini: Zakon Ukrainy vid 15.07.2021 r. № 1667-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1667-20#Text>.

5. Kokhan V.P. (2021). Platformy tsyfrovoy pratsi yak trend rynku pratsi. Konstytutsiini zasady rozvytku innovatsiinoho suspilstva: zb. nauk. pr. za materialamy internet-konferentsii, 25 chervnia 2021 roku. Kharkiv: NDI PZIR NAPrN Ukrainy. Pp. 102-107.

Подрез-Ряполова Ірина

кандидат юридичних наук, завідувач

наукового відділу правового забезпечення інноваційної діяльності

НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України

ORCID 0000-0002-8802-1441

ДО ПИТАНЬ СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ: ДОСВІД ЄС

У тезах розглянуті питання стратегічного планування інноваційної діяльності. Проаналізовані норми Horizon Europe Strategic Plan (2021 – 2024) у сфері розвитку досліджень та інновацій. Наголошено на важливості побудови ефективного стратегічного планування інноваційної сфери з урахуванням досвіду ЄС.

Ключові слова: інноваційний розвиток, інноваційна екосистема, інноваційний процес, стратегічне планування.

Podrez-Riapolova Iryna

Ph.D, acting Head of the scientific Department of legal support of innovative activity of the Scientific and Research Institute of Providing Legal Framework for the Innovative Development of NALS of Ukraine

ON ISSUES OF STRATEGIC PLANNING OF INNOVATIVE DEVELOPMENT: EU EXPERIENCE

Abstract. The issues of strategic planning of innovative activities are considered in theses. The norms of the Horizon Europe Strategic Plan (2021 - 2024) in the field of research and innovation development were analyzed. The importance of building an effective strategic planning taking into account the experience of the EU was emphasized.

Keywords: innovative development, innovative ecosystem, innovative process, strategic planning.

В умовах воєнного стану необхідність вирішення проблем, пов'язаних з інноваційним розвитком національної економіки, набуває особливого значення. Чинна на даний час Стратегія розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року [1] потребує оновлення, тому наразі триває обговорення питання щодо розробки нової стратегії розвитку інноваційної екосистеми. Так, ще наприкінці минулого року було презентовано Глобальну інноваційну візію WINWIN [2], яка після громадських обговорень повинна бути затверджена Кабінетом Міністрів України. Втім до теперішнього часу зазначений стратегічний документ, який спрямований на економічний стрибок та підтримку розвитку бізнесу, інновацій, освіти та науки, не затверджений, що уповільнює важливі процеси реалізації національної інноваційної стратегії.

Цільові установки у сфері структурної перебудови економіки можуть бути адекватно визначені тільки при заданих характеристиках відповідних механізмів, до яких, зокрема, у першу чергу належать нормативно-правові та регламентні (обмежені правилами, що регулюють порядок будь-якої діяльності) механізми, саме ці механізми як складний комплекс сил, засобів, ресурсів і процедур щодо правостановлення, правозастосування, правокористування, контролю і нагляду, а також правосуддя в інноваційній сфері є одними з основних у реалізації національної інноваційної стратегії при формуванні та подальшому розвитку інноваційної сфери країни [3, с. 24].

Стратегічне планування інноваційного розвитку характеризується взаємопов'язаним комплексом дій, спрямованих на зміцнення життєздатності і конкурентоспроможності суб'єктів, при чому стратегічні цілі повинні бути чітко вираженими, тільки при такій умові вони стають потужним засобом підвищення ефективності інноваційної діяльності в довгостроковій перспективі, її координації і контролю результативності, а також основою для прийняття рішень на всіх стадіях інноваційного процесу [4].

Слід погодитись, що основними умовами стратегічного розвитку систем є цільові орієнтири, стратегії і програми а також доступ до фінансових

ресурсів, що використовується як провідний інструмент стимулювання процесів сталого розвитку регіонів і галузей економіки в ЄС [5, с. 145]. При цьому стратегічне планування є ключовим елементом ефективної державної політики, важливим кроком у цьому напрямку є розробка та впровадження стратегічного плану інноваційної політики [6, с. 7].

Стратегічний план Horizon Europe [7] визначає стратегічні орієнтири інвестицій у дослідження та інновації на період 2021-2024 років. Метою реалізації зазначеного стратегічного документу є забезпечення ефективного взаємозв'язку між політичними пріоритетами та програмами ЄС, діяльністю, дослідницькими та інноваційними проектами, що фінансуються Horizon Europe, при чому процес стратегічного планування зосереджується, зокрема, на другому стовпі Horizon Europe «Глобальні виклики та європейська промислова конкурентоспроможність». Вказане стимулюватиме інвестиції в дослідження та інновації там, де вони найбільше потрібні, що важливо задля досягнення результатів. Тому нова рамкова програма інвестуватиме у зрозумілі сфери стратегічного значення для Європи, наприклад, екологічні компоненти ланцюга постачання, електроніка з малим енергоспоживанням, передові обчислювальні системи або мережі майбутнього. План також підтримуватиме цифрову трансформацію та цілі сталого розвитку в галузі охорони здоров'я, освіти, виробництва, енергетики, мобільності, сільського господарства та харчових систем. Особлива увага приділятиметься забезпеченню активної співпраці між університетами, науковими спільнотами та промисловістю, у тому числі малими і середніми підприємствами, громадянами та їхніми представниками, щоб подолати розриви між територіями, поколіннями та регіональними культурами. Окрім зазначеного регламентовані наступні чотири ключові стратегічні орієнтири досліджень та інновацій ЄС: сприяння відкритій стратегічній автономії шляхом керівництва розвитком ключових цифрових, сприятливих і нових технологій, секторів і ланцюжків створення вартості для прискорення та керування цифровим і екологічним переходом за допомогою орієнтованих на

людину технологій та інновацій; відновлення європейських екосистем і біорізноманіття, а також стале управління природними ресурсами для забезпечення продовольчої безпеки та чистого та здорового довкілля; перетворення економіки Європи в першу циклічну, кліматично нейтральну та сталу економіку з цифровою підтримкою шляхом трансформації її систем мобільності, енергії, будівництва та виробництва; створення більш стійкого, інклюзивного та демократичного європейського суспільства, підготовленого та здатного реагувати на загрози та катастрофи, усунення нерівності та надання високоякісної медичної допомоги, а також розширення можливостей усіх громадян діяти в умовах екологічного та цифрового переходу.

Отже, визначення стратегічних напрямів інноваційного та науково-технологічного розвитку країни повинно здійснюватися з урахуванням підходу Європейського Союзу щодо обрання відповідних стратегічних напрямів у рамках програми Горизонт-Європа та з урахуванням завдань Цілей сталого розвитку, затверджених Указом Президента України від 30 вересня 2019 р. № 722/2019. Тому, для забезпечення ефективної відбудови інноваційної економіки слід враховувати провідний досвід ЄС щодо стратегування та планування розвитку важливіших складових національної інноваційної екосистеми.

Перспективами подальших наукових пошуків є розгляд питань щодо вдосконалення правового забезпечення функціонування національної інноваційної екосистеми в умовах воєнного часу та повоєнного відновлення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Стратегія розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року: схв. розпорядженням Кабінету Міністрів України від 10 липня 2019 р. № 526-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-%D1%80>.
2. Глобальна інноваційна візія України 2030. URL: <https://winwin.gov.ua/>.

3. Розгон О. В. Механізм трансферу технологій і його реалізація в інноваційному процесі. *Право та інновації*. 2022. № 1 (37). С. 22–30. DOI: 10.37772/2518-1718-2022-1(37)-3.

4. Діденко Є. О., Андрушко А. А. Основи стратегічного планування інноваційного розвитку підприємства. *Ефективна економіка*. 2018. №11. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/11_2018/69.pdf. DOI: 10.32702/2307-2105-2018.11.67.

5. Карпенко Г. Ю. Формування інноваційної моделі сталого розвитку регіонів в умовах глобальної турбулентності: дис. ... к-та екон. наук. Одеса, 2022. 230 с. URL: <https://ontu.edu.ua/download/dissertation/disser/2022/Disser-Karpenko.pdf>.

6. Глібка С. В. Стратегічне планування та правове забезпечення інноваційної політики України. Збірник наукових праць НДІ ПЗІР НАПрН України. *Інноваційний процес: перспективи євроінтеграції*: за матеріалами Круглого столу з нагоди 30-ї річниці з дня заснування Національної академії правових наук України (м. Харків, 24 березня 2023 року) / за ред. С. В. Глібка, І. В. Подрез-Ряполової. Харків: НДІ ПЗІР НАПрН України, 2023. 223 с. URL: https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2023/03/conf_24.03.2023.pdf.

7. Horizon Europe Strategic Plan (2021 – 2024). URL: https://commission.europa.eu/system/files/2021-09/ec_rtd_horizon-europe-strategic-plan-2021-24.pdf.

REFERENCES

1. Stratehiia rozvytku sfery innovatsiinoi diialnosti na period do 2030 roku: skhv. rozporiadzhenniam Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 10 lypnia 2019 r. № 526-r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-%D1%80>.

2. Hlobalna innovatsiina viziia Ukrainy 2030. URL: <https://winwin.gov.ua/>.

3. Rozhon O. V. Mekhanizm transferu tekhnolohii i yoho realizatsiia v innovatsiinomu protsesi. Pravo ta innovatsii. 2022. № 1 (37). S. 22–30. DOI: 10.37772/2518-1718-2022-1(37)-3.
4. Didenko Ye. O., Andrushko A. A. Osnovy stratehichnoho planuvannia innovatsiinoho rozvytku pidpryiemstva. Efektyvna ekonomika. 2018. №11. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/11_2018/69.pdf. DOI: 10.32702/2307-2105-2018.11.67.
5. Karpenko H. Yu. Formuvannia innovatsiinoi modeli staloho rozvytku rehioniv v umovakh hlobalnoi turbulentnosti: dys. ... k-ta ekon. nauk. Odesa, 2022. 230 s. URL: <https://ontu.edu.ua/download/dissertation/disser/2022/Disser-Karpenko.pdf>.
6. Hlibko S. V. Stratehichne planuvannia ta pravove zabezpechennia innovatsiinoi polityky Ukrainy. Zbirnyk naukovykh prats NDI PZIR NAPrN Ukrainy. Innovatsiinyi protses: perspektyvy yevrointehratsii: za materialamy Kruhloho stolu z nahody 30-yi richnytsi z dnia zasnuvannia Natsionalnoi akademii pravovykh nauk Ukrainy (m. Kharkiv, 24 bereznia 2023 roku) / za red. S. V. Hlibka, I. V. Podrez-Riapolovoi. Kharkiv: NDI PZIR NAPrN Ukrainy, 2023. 223 s. URL: https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2023/03/conf_24.03.2023.pdf.
7. Horizon Europe Strategic Plan (2021 – 2024). URL: https://commission.europa.eu/system/files/2021-09/ec_rtd_horizon-europe-strategic-plan-2021-24.pdf.

Розгон Ольга Володимирівна

*кандидат юридичних наук, доцент, провідний науковий співробітник
НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України*

ORCID 0000-0001-6739-3927

ДОРОЖНІ КАРТИ ДОСЛІДНИЦЬКИХ ІНФРАСТРУКТУР ЯК ІНСТРУМЕНТ СПРИЯННЯ НАУКОВИМ ДОСЯГНЕННЯМ В ІННОВАЦІЙНОМУ ПРОЦЕСІ

Наукова робота присвячена дослідженню дорожніх карт дослідницьких інфраструктур, застосуванню відкритого доступу та забезпеченню наукових досягнень в інноваційному процесі. Автором визначено, що інноваційний процес передбачає «походження» інновації від наукової ідеї до її прикладного дослідження і подальше втілення через конструкторсько-технологічні розробки спочатку в дослідно-експериментальному, а потім у серійному виробництві, що наприкінці завершується відповідним супроводом у сфері її використання. При цьому стратегічним документом, що відображає підхід до формування політики стосовно дослідницьких інфраструктур країни, є дорожні карти дослідницьких інфраструктур.

Установлено, що відкритий доступ сприяє реалізації наукової продукції в інноваційному процесі, а необхідним є підвищення євроінтеграції національних досліджень, упровадження відкритої науки і забезпечення відкритого доступу до наукових даних і публікацій як пріоритетів для України на сучасному етапі інноваційного розвитку.

Ключові слова: дорожні карти дослідницьких інфраструктур, інноваційний процес, відкритий доступ, наукові досягнення, інфраструктура.

Rozghon Olha

PhD, Associate Professor, Leading Researcher of the Scientific and Research

Institute of Providing Legal Framework

for the Innovative Development of NALS of Ukraine

ORCID 0000-0001-6739-3927

ROADMAPS OF RESEARCH INFRASTRUCTURES AS A TOOL FOR PROMOTING SCIENTIFIC ACHIEVEMENTS IN THE INNOVATION PROCESS

The scientific work is devoted to the study of roadmaps of research infrastructures, the use of open access and ensuring scientific achievements in the innovation process. The author determines that the innovation process involves the «origin» of an innovation from a scientific idea to its applied research and further implementation through design and technological development, first in pilot and then in mass production, which finally ends with appropriate support in the field of its use. At the same time, roadmaps of research infrastructures are a strategic document that reflects the approach to policy-making on the country's research infrastructures.

It is established that open access contributes to the sale of scientific products in the innovation process, and it is necessary to increase the European integration of national research, the introduction of open science and the provision of open access to scientific data and publications as priorities for Ukraine at the present stage of innovative development.

Keywords: roadmaps of research infrastructures, innovation process, open access, scientific achievements, infrastructure.

Стратегії та дорожні карти дослідницьких інфраструктур стали пріоритетом у діяльності багатьох науково-дослідних інститутів щодо застосування відкритого доступу та забезпечення наукових досягнень в *інноваційному процесі*.

Kayal Aumen A. (2008) зазначав, що НІС складається з *компонентів*, які існують у формах як окремих осіб або організації, так і бізнес-фірм, банків, університетів, *науково-дослідних інститутів* та органів державної влади [1].

Науково-дослідні інститути можуть бути *суб'єктами інноваційного процесу* як суб'єкти, які працюють у дослідницькій сфері. У п. 16) ст. 1 Закону України «Про наукову та науково-технічну діяльність» наведене поняття *наукової установи* (науково-дослідна, науково-технологічна, науково-технічна, науково-практична). Наукова установа є бюджетною і неприбутковою організацією відповідно до чинного законодавства України.

При цьому наукові установи надають платні послуги за переліком, визначеним постановою КМУ від 28.07.2003 р. № 1180 «Про затвердження переліку платних послуг, які можуть надаватися бюджетними науковими установами», а також відповідно до статуту наукової установи.

За своєю суттю *наукова (науково-технічна) діяльність* — це виробництво знань у єдиному процесі створення інновацій. *Інноваційний процес* передбачає «походження» інновації від наукової ідеї до її прикладного дослідження і подальше втілення через конструкторсько-технологічні розробки спочатку в дослідно-експериментальному, а потім у серійному виробництві, що наприкінці завершується відповідним супроводом у сфері її використання. Отже, можна говорити, що *інноваційний процес починається з діяльності наукових установ*, які в НІС є одними з основних її суб'єктів [2, с. 232].

Інфраструктура у широкому розумінні — це фізична (наприклад, дороги, широкопasmовий Інтернет), знання (наприклад, досвід, стратегічна інформація) та фінансова (наприклад, субсидії, позики) інфраструктура. При цьому *інфраструктура* не є постійним структурним елементом у дослідженнях *інноваційного процесу* [3].

Дослідницька інфраструктура (RI) включає основне наукове обладнання, наукові колекції, архіви, структуровану інформацію та інфраструктуру і послуги на основі ІКТ («information and communications technologies»). Вони підтримують дослідження найвищого рівня і можуть бути організовані на національному та регіональному рівнях, на рівні країн — членів ЄС, європейському і глобальному рівнях [4].

Європейська комісія визначає RI як «об'єкти, ресурси та послуги, які використовуються науковою спільнотою для проведення досліджень і сприяння інноваціям». RI «включають: основне наукове обладнання, ресурси, такі як колекції, архіви або наукові дані, електронні інфраструктури, такі як дані та обчислювальні системи і комунікаційні мережі», які «можуть бути розташовані на одному місці (один ресурс в одному місці), розподілена

(мережа розподілених ресурсів), або віртуальна (послуга надається в електронному вигляді)». Комісія класифікує європейські RI у три організаційні групи: по-перше, міжурядові, створені державами-членами; по-друге, нові загальноєвропейські, перераховані в *дорожній карті Європейського стратегічного форуму дослідницьких інфраструктур (ESFRI)*, включаючи ERIC; по-третє, національні RIs європейського інтересу, які отримують європейську підтримку [5].

Стратегічним документом, що відображає підхід до формування політики стосовно дослідницьких інфраструктур країни, є *Дорожня карта великих дослідницьких інфраструктур*, яка у міжнародному контексті еквівалентна *Дорожній карті Європейського стратегічного форуму з дослідницької інфраструктури (ESFRI)* [6, с. 35].

Серед пунктів для можливого майбутнього розгляду *дорожня карта (ESFRI)* підкреслює «необхідність активізації зусиль у сфері науково-дослідницьких інфраструктур, включаючи електронні інфраструктури, і наголошує, що використання Європейських структурних та інвестиційних фондів для цих цілей є пріоритетним, де це доцільно» [7].

Основним завданням ERIC є створення й експлуатація *дослідницької інфраструктури* на неекономічній основі та спрямовування більшості своїх ресурсів на це головне завдання. З метою сприяння інноваціям, а також *передачі знань і технологій* Європейському консорціуму дослідницьких інфраструктур має бути дозволено здійснювати деякі обмежені види економічної діяльності, якщо вони тісно пов'язані з його основним завданням і не ставлять під загрозу його досягнення [6, с. 34].

НДДКР стали предметом інтересу і пріоритетом для спонсорів, політичних органів і (дедалі частіше) інституційних осіб, які приймають рішення. У Європі *Європейська Комісія* є спонсором НДДКР, доповнюючи фінансування, що здійснюється державами — членами ЄС на національному рівні. За останні десять років було заплановано сотні проектів, і деякі з них

отримали фінансування для розробки, розширення та вдосконалення операцій і послуг для наукових спільнот.

Відкритий доступ, відкрита наука (дані), інфраструктура дослідницьких даних та управління ними є каталізаторами повернення *наукових бібліотек* у поле зору дослідників не лише гуманітарних і соціальних наук. *Дослідницькі дані* є специфічними для конкретної дисципліни, але політика, робочі процеси і стандарти також повинні впроваджуватися на місцевому рівні. Створення *інфраструктури*, що базується на участі шляхом залучення інституційних, національних і дисциплінарних суб'єктів, було визначене Європейською Комісією як ключове завдання на поточне десятиліття [4].

Зауважимо, що відкритість *інноваційних процесів* забезпечується цифровізацією. У 2016 році в межах Стратегії з розбудови Єдиного цифрового ринку була запропонована Європейська хмарна ініціатива [8], яка складається із двох частин: Європейської хмари відкритої науки, яка в основному забезпечується державно-приватним партнерством, та Європейської інфраструктури даних. Підтримка *найкращих досліджень* передбачає розгляд науки у суспільстві, згідно з яким дослідження мають забезпечити громадянам вирішення проблем сталого розвитку, що становлять значні дослідницькі та технологічні проблеми. А забезпечення *відкритого доступу* полегшує обіг і застосування знань оскільки він спирається на масову участь, прозорість і відкритість потоків знань [9]. Для України це надасть змогу здійснення цифрових трансформацій в економіці та суспільстві, оскільки, коли впроваджуються цифрові рішення, стає можливим створення *відкритого доступу* до наукових даних і публікацій в Інтернеті [10, с. 258].

Уряд України схвалив розпорядження «Про затвердження національного плану щодо відкритої науки» від 08.10.2022 р. № 892-р. Упровадження в Україні відкритої науки дозволить брати участь у *відкритих європейських інноваційних екосистемах* як для вирішення спільних

глобальних викликів, так і для спільної участі в ланцюгу створення доданої вартості у високотехнологічних галузях промисловості Єдиного цифрового ринку. З метою реалізації політики «відкритої науки» в Україні було затверджено Положення про Національний репозитарій академічних текстів від 19.07.2017 р. № 541.

Відповідно, необхідним є підвищення євроінтеграції національних досліджень, упровадження *відкритої науки та забезпечення відкритого доступу* до наукових даних і публікацій як пріоритетів для України на сучасному етапі інноваційного розвитку. При цьому реалізація інноваційного процесу залежить від підтримки з боку держави для покращення роботи дослідницьких інфраструктур.

ЛІТЕРАТУРА

1. Kayal A. A. National innovation systems a proposed framework for developing countries. *International Journal of Entrepreneurship and Innovation Management*. 2008. Vol. 8. no. 1. P. 74. URL: <https://doi.org/10.1504/ijeim.2008.018615>.
2. Розгон О. В. Суб'єкти приватно-правових відносин трансферу технологій: статус і діяльність. Правове забезпечення Національної інноваційної системи у сучасних умовах: монографія / [С. В. Глібка, О. В. Розгон, Ю. В. Георгієвський та ін.]; за ред. С. В. Глібка, О. В. Розгон. Харків: НДІ прав. забезп. інновац. розвитку НАПрН України, 2020. 360 с.
3. Wieczorek A. J., Hekkert M. P. Systemic instruments for systemic innovation problems: A framework for policy makers and innovation scholars. *Science and Public Policy*. 2012. Vol. 39. no. 1. P. 74–87. URL: <https://doi.org/10.1093/scipol/scr008>.
4. Lossau N. An Overview of Research Infrastructures in Europe - and Recommendations to LIBER. *LIBER Quarterly*. 2012. Vol. 21. no. 3-4. P. 313. URL: <https://doi.org/10.18352/lq.8028>.

5. European Commission. European Research Infrastructures. 2019. URL: https://ec.europa.eu/info/research-and-innovation/strategy/european-research-infrastructures_en.
6. Кохан В. П. Створення дослідницьких інфраструктур як передумова здійснення фундаментальних та прикладних досліджень в Європі та Україні. Правове забезпечення науково-дослідницької інфраструктури в Україні (теоретико-правовий аспект) монографія [Н. М. Вапнярчук, А. П. Гетьман О. С. Головащенко та ін.]; за ред. А. М. Любчич та І. В. Огієнко. Харків: НДІ прав. забезп. інновац. розвитку НАПрН України, 2022. 176 с. URL: https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2023/04/monografiya_2022.pdf.
7. Council of the European Union (2015). Draft conclusions on the European Research Area Roadmap 2015–2020, May 19. URL: <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-8975-2015-INIT/en/pdf>.
8. European Cloud Initiative — Building a competitive data and knowledge economy in Europe/COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE COUNCIL, THE EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE AND THE COMMITTEE OF THE REGIONS/COM(2016) 178 final — Brussels, 19.4.2016. URL: <http://eurlex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX:52016DC0178>.
9. Шевченко А. Ю. Аналіз трендів розвитку Європейського дослідницького та інноваційного простору. *Аналітичний матеріал*. 2017. URL: <https://www.civic-synergy.org.ua/wp-content/uploads/2018/04/Analiz-trendiv-rozvytku-YEvropejskogo-doslidnytskogo-ta-innovatsijnogo-prostoru.pdf>.
10. Глібко С. В. Розгон О. В. Відкритий доступ як засіб забезпечення наукових досягнень в інноваційному процесі. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*, 2023. Серія ПРАВО. Випуск 80: частина 1. С. 252–258. DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.80.1.36>.

REFERENCES

1. Kayal A. A. National innovation systems a proposed framework for developing countries. *International Journal of Entrepreneurship and Innovation Management*. 2008. Vol. 8. no. 1. P. 74. URL: <https://doi.org/10.1504/ijeim.2008.018615>.
2. Rozghon O.V. Subjects of private legal relations of technology transfer: status and activities. Legal support of the National Innovation System in modern conditions: a monograph / [S.V. Hlibko, O.V. Rozghon, Y.V. Georgievsky and others]; edited by S.V. Hlibko, O.V. Rozghon. Kharkiv: Research Institute of Legal Provision of Innovative Development of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine, 2020. 360 p.
3. Wieczorek A. J., Hekkert M. P. Systemic instruments for systemic innovation problems: A framework for policy makers and innovation scholars. *Science and Public Policy*. 2012. Vol. 39. no. 1. P. 74–87. URL: <https://doi.org/10.1093/scipol/scr008>.
4. Lossau N. An Overview of Research Infrastructures in Europe - and Recommendations to LIBER. *LIBER Quarterly*. 2012. Vol. 21. no. 3-4. P. 313. URL: <https://doi.org/10.18352/lq.8028>.
5. European Commission. European Research Infrastructures. 2019. URL: https://ec.europa.eu/info/research-and-innovation/strategy/european-research-infrastructures_en.
6. Kokhan V. P. Creation of research infrastructures as a prerequisite for the implementation of fundamental and applied research in Europe and Ukraine. Legal support of the research infrastructure in Ukraine (theoretical and legal aspect) monograph [N.M. Vapnyarchuk, A.P. Hetman, O.S. Holovashchenko and others]; edited by A.M. Lyubchych and I.V. Ogienko. Kharkiv: Research Institute of Legal Provision of Innovative Development of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine, 2022. 176 p. URL: https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2023/04/monografiya_2022.pdf.

7. Council of the European Union (2015). Draft conclusions on the European Research Area Roadmap 2015–2020, May 19. URL: <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-8975-2015-INIT/en/pdf>.

8. European Cloud Initiative — Building a competitive data and knowledge economy in Europe/COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE COUNCIL, THE EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE AND THE COMMITTEE OF THE REGIONS/COM(2016) 178 final — Brussels, 19.4.2016. URL: <http://eurlex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX:52016DC0178>.

9. Shevchenko A.Yu. Analysis of trends in the development of the European Research and Innovation Area. Analytical material. 2017. URL: <https://www.civic-synergy.org.ua/wp-content/uploads/2018/04/Analiz-trendiv-rozvytku-YEvropejskogo-doslidnytskogo-ta-innovatsijnogo-prostoru.pdf>.

10. Hlibko S.V., Rozghon O.V. Open access as a means of ensuring scientific achievements in the innovation process. Scientific Bulletin of Uzhhorod National University, 2023. Series PRAVO. Issue 80: Part 1. P. 252-258. DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.80.1.36>.

Селіванова Ірина Анатоліївна

Кандидат юридичних наук, доцент, науковий співробітник

НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України

Selivanovaoven@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-1006-5444>

ДО ПИТАННЯ ПРО ПІДТРИМКУ ЕКОНОМІЧНОЇ АКТИВНОСТІ ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ

Підтримка повернення ветеранів до цивільного життя, їх інтеграція до різноманітних форм економічної діяльності - це надзвичайно важливе завдання для всього українського суспільства. Під економічною активністю розуміється прагнення працездатної людини застосовувати на практиці свої здібності, знання, вміння, навички, компетенції з метою отримання доходу. Реалізація такого прагнення виражається в зайнятості економічною діяльністю, а не реалізація — у безробітті.

Успішне залучення ветеранів війни до економічної активності безпосередньо впливатиме на темпи економічного відновлення країни. Адже, одним з головних ресурсів для відновлення економіки країни після повномасштабної агресії РФ є люди, їх інтелектуальний потенціал. В результаті війни в Україні відбулися серйозні демографічні зміни і, як наслідок, підприємства зіткнулися з проблемою браку трудових ресурсів, що позначається на ефективності діяльності підприємств. А це в свою чергу, б'є по економіці, а отже по бюджету і можливостях підтримувати наш сектор безпеки і оборони. Економічна активність ветеранів є значним резервом для вирішення цієї проблеми.

Відповідно до вимог Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» (далі - Закон про статус ветеранів) державна політика соціального захисту ветеранів війни та членів їх сімей, членів сімей загиблих (померлих) ветеранів війни, членів сімей загиблих (померлих)

Захисників та Захисниць України – це цілеспрямована, системна діяльність органів державної влади щодо забезпечення їх соціального захисту шляхом надання їм пільг і гарантій соціального захисту відповідно до законодавства. Така політика формується та реалізується на принципах соціальної справедливості під час встановлення обсягу пільг та гарантій, комплексності під час формування та реалізації заходів адаптації ветеранів війни до мирного життя, належного фінансового забезпечення передбачених законом пільг та гарантій зазначеній категорії громадян, відкритості та рівного доступу до інформації про державні пільги та гарантії, механізми їх реалізації, доступу до реалізації права на отримання всіх пільг та гарантій, прозорості та підзвітності діяльності органів державної влади, їх посадових осіб у сфері соціального захисту ветеранів війни та членів їх сімей, членів сімей загиблих (померлих) ветеранів війни, членів сімей загиблих (померлих) Захисників та Захисниць України [1, ст. 1-1].

Система соціального захисту ветеранів війни та членів їх сімей, членів сімей загиблих (померлих) ветеранів війни, членів сімей загиблих (померлих) Захисників та Захисниць України - сукупність органів державної влади, підприємств, установ, організацій, які взаємодіють між собою та іншими системами державного управління з метою формування та реалізації державної політики у сфері соціального захисту ветеранів війни та членів їх сімей, членів сімей загиблих (померлих) ветеранів війни, членів сімей загиблих (померлих) Захисників та Захисниць України [1, ст. 2].

Соціальний захист цієї категорії фізичних осіб здійснюється шляхом надання їм пільг і гарантій щодо медичних, житлово – комунальних, транспортних послуг та послуг зв'язку, сфери послуг, освітніх послуг, щодо трудових прав, житлових прав, зі сплати податків, зборів, мита та інших платежів до бюджету відповідно до податкового та митного законодавства. Серед цих пільг і гарантій відсутні норми щодо підтримки економічної активності ветеранів, тобто така підтримка не є частиною їх соціального захисту.

Більшість ветеранів війни – це люди з активною життєвою позицією, зокрема, щодо різноманітних форм економічної активності. Тому в країні має бути налагоджена струнка система їх соціалізації, найголовнішим і початковим блоком якої є так звана медична та психоемоційна допомога.

Після завершення базових кроків медичної та психоемоційної реабілітації для усіх учасників бойових дій має наступити етап професійної реінтеграції. По проблематиці економічної активності ветеранів війни можна поділити на наступні категорії. Перша – це ветерани, які до служби в армії мали певні професійні навички і вміння, які могли бути втрачені за час перебування у війську. Для такої групи важливим завданням для всіх гілок влади є повернення їхньої кваліфікації до довоєнного рівня шляхом організації курсів, програм або тренінгів. Це дасть можливість ветеранам повернутись до свого звичного професійного життя, яке дасть змогу не лише забезпечувати себе, але й сплачувати податки. Доцільно створювати такі курси підвищення кваліфікації на базі порталу «Дія», і на базі всіх центрів зайнятості і у кожній громаді [3]. На жаль, частина наших захисників і захисниць повертаються із травмами та наслідками поранень. Тому вже зараз і держава, і роботодавці мають спільно подбати про безбар'єрність робочого простору для своїх працівників. Нині вже діє державна програма компенсацій для бізнесу за облаштування інклюзивних робочих місць - роботодавці можуть отримати до 120 тис грн компенсації за придбані для своїх працівників потрібні їм меблі, обладнання, пристосування [2].

До другої категорії відносяться ті ветерани, які вирішили змінити роботу, якою вони займалися до війни, але які хочуть знову знайти себе в професійній площині і долучатись до відбудови нашої держави. Для допомоги цій категорії ветеранів потрібна глобальна державна програма професійної перекваліфікації, до якої повинні бути залучені не лише заклади вищої освіти, але й професійно-технічні заклади освіти, які зможуть забезпечити достеменну зміну фаху із достойним рівнем оплати праці [3]. Потрібна синергія всіх органів влади та місцевого самоврядування. Особливе

навантаження мають взяти на себе професійні асоціації/об'єднання і донори, які мають переглянути свої стратегічні і фінансові плани, включивши туди підтримку таких українців. Професійні асоціації і об'єднання учасників бойових дій мають стати головною рушійною силою усіх процесів соціальної адаптації та реінтеграції колишніх військовослужбовців до мирного життя, адже вони найкраще знають всі вимоги, потреби і стандарти для повернення демобілізованих до професійної діяльності.

В державному бюджеті на 2024 рік на підтримку ветеранів, ветеранок та їхніх сімей передбачено майже 14 млрд грн. Це вдвічі більше, ніж в 2023 році. Також закладені кошти на реалізацію державних програм, які допомагають захисникам і захисницям самореалізовуватися та розвиватися. Зокрема, це ветеранські гранти у межах програми «Робота, програми навчання та перенавчання, щоб ветерани могли отримати більш затребувану на ринку праці спеціальність або підвищити свій професійний рівень, ваучери на навчання [2].

Соціально відповідальний бізнес також може багато зробити для підтримки економічної активності ветеранів. Так, в бізнесах компанії ДТЕК працює Програма підтримки ветеранів, як складається з психологічної підтримки, допомоги в адаптації за підтримки наставників, перекваліфікації, додаткового медичного супроводу поранених та програми оздоровлення та реабілітації. В МХП створили комплексну програму «МХП Поруч», яка охоплює військових, ветеранів, їхні родини, а також тих, хто чекає рідних з війни. Програма спрямована як на співробітників компанії, так і на членів громад. «МХП Поруч» передбачає юридичну підтримку, фізичну та психологічну реабілітацію, професійну адаптацію та допомогу у розвитку соціальних зв'язків. В «Укренерго» така програма спрямована на повернення демобілізованих співробітників до економічної активності та складається з 4 компонентів: медична підтримка, ментальне здоров'я, юридичний супровід в оформленні документів та ресоціалізація через роботу. В свою чергу уряд

має більше стимулювати роботодавців до підтримки економічної активності ветеранів через пільги, компенсації облаштувань робочих місць тощо[2].

Третя категорія ветеранів – це колишні військовослужбовці, які захочуть започаткувати свою власну справу. Цих ветеранів треба вчити підприємництву. І це ще один виклик для влади. Необхідно організовувати “школи” для таких підприємців - початківців, до яких долучати по максимуму тих військовослужбовців, які вже пройшли цей шлях і стали підприємцями. Такі школи мають розповідати про найуспішніші бізнесові кейси та навчати створювати стартапи, пояснювати як писати дієві бізнес-плани і виходити з ними не лише на внутрішній ринок, але й працювати на експорт. Вони повинні давати розуміння, що таке грантові організації чи асоціації, і як можна скористатись їхньою допомогою, навчати податковій системі і законодавчим нюансам, з якими стикається кожен підприємець, мають навчити підприємців правильно себе позиціонувати, презентувати, продавати і комунікувати [3]. Для підтримки ветеранів, що хочуть розвивати свою підприємницьку діяльність, Кабінетом Міністрів України прийнято постанову[5], яким запущено проект “єРобота” , спрямований на активізацію підприємницької діяльності та стимулювання створення робочих місць. Він передбачає надання українцям грантів для започаткування бізнесу, розвитку підприємництва та навчання. Проект “єРобота” включає 6 грантових програм, зокрема, це мікрогранти для створення власного бізнесу; гранти для розвитку переробного підприємства; державне фінансування закладки саду; кошти для розвитку тепличного господарства; грант на реалізацію стартапу, у тому числі в сфері ІТ; кошти на навчання ІТ-спеціальностям [6]. З 10 квітня 2023 року Уряд розширив проект єРобота та запускував нові грантові програми для ветеранів на започаткування або розвиток власного бізнесу. Зокрема, це: 250 тис грн - для учасника бойових дій та/або особи з інвалідністю внаслідок війни за умови створення одного робочого місця; 500 тис грн - для члена сім'ї учасника бойових дій та/або особи з інвалідністю внаслідок війни за умови створення двох робочих місць; 1 млн грн - для

учасника бойових дій та/або особи з інвалідністю внаслідок війни, які зареєстровані як ФОП не менше ніж 3 роки, за умови створення чотирьох робочих місць, мінімум 2 з яких займуть ветерани або особи з інвалідністю внаслідок війни.

Гранти на 500 тис грн та 1 млн грн надаються за умови співфінансування з отримувачем у співвідношення 70/30, тобто отримувач гранту має вкласти в свою справу 30% власних коштів, 70% коштів надасть держава у вигляді гранту. Підприємець може використати грантові кошти на придбання обладнання, сировини, матеріалів, оренду приміщення та транспортних засобів, необхідних для реалізації свого бізнес-проекту, закупівлю ліцензійного програмного забезпечення, оплату послуг з маркетингу та реклами. Окрім того, отримувачі грантів зможуть безоплатно пройти навчання з питань підприємництва та отримати консультації у регіональних центрах зайнятості[6].

Підтримка економічної активності ветеранів є ефективною при об'єднанні зусиль бізнесу та держави в питаннях заохочення ветеранів відкривати бізнеси, повертатися на свою попередню роботу чи знаходити нову. І це безпосередньо впливатиме на темпи економічного відновлення. Завданням держави є створення інструментів для задоволення цих потреб ветеранів. Одним з таких інструментів є Єдина база знань для ветеранів і ветеранок та їхніх сімей, створена фахівцями Мінветеранів та розміщена на веб-платформі e-Ветеран задля уніфікації освітніх послуг для цієї категорії громадян. В базі зібрана інформація щодо послуг з професійної адаптації, підготовки, перепідготовки, підвищення кваліфікації, працевлаштування, які реалізуються в межах бюджетних програм Мінветеранів, Міносвіти, Мінекономіки, Державного центру зайнятості, про гарантії та пільги для учасників бойових дій, осіб з інвалідністю, членів їх сімей щодо надання послуг з професійної адаптації, повної або часткової оплати навчання за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, отримання ваучеру на навчання (підготовку, перепідготовку, підвищення кваліфікації), грантів для

створення або розвитку ветеранського бізнесу[4]. Український ветеранський фонд квітні 2023 у співпраці з Дія. Бізнес також запустив розділ – Ветеранський бізнес, де зібрані усі необхідні матеріали і підказки для відкриття і розвитку ветеранського бізнесу [7].

ЛІТЕРАТУРА

1. Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту : Закон України № 3551-ХІІ від 22.10.1993. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/3551-12>
2. Успішна інтеграція ветеранів в цивільне життя – запорука швидкого економічного відновлення країни. URL : <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=f7856741-e912-4aef-8ab5-86554b761670&title=UspishnaIntegratsiiaVeteraniv>
3. С. Куйбіда Соціалізація ветеранів війни: економічний аспект. URL: https://zaxid.net/blogi_tag50977/ .
4. Гарантії та пільги. Платформа е- ветеран. URL: <https://eveteran.gov.ua/benefits>
5. Деякі питання надання грантів бізнесу : Постанова Кабінету Міністрів України від 21 червня 2022 р. № 738 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/738-2022-%D0%BF#Text>
6. Єробота: гранти від держави на відкриття чи розвиток бізнесу URL: <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=cdf9cf60-74dc-4998-ad7d-00533abf68bb&title=UriadZapuskaGrantovi>
7. Офіційний сайт Українського ветеранського фонду. <https://veteranfund.com.ua/about/>

REFERENCES

1. Pro status veteraniv viiny, harantii yikh sotsialnoho zakhystu : Zakon Ukrainy № 3551-XII vid 22.10.1993. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/3551-12>
2. Uspishna intehratsiia veteraniv v tsyvilne zhyttia – zaporuka shvydkoho ekonomichnoho vidnovlennia krainy. URL : <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=f7856741-e912-4aef-8ab5-86554b761670&title=UspishnaIntegratsiiaVeteraniv>
3. S. Kuibida Sotsializatsiia veteraniv viiny: ekonomichni aspekt. URL: https://zaxid.net/blogi_tag50977/ .
4. Harantii ta pilhy. Platforma e- veteran. URL: <https://eveteran.gov.ua/benefits>
5. Deiaki pytannia nadannia hrantiv biznesu : Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 21 chervnia 2022 r. № 738 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/738-2022-%D0%BF#Text>
6. Yerobota: hranty vid derzhavy na vidkryttia chy rozvytok biznesu URL: <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=cdf9cf60-74dc-4998-ad7d-00533abf68bb&title=UriadZapuskaGrantovi>
7. Ofitsiinyi sait Ukrainskoho veteranskoho fondu. <https://veteranfund.com.ua/about/>

Корват Олена Валеріївна

*кандидат економічних наук, доцент, провідний науковий співробітник
НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України*

ORCID: 0000-0002-7977-6957

МОНІТОРИНГ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ

Проаналізовано нормативно-правові акти, що регламентують проведення моніторингу інноваційної діяльності. Виявлено прогалини у правовому забезпеченні. Виділено значний перелік об'єктів моніторингу в інноваційній сфері, що закріплені в законодавстві. Обґрунтовано необхідність їх систематизації і об'єднання. Запропоновано виокремити в такі напрями моніторингу як інноваційна діяльність, національна інноваційна екосистема, інноваційний розвиток економіки, державне регулювання інноваційної сфери. Розглянуто проблему розподілу функцій з моніторингу між органами влади. Аргументовано, що основні повноваження із здійснення моніторингу в інноваційній сфері доцільно передати Міністерству економіки. Запропоновано закріплення в Законі «Про інноваційну діяльність» норм щодо напрямів моніторингу, повноважень органів влади з організації та проведення моніторингу, порядку його проведення, здійснення моніторингу в екосистемі цифрового урядування.

Ключові слова: моніторинг, об'єкт моніторингу, інноваційна діяльність, національна інноваційна екосистема, інноваційний розвиток, економіка, державне регулювання, цифрове урядування.

Korvat Olena

*PhD, Associate Professor, Leading researcher of the Scientific and
Research Institute of Providing Legal Framework for the Innovative Development
of National Academy of Law Sciences of Ukraine*

MONITORING OF INNOVATIVE ACTIVITIES: LEGAL PROBLEMS

The normative legal acts regulating the monitoring of innovative activities have been analyzed. Gaps in legal protection have been identified. A significant list of monitoring objects in the

innovation sphere, fixed in the legislation, has been highlighted. The necessity of their systematization and unification is substantiated. It is proposed to distinguish such areas of monitoring as innovative activity, national innovation ecosystem, innovative development of the economy, state regulation of the innovation sphere. The problem of distribution of monitoring functions between authorities was considered. It is argued that it is advisable to transfer the main powers of monitoring in the innovation sphere to the Ministry of Economy. It is proposed to enshrine in the Law "On Innovative Activities" norms regarding the areas of monitoring, the powers of authorities to organize and conduct monitoring, the procedure for its implementation, and the conducting of monitoring in the digital governance ecosystem.

Keywords: monitoring, object of monitoring, innovative activity, national innovative ecosystem, innovative development, economy, state regulation, digital governance.

У національному праві України поняття моніторингу інноваційної діяльності як систематичного збору, обробки й аналізу інформації щодо перебігу інноваційних процесів, наслідків від заходів держави з регулювання інноваційної діяльності та результатів реалізації пріоритетних напрямів у цій сфері визначено Законом від 16 січня 2003 р. № 433-IV «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» [1]. Цим же Законом у ст. 9 встановлено мету проведення моніторингу реалізації пріоритетних напрямів інноваційного розвитку: забезпечення ефективного державного управління і своєчасного внесення коректив у державну інноваційну й науково-технологічну політику, а також закріплено функцію з організації даного моніторингу за Кабінетом Міністрів України (КМУ), який повинен щорічно подавати до Верховної Ради України узагальнену інформацію від усіх міністерств і відомств відносно заходів і досягнутих результатів [1].

Слід відзначити, що базовий для інноваційної сфери Закон «Про інноваційну діяльність» від 4 липня 2002 р. № 40-IV [2] взагалі не містить нормативних положень щодо моніторингу інноваційної діяльності, а функції державного контролю за інноваційною діяльністю згідно зі ст. 11 закріплені за Державною податковою службою України (ДПС) та органами місцевого самоврядування в межах їх повноважень.

Відповідно до чинного законодавства моніторинг інноваційної діяльності здійснює також Державна служба статистики України (Держстат), завданням якої на підставі ст. 6 Закону України «Про офіційну статистику» від 16 серпня 2022 р. № 2524-IX є забезпечення держави і суспільства неупередженою й об'єктивною статистичною інформацією, необхідною, зокрема, для формування і моніторингу економічної політики. Починаючи з 2003 року державна статистична інформація з інноваційної діяльності виробляється Держстатом на базі статистичних спостережень зі статистики науки й інновацій [3].

У 2007 році в Україні запроваджений ще один вид моніторингу інноваційної діяльності: моніторинг за реалізацією проектів технологічних парків, який проводить Міністерство освіти і науки (МОН) згідно з Порядком проведення моніторингу та здійснення контролю за реалізацією проектів технологічних парків, затвердженим постановою КМУ від 21 березня 2007 р. № 517 [4].

Паралельно із переліченими видами моніторингу та статистичними спостереженнями у 2009-2011 роках в Україні виконувалась Державна цільова програма розвитку системи інформаційно-аналітичного забезпечення реалізації державної інноваційної політики та моніторингу стану інноваційного розвитку економіки [5], державним замовником-координатором якої виступало Міністерство економіки України (Мінекономіки), а її виконавцями – МОН, Мінекономіки, Держінвестпроект, Держстат, Нацдержслужба, Національна та галузеві академії наук. Цільова програма була направлена на вдосконалення механізму моніторингу стану і прогнозування тенденцій інноваційного розвитку та запровадження аналізу ефективності механізму державного регулювання інноваційної діяльності, але інформація щодо виконання даної програми, строків, методики та результатів моніторингу інноваційного розвитку економіки не оприлюднювалась.

Новий чинний Закон «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» від 08 вересня 2011 р. № 3715-VI [6], який відмінив попередній однойменний нормативний акт [1], у своєму тексті вже не містить терміну, мети та механізму реалізації моніторингу інноваційної діяльності, а функцію щодо його здійснення закріплює за МОН [6, ст. 7]. Із 2012 року моніторинг реалізації середньострокових пріоритетних напрямів проводиться щорічно відповідно до постанов КМУ «Деякі питання визначення середньострокових пріоритетних напрямів інноваційної діяльності загальнодержавного рівня на 2012-2016 роки» від 12 березня 2012 р. № 294 [7] та «Деякі питання визначення середньострокових пріоритетних напрямів інноваційної діяльності загальнодержавного рівня на 2023 рік» від 28 грудня 2016 р. № 1056 [8], згідно з якими МОН забезпечує проведення моніторингу затверджених напрямів головними розпорядниками бюджетних коштів і щороку до 15 червня подає КМУ його узагальнені результати.

Ще один вид регулярного спостереження – моніторинг інноваційного проекту – передбачений у наказі МОН «Про затвердження форми заяви про розгляд інноваційного проекту, форми інноваційного проекту та Порядку проведення державної експертизи інноваційних проектів» від 30 липня 2013 р. № 1052 [9]. Даний наказ МОН був прийнятий на виконання постанови КМУ «Про затвердження Порядку державної реєстрації інноваційних проектів і ведення Державного реєстру інноваційних проектів» від 17 вересня 2003 р. № 1474 та передбачає розроблення Держінформнауки України порядку проведення моніторингу виконання інноваційного проекту й подання його на затвердження МОН. Втім цей порядок відсутній у базі законодавства України.

Проведений аналіз нормативних документів окреслює широку сферу діяльності МОН у проведенні моніторингу. В Положенні про Міністерство освіти і науки України [10] чітко не закріплено повноважень МОН у здійсненні окремих видів моніторингу інноваційної діяльності. Реально виконувані роботи МОН можна уточнити на підставі завдань і функцій

департаменту міністерства з інноваційної діяльності та трансферу технологій, передбачених у відповідному Положенні, затвердженому наказом МОН від 05 жовтня 2016 р. № 379-А [11], згідно з яким до повноважень департаменту інноваційної діяльності та трансферу технологій належить здійснення моніторингу реалізації стратегічних і середньострокових пріоритетних напрямів інноваційної діяльності загальнодержавного та галузевого рівнів, а також державних цільових програм. Моніторинг проектів технологічних парків та інноваційних проектів цей департамент і, відповідно, МОН не здійснюють.

Стратегія розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року, схвалена розпорядженням КМУ від 10 липня 2019 р. № 526-р., [12] (далі – Стратегія) констатує несистемність попередньої державної політики в інноваційній сфері. Метою документу є розбудова національної інноваційної екосистеми для підвищення рівня інноваційності економіки України. Стратегія передбачає запровадження моніторингу впливу виконаних заходів на різні сфери економіки, тобто оцінку результативності її реалізації. Заплановано, що процедура цього моніторингу буде розроблятися МОН, Мінекономіки й іншими зацікавленими органами. Крім цього Стратегія започатковує здійснення моніторингу запитів від бізнесу на інноваційні рішення.

Однак, План заходів на 2021-2023 роки з реалізації Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності, затверджений розпорядженням КМУ від 09 грудня 2021 р. № 1687-р., [13] в частині проведення моніторингу обмежується чотирма завданнями: розроблення методології опитування суб'єктів інноваційної діяльності щодо змін в національній інноваційній екосистемі; опитування бізнесу стосовно інноваційної діяльності в Україні; інвентаризація науково-технічних розробок, об'єктів права інтелектуальної власності та технологій, створених за рахунок бюджетних коштів; інвентаризація наявної інноваційної інфраструктури у суб'єктів інноваційної діяльності. В переліку заходів Плану КМУ на 2021-2023 роки [13] здійснення

моніторингу інноваційної діяльності, запитів від бізнесу на інноваційні рішення, а також моніторингу впливу заходів виконання Стратегії на економіку не передбачені.

У грудні 2023 року Міністерство цифрової трансформації (Мінцифри) спільно з МОН оприлюднили новий проєкт Стратегії розвитку інноваційної діяльності України на період до 2030 року [14], де моніторинг визначений одним із завдань державної політики [14, с. 3]. Роль моніторингу інноваційної діяльності полягає у забезпеченні прозорості й ефективності державного регулювання [14, с. 28]. Проєкт змінює суб'єктів та корегує види моніторингу: Мінцифри буде здійснювати моніторинг впровадження принципів державної інноваційної політики в органах виконавчої влади та місцевого самоврядування [14, с. 33], новий спеціалізований орган влади Державна агенція з питань інновацій – моніторинг ефективності впровадження інновацій [14, с. 34], координаційний орган представників державної влади, бізнесу, освітян і науковців – Рада з розвитку інновацій – моніторинг реалізації Стратегії [14, с. 33]. Останній різновид моніторингу включає складання річного звіту щодо виконання плану та досягнення цілей [14, с. 103], а також здійснення моніторингу впливу реалізованих заходів на різні сфери економіки, процедуру проведення якого розроблятиме МОН із залученням інших органів влади [14, с. 104].

Огляд нормативно-правових актів України в сфері інноваційної діяльності дозволяє зробити висновок, що натеper в законодавстві існує значний список об'єктів моніторингу: інноваційна діяльність, інноваційні проєкти, державні цільові програми, реалізація проєктів технологічних парків, науково-технічні розробки, технології, об'єкти права інтелектуальної власності, процес реалізації пріоритетних напрямів інноваційної діяльності, стан інноваційного розвитку економіки, процес впровадження інновацій, запити бізнесу на інноваційні рішення (попит на інновації), вплив регуляторних заходів держави на сфері економіки, зміни в національній інноваційній екосистемі, інноваційна інфраструктура, стан впровадження

органами влади та місцевого самоврядування принципів державної інноваційної політики. На думку автора об'єкти моніторингу, що закріплені в законодавстві, доцільно було б систематизувати та об'єднати. Зокрема, з наведеного переліку можна виокремити відносно цілісні явища і процеси: інноваційну діяльність, національну інноваційну екосистему, інноваційний розвиток економіки, державне регулювання інноваційної сфери, а інші об'єкти розподілити між виділеними напрямками.

Проведений аналіз законодавства демонструє, що у різних видах контролю та моніторингу інноваційної діяльності задіяно чимало суб'єктів: КМУ, МОН, Мінекономіки, ДПС, Держстат, органи місцевого самоврядування. До них заплановано долучити Мінцифри, Державну агенцію з питань інновацій та Раду з розвитку інновацій. Відсутність чіткого розподілення повноважень та відповідальності за моніторинг між органами влади, не сприяє контролю за ефективністю реалізації державної інноваційної політики. З урахуванням досягнень цифровізації економіки та суспільства збір, обробку й аналіз інформації стосовно явищ і процесів інноваційної сфери доцільно здійснювати технологіями електронного урядування, яке має бути розвинене до цифрової екосистемної моделі [15]. Відомо, що екосистемна економіка, інноваційні екосистеми, можуть ефективно регулюватись лише тим урядом, який побудований за аналогічним екосистемним принципом. Згідно з Положенням про Мінцифри [16] це міністерство відповідає за цифровізацію урядування. В сфері моніторингу до його повноважень логічно віднести організацію роботи державних веб-порталів зі збору інформації від суб'єктів господарювання в цифровому форматі, а також автоматизацію обробки й аналізу даних.

Зазначимо, що в Положеннях про МОН і Мінекономіки [10; 17] завдання з формування та реалізації державної інноваційної політики розподілені на дві ланки інноваційного процесу: 1) освіту, науку, науково-технічну діяльність і трансфер технологій (здійснює МОН); 2) реальний сектор економіки (здійснює Мінекономіки). Розгляд Положень про діяльність

міністерств [10; 16; 17] показав, що для МОН і Мінцифри не властиве проведення моніторингу інноваційної діяльності на відміну від Мінекономіки, яке спеціалізується на моніторингових спостереженнях й аналізі економічних явищ і процесів. Нагадаємо, що інноваційна політика є складовою політики економічної, тому повноваження із здійснення основних напрямів моніторингу в інноваційній сфері доцільно передати Мінекономіки, залишивши МОН і Мінцифри аспекти моніторингу згідно з їх компетенціями.

Підсумовуючи зазначимо, що виявлені проблеми в правовій регламентації моніторингу інноваційної діяльності варто вирішувати шляхом визначення в Законі України «Про інноваційну діяльність» поняття моніторингу, напрямів його здійснення, порядку проведення й оприлюднення результатів, повноваження органів влади в процесі організації та проведення моніторингу, а також закріплення норм у законодавстві відносно здійснення моніторингу в екосистемі цифрового урядування. Перенесення цього процесу в цифрову екосистему уряду дозволить спростити збір і обробку даних, підвищить якість і цілісність інформації в урядових базах, надасть можливість органам влади узгоджувати методи і технології моніторингу, оптимізувати розподіл функцій, підвищити ефективність державного управління.

Напрямом подальших наукових досліджень є вивчення методичних положень з моніторингу та державних спостережень явищ і процесів в інноваційній сфері та пов'язаних з цим питань щодо показників звітності суб'єктів господарювання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні : Закон України від 16 січня 2003 р. № 433-IV (із змінами). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/433-15#Text>.
2. Про інноваційну діяльність : Закон України від 4 липня 2002 р. № 40-IV (із змінами). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text>.

3. Про затвердження форм державних статистичних спостережень із статистики науки й інновацій та інструкцій про порядок їх складання : наказ Державного комітету статистики України від 09.09.2003 р. № 290. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0850-03#Text>.

4. Про затвердження Порядку проведення моніторингу та здійснення контролю за реалізацією проектів технологічних парків : постанова КМУ від 22 березня 2007 р. № 517 (із змінами). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/517-2007-п#Text>.

5. Про затвердження Державної цільової програми розвитку системи інформаційно-аналітичного забезпечення реалізації державної інноваційної політики та моніторингу стану інноваційного розвитку економіки : постанова КМУ від 07 травня 2008 р. № 118 (із змінами). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=439-2008-%EF#Text>.

6. Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні : Закон України від 08 вересня 2011 р. № 3715-VI (із змінами). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3715-17#Text>.

7. Деякі питання визначення середньострокових пріоритетних напрямів інноваційної діяльності загальнодержавного рівня на 2012-2016 роки : постанова КМУ від 12 березня 2012 р. № 294 (із змінами). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/294-2012-п#Text>.

8. Деякі питання визначення середньострокових пріоритетних напрямів інноваційної діяльності загальнодержавного рівня на 2023 рік : постанова КМУ від 28 грудня 2016 р. № 1056 (із змінами). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1056-2016-п#Text>.

9. Про затвердження форми заяви про розгляд інноваційного проекту, форми інноваційного проекту та Порядку проведення державної експертизи інноваційних проектів : наказ Міністерства освіти і науки України від 30 липня 2013 р. № 1052. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1351-13#Text>.

10. Положення про Міністерство освіти і науки України : затверджено постановою КМУ від 16 жовтня 2014 р. № 630 (із змінами). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/630-2014-п#Text>.

11. Положення про департамент інноваційної діяльності та трансферу технологій Міністерства освіти і науки України : затверджено наказом Міністерства освіти і науки України від 05 жовтня 2016 р. № 379-А. URL : <https://tools.regulation.gov.ua/files/npa/242802.docx>.

12. Стратегія розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року : схвалено розпорядженням КМУ від 10 липня 2019 р. № 526-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-р#Text>.

13. Про затвердження плану заходів на 2021-2023 роки з реалізації Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року : розпорядження КМУ від 09 грудня 2021 р. № 1687-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1687-2021-р#Text>.

14. Проект Стратегії розвитку інноваційної діяльності України на період до 2030 року. Глобальна інноваційна візія України 2030. Грудень, 2023 р. 107 с. URL : https://winwin.gov.ua/assets/files/Проект_інноваційної_стратегії.pdf.

15. Корват О. В. Розвиток електронного урядування до цифрової екосистеми. *Право та інновації*. 2023. № 2 (42). С. 41-45.

16. Положення про Міністерство цифрової трансформації України : затверджено постановою КМУ від 18 вересня 2019 р. № 856 (із змінами). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/856-2019-п#Text>.

17. Положення про Міністерство економіки України : затверджено постановою КМУ від 20 серпня 2014 р. № 459 (із змінами). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/459-2014-п#Text>.

REFERENCES

1. Pro priorytetni napriamy innovatsiinoi diialnosti v Ukraini : Zakon Ukrainy vid 16 sichnia 2003 r. № 433-IV (iz zminamy). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/433-15#Text>.
2. Pro innovatsiinu diialnist : Zakon Ukrainy vid 4 lypnia 2002 r. № 40-IV (iz zminamy). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text>.
3. Pro zatverdzhennia form derzhavnykh statystychnykh sposterezhen iz statystyky nauky y innovatsii ta instruktсии pro poriadok yikh skladannia : nakaz Derzhavnoho komitetu statystyky Ukrainy vid 09.09.2003 r. № 290. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0850-03#Text>.
4. Pro zatverdzhennia Poriadku provedennia monitorynhu ta zdiisnennia kontroliu za realizatsiieiu proektiv tekhnolohichnykh parkiv : postanova KMU vid 22 bereznia 2007 r. № 517 (iz zminamy). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/517-2007-п#Text>.
5. Pro zatverdzhennia Derzhavnoi tsilovoi prohramy rozvytku systemy informatsiino-analitychnoho zabezpechennia realizatsii derzhavnoi innovatsiinoi polityky ta monitorynhu stanu innovatsiinoho rozvytku ekonomiky : postanova KMU vid 07 travnia 2008 r. № 118 (iz zminamy). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=439-2008-%EF#Text>.
6. Pro priorytetni napriamy innovatsiinoi diialnosti v Ukraini : Zakon Ukrainy vid 08 veresnia 2011 r. № 3715-VI (iz zminamy). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3715-17#Text>.
7. Deiaki pytannia vyznachennia serednostrokovykh priorytetnykh napriamiv innovatsiinoi diialnosti zahalnoderzhavnoho rivnia na 2012-2016 roky : postanova KMU vid 12 bereznia 2012 r. № 294 (iz zminamy). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/294-2012-п#Text>.
8. Deiaki pytannia vyznachennia serednostrokovykh priorytetnykh napriamiv innovatsiinoi diialnosti zahalnoderzhavnoho rivnia na 2023 rik : postanova KMU vid 28 hrudnia 2016 r. № 1056 (iz zminamy). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1056-2016-п#Text>.

9. Pro zatverdzhennia formy zaiavy pro rozghliad innovatsiinoho proektu, formy innovatsiinoho proektu ta Poriadku provedennia derzhavnoi ekspertyzy innovatsiinykh proektiv : nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 30 lypnia 2013 r. № 1052. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1351-13#Text>.

10. Polozhennia pro Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy : zatverdzheno postanovoiu KMU vid 16 zhovtnia 2014 r. № 630 (iz zminamy). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/630-2014-п#Text>.

11. Polozhennia pro departament innovatsiinoi diialnosti ta transferu tekhnolohii Ministerstva osvity i nauky Ukrainy : zatverdzheno nakazom Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 05 zhovtnia 2016 r. № 379-A. URL : <https://tools.regulation.gov.ua/files/npa/242802.docx>.

12. Stratehiiia rozvytku sfery innovatsiinoi diialnosti na period do 2030 roku : skhvaleno rozporiadzhenniam KMU vid 10 lypnia 2019 r. № 526-r. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-p#Text>.

13. Pro zatverdzhennia planu zakhodiv na 2021-2023 roky z realizatsii Stratehii rozvytku sfery innovatsiinoi diialnosti na period do 2030 roku : rozporiadzhennia KMU vid 09 hrudnia 2021 r. № 1687-r. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1687-2021-p#Text>.

14. Proiekt Stratehii rozvytku innovatsiinoi diialnosti Ukrainy na period do 2030 roku. Hlobalna innovatsiina viziia Ukrainy 2030. Hruden, 2023 r. 107 s. URL : https://winwin.gov.ua/assets/files/Проект_інноваційної_стратегії.pdf.

15. Korvat O. V. Rozvytok elektronnoho uriaduvannia do tsyfrovoy ekosystemy. Pravo ta innovatsii. 2023. № 2 (42). S. 41-45.

16. Polozhennia pro Ministerstvo tsyfrovoy transformatsii Ukrainy : zatverdzheno postanovoiu KMU vid 18 veresnia 2019 r. № 856 (iz zminamy). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/856-2019-п#Text>.

17. Polozhennia pro Ministerstvo ekonomiky Ukrainy : zatverdzheno postanovoiu KMU vid 20 serpnia 2014 r. № 459 (iz zminamy). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/459-2014-п#Text>.

Головащенко Ольга Сергіївна

кандидат юридичних наук, с.н.с.,

провідний науковий співробітник

НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрНУ,

ORCID: 0000-0002-9057-1936

ДО ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ДОСЛІДНИЦЬКИХ ІНФРАСТРУКТУР В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

У роботі розглянуто законодавче закріплення спрямованості держави на розбудову та розвиток дослідницької інфраструктури. Акцентується увага на важливому завданні сучасної держави — створенні умов для розвитку дослідницьких інфраструктур. Зазначається, що визначення варіантів вирішення проблем та досягнення Україною поставленої мети в умовах воєнного та післявоєнного стану є вкрай необхідним.

Ключові слова: дослідницькі інфраструктури, Європейський дослідницький простір, науково-дослідна діяльність, державна політика.

Holovashchenko Olha

Ph.D, Senior Research Fellow,

*Scientific and Research Institute of Providing Legal Framework for the Innovative
Development of National Academy of Law Sciences of Ukraine,*

TO THE ISSUE OF THE DEVELOPMENT OF RESEARCH INFRASTRUCTURES IN THE CONDITIONS OF MODERN CHALLENGES

The work examines the legislative consolidation of the state's focus on the development of Research Infrastructure. Attention is focused on an important task of the modern state — creating conditions for the development of Research Infrastructures. It is noted that the identification of options for solving problems and achieving the goal set by Ukraine in the conditions of war and post-war conditions is absolutely necessary.

Key words: Research Infrastructures, European Research Area, research activity, state policy.

В умовах глобалізації наука, інновації та проведення досліджень сприяють розвитку суспільства та економіки, а нові знання впливають на покращення в усіх сферах суспільного розвитку. Сучасні дослідницькі інфраструктури сприяють досягненню вагомих результатів у фундаментальних наукових дослідженнях та розвитку передових технологій у Європейському дослідницькому просторі, а країни Європейського Союзу спрямовують свою діяльність на підтримку, розвиток, модернізацію та консолідацію загальноєвропейських дослідницьких інфраструктур, одночасно оптимізуючи їх використання для вирішення основних наукових і суспільних проблем. Це забезпечує доступ до цифрових ресурсів і масову обробку даних, підтримуючи впровадження Європейської хмари відкритої науки, центральним елементом якої є дослідницька інфраструктура, а відповідні Рамкові програми з наукових досліджень та інновацій підтримують передові дослідження та проривні наукові ідеї, об'єднуючи найкращих дослідників з Європи та за її межами, забезпечуючи їх навичками та науково-дослідницькою інфраструктурою.

Останнім часом при проведенні науково-дослідної та дослідно-конструкторської діяльності в усіх областях науки зростає потреба в ефективних і доступних дослідницьких інфраструктурах. Дослідницькі інфраструктури є ключовими факторами дослідження та технологічних інновацій, а також рушійними силами розвитку мультидисциплінарної та інтенсивної сучасної науки. Як слушно зазначається у програмі «Horizon Europe – Work Programme 2023-2024», Європа виграє від інтегрованої, сумісної та ефективної екосистеми дослідницьких та технологічних інфраструктур, яка допомагає задовольнити континуум потреб від створення фундаментальних знань до розгортання технологій і підтримує реалізацію політики відкритої науки та європейське технологічне лідерство [1, с. 6]. Ця програма була розроблена в межах програми «Horizon Europe», і спрямована

на вирішення глобальних екологічних, соціальних та економічних викликів відповідно до оновленого Європейського дослідницького простору, який вимагає внеску науково-технологічної інфраструктури в більш значущі політичні цілі Європи, шляхом збільшення внеску науки і технологій, потреб суспільства та підвищення конкурентоспроможності Європи. У цьому аспекті ця робоча програма підтримуватиме розробки інноваційних передових наукових приладів, програмного забезпечення та методів. Ці розробки, що здійснюються у співпраці та спільному створенні з промисловістю, піднімуть промисловий технологічний рівень у Європі та призведуть до проривних технологічних та суспільних інновацій [1, с. 8].

Європейські рамкові програми зробили значний внесок у розвиток ефективного, відкритого та результативного використання національних дослідницьких інфраструктур, та розробили послідовний підхід до створення національної інвестиційної політики у загальноєвропейські дослідницькі інфраструктури. Наприклад, Рамкова програма досліджень та інновацій на 2021-2027 роки «Horizon Europe» має підтримувати створення, поширення та передачу високоякісних знань і технологій у Європейському Союзі, залучати таланти на всіх рівнях і сприяти повному залученню резерву талантів ЄС, сприяти зв'язкам співпраці та посилювати вплив досліджень та інновацій у розробці, підтримці та впровадженні політики ЄС, підтримки та зміцнення сприйняття та впровадження інноваційних та стійких рішень в економіці ЄС, зокрема на малих і середніх підприємствах, а також у суспільстві, вирішувати глобальні виклики, включаючи зміну клімату та Цілі сталого розвитку ООН (ЦСР), створювати робочі місця, стимулювати економічне зростання, сприяти промисловій конкурентоспроможності та підвищувати привабливість ЄС в галузі досліджень та ін. Програма має заохочувати всі форми інновацій, включаючи проривні інновації, сприяти розгортанню інноваційних рішень на ринку та оптимізувати надання таких інвестицій для збільшення впливу в рамках зміцненого Європейського дослідницького простору [2]. Країни ЄС спільно інвестують у дослідницьку інфраструктуру

також за допомогою політики згуртованості, розбудовуючи дослідницькі можливості на регіональному та/або національному рівні з метою впровадження результатів досліджень на ринку [1, с. 6].

Разом з тим, наукова важливість дослідницьких інфраструктур має бути продемонстрована на кожному етапі науково-дослідної діяльності, так само, як і підтримка дослідників. Подібним чином будь-які рішення щодо розбудови та розвитку дослідницьких інфраструктур повинні прийматися органами держави, в ідеалі залучаючи зацікавлені сторони з академічної та промислової сфери. Водночас в умовах сьогодення важко обґрунтувати великі та довгострокові інвестиції в дослідницькі інфраструктури, особливо з огляду на економічні наслідки пандемії та війни в Україні, оскільки здебільшого дослідницькі інфраструктури є капіталомісткими та потребують постійного обслуговування.

Цілісна екосистема дослідницьких інфраструктур в Європі є необхідною умовою для конкурентного розвитку європейських досліджень та інновацій, а отже, для конкурентоспроможності та стійкості європейської економіки. Як зазначається, незважаючи на прогрес, досягнутий за останнє десятиліття на рівні загальноєвропейських дослідницьких інфраструктур та успіху Європейського стратегічного форуму дослідницьких інфраструктур у запуску національних процесів, різноманітність національних систем досліджень та інновацій призводить до різноманітності підходів до планування та фінансування дослідницьких інфраструктур [3, р. 23].

Вивчення наукового досвіду та ресурсів, необхідних для стимулювання, інкубації та координації ефективних міжнародних дій з питань наукового та суспільного значення дійсно є необхідним в сучасних умовах. Саме тому наукова спільнота особливо зацікавлена у збереженні академічного та наукового співробітництва, у вивченні методів відновлення науки після катастроф та війн, зокрема, шляхом створення спільних заходів реагування для відновлення сучасної науки та науково-дослідницької системи та інфраструктури в Україні [4].

На сьогодні нестабільність дослідницької кар'єри є широко поширеним явищем, яке стало головною проблемою наукової політики не лише в країнах Центральної та Східної Європи, а пандемія Covid-19 та війна в Україні лише погіршила ситуацію [5]. Отже, із розв'язанням цієї та інших проблем у сфері розвитку дослідницьких інфраструктур має відбутись підвищення стійкості наукових дослідницьких систем, що, у свою чергу, краще підготує їх до подолання майбутніх потрясінь.

ЛІТЕРАТУРА

1. Horizon Europe - Work Programme 2023-2024. Research Infrastructures. (European Commission Decision C(2023) 2178 of 31 March 2023). URL : https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/docs/2021-2027/horizon/wp-call/2023-2024/wp-3-research-infrastructures_horizon-2023-2024_en.pdf.
2. REGULATION (EU) 2021/695 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 28 April 2021. URL : <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2021/695/oj>
3. MAKING SCIENCE HAPPEN. ESFRI WHITE PAPER 2020. URL : <https://www.esfri.eu/esfri-white-paper>
4. Конференція з української кризи. Реагування європейських закладів сектору вищої освіти та наукових досліджень. Міжнародна наукова рада (ISC) (15 червня 2022). Париж, Міжнародна наукова рада. 2022. URL: https://council.science/wp-content/uploads/2020/06/ExecutiveSummary-Conference-on-the-Ukraine-Crisis_web_Ukrainian.pdf
5. OECD (2021), "Reducing the precarity of academic research careers", *OECD Science, Technology and Industry Policy Papers*, No. 113, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/0f8bd468-en>.

REFERENCES

1. Horizon Europe - Work Programme 2023-2024. Research Infrastructures. (European Commission Decision C(2023) 2178 of 31 March 2023). URL : https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/docs/2021-2027/horizon/wp-call/2023-2024/wp-3-research-infrastructures_horizon-2023-2024_en.pdf.
2. REGULATION (EU) 2021/695 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 28 April 2021. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2021/695/oj>
3. MAKING SCIENCE HAPPEN. ESFRI WHITE PAPER 2020. URL: <https://www.esfri.eu/esfri-white-paper>
4. Konferentsiia z ukrainskoi kryzy. Reahuvannia yevropeiskykh zakladiv sektoru vyshchoi osvity ta naukovykh doslidzhen. Mizhnarodna naukova rada (ISC) (15 chervnia 2022). Paryzh, Mizhnarodna naukova rada. 2022. URL: https://council.science/wp-content/uploads/2020/06/ExecutiveSummary-Conference-on-the-Ukraine-Crisis_web_Ukrainian.pdf [in Ukrainian]
5. OECD (2021), "Reducing the precarity of academic research careers", *OECD Science, Technology and Industry Policy Papers*, No. 113, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/0f8bd468-en>.

Колісник Анна Сергіївна

*доктор філософії, молодший науковий співробітник, НДІ ПЗІР НАПрН
України, Народний депутат України*

ДО ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ В УКРАЇНІ

У публікації підкреслено важливість створення ефективних механізмів підтримки ветеранів війни в Україні. Проаналізовано проєкт Закону України «Про ветеранське підприємництво». На основі проведеного аналізу зроблено висновок про те, що в умовах сьогодення для забезпечення системності та комплексності законодавства є врегулювання зазначеного питання у межах загального закону про статус ветеранів війни та гарантії їх соціального захисту шляхом внесення до нього відповідних змін (в тому числі включення до нього спеціального розділу про ветеранське підприємництво), тобто у Законі України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту».

Ключові слова: ветерани війни, воєнний стан; державна підтримка, податкові преференції, правове забезпечення.

Anna Kolisnyk

*Ph.D, Junior Researcher of the Research Institute of Legal Support of Innovative
Development of the NALS of Ukraine, State Deputy of Ukraine*

ON THE ISSUE OF LEGAL REGULATION OF STATE SUPPORT FOR WAR VETERANS IN UKRAINE

The publication emphasizes the importance of creating effective mechanisms to support war veterans in Ukraine. The draft Law of Ukraine "On Veteran Entrepreneurship" is analyzed. Based on the analysis, the author concludes that in order to ensure the systematic and comprehensive nature of legislation, it is necessary to regulate this issue within the framework of the general law on the status of war veterans and guarantees of their social protection by amending it accordingly (including a special section on veteran entrepreneurship), i.e., in the Law of Ukraine "On the Status of War Veterans, Guarantees of Their Social Protection".

Keywords: legal support, martial law; state support, tax preferences, war veterans.

В умовах дії правового режиму воєнного стану в Україні, що триває вже більше двох років через збройну повномасштабну агресію РФ проти України, особливого значення набуває підтримка ветеранів війни. На наше переконання, особливого значення набуває саме фінансова підтримка вищезазначених осіб. Так, після перемоги України ветерани війни потребуватимуть активної адаптації в умовах мирного життя, а економіка держави потребуватиме додаткових фінансових ресурсів. Тож, одним із актуальних завдань є розроблення ефективних механізмів та, відповідно, їх правового забезпечення.

Підкреслимо, що у пояснювальній записці до Закону України «Про Державний бюджет України на 2024 рік» зазначено, що запроваджено нову субвенцію з державного бюджету місцевим бюджетам для забезпечення фінансування інституту помічника ветерана в системі переходу від військової служби до цивільного життя та окремі заходи з підтримки осіб, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України у сумі 3 845,5 млн грн (15 тис. помічників ветерана) [1]. Також на 2024 рік передбачено виплату грошової компенсації за належні для отримання жилі приміщення для сімей осіб, визначених пунктами 2–5 частини першої статті 10-1 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», для осіб з інвалідністю I–II групи, яка настала внаслідок поранення, контузії, каліцтва або захворювання, одержаних під час безпосередньої участі в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення, здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, забезпеченні їх здійснення, у заходах, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України, визначених пунктами 11–14 частини другої статті 7 Закону України «Про статус

ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», та які потребують поліпшення житлових умов – 2 997,6 млн грн [1]. Вважаємо, що підтримка осіб, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України, має бути комплексною: інформаційною, організаційно-адаптаційною, фінансовою. Як вбачається, саме за наявності такого підходу можливе якісне підтримуюче трансформаційне середовище в умовах пост-воєнного відновлення таких осіб.

Показово, що одним із таких кроків є проєкт Закону України «Про ветеранське підприємництво» від 13.11.2023 року № 10258, який спрямований на створення сприятливих умов для започаткування та розвитку ветеранського підприємництва, підвищення його конкурентоспроможності, вирішення проблем реінтеграції ветеранів війни в цивільне життя та сприяння сталому розвитку України в цілому [2]. Зазначимо деякі положення, зафіксовані у вказаному законопроєкті. Так, набуття статусу суб'єкта ветеранського підприємництва буде добровільним. Відомості щодо осіб зі статусом суб'єкта ветеранського підприємництва обліковуються в Єдиному державному реєстрі ветеранів війни. Проте слід звернути увагу, що статус ЄДВР і головні питання його ведення визначені у ст. 4 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», згідно з яким «Єдиний державний реєстр ветеранів війни (далі - Реєстр) - єдина державна інформаційно-телекомунікаційна система, призначена для збирання, реєстрації, накопичення, зберігання, захисту та знеособлення інформації про ветеранів війни, осіб, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною, постраждалих учасників Революції Гідності, членів сімей таких осіб та членів сімей загиблих (померлих) ветеранів війни, членів сімей загиблих (померлих) захисників і захисниць України». У зв'язку з цим включення до ЄДВР інформації про суб'єктів ветеранського підприємництва – юридичних осіб не узгоджується зі ст. 4 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» [2], внесення змін до якої у проєкті не передбачено.

При цьому до суб'єктів ветеранського підприємництва запропоновано відносити таких:

1) ветеран війни, член сім'ї ветерана війни, член сім'ї загиблого (померлого) ветерана війни, член сім'ї загиблого (померлого) Захисника чи Захисниці України, зареєстровані в установленому законом порядку як фізична особа-підприємець;

2) ветеран війни, член сім'ї ветерана війни, член сім'ї загиблого (померлого) ветерана війни, член сім'ї загиблого (померлого) Захисника чи Захисниці України, які провадять незалежну професійну діяльність в розумінні Податкового кодексу України, і взятий на податковий облік як самозайнята особа;

3) юридична особа приватного права, будь-якої організаційно-правової форми, зареєстрована на території України в установленому законодавством України порядку, яка відповідає будь-якому одному із таких критеріїв:

- ветеран війни самотійно та/або із іншими ветеранами війни та/або із членами сім'ї ветерана війни, та/або із членами сім'ї загиблого (померлого) ветерана війни, та/або із членами сім'ї загиблого (померлого) Захисника чи Захисниці України володіє корпоративними правами такої юридичної особи у розмірі не менше 60 відсотків сформованого статутного капіталу;

- 60 і більше відсотків членів такої юридичної особи є ветеранами війни та/або членами їх сім'ї, та/або членами сім'ї загиблого (померлого) ветерана війни, та/або членами сім'ї загиблого (померлого) Захисника чи Захисниці України [3, ст. 2]. З огляду на наведене, ми бачимо, що законодавець передбачає різні категорії суб'єктів підприємництва, що є цілком логічним й дозволятиме нашим захисникам та (або) членам їх сімей обрати той варіант, який є найбільш оптимальним саме для них.

Водночас зазначимо, що перспективне законодавство має містити низку преференцій, зокрема, податкових, для таких суб'єктів, оскільки, наприклад, податкове навантаження на платників податків, які провадять незалежну професійну діяльність, є надмірним (більше 40 відсотків), що є

неприпустимим в умовах сьогодення. На основі аналізу законопроекту робимо висновок про те, що держава пропонуватиме такі преференції. Відповідно Розділу II законопроекту напрямками державної політики у сфері ветеранського підприємництва визначено:

1) запровадження податкових механізмів стимулювання ветеранського підприємництва;

2) пріоритетне залучення суб'єктів ветеранського підприємництва до виконання науково-технічних і соціально-економічних програм, здійснення постачання продукції (робіт, послуг) для державних та регіональних потреб;

3) забезпечення державної підтримки суб'єктів ветеранського підприємництва шляхом запровадження державних програм кредитування, часткової компенсації відсоткових ставок за кредитами, надання гарантій на забезпечення виконання зобов'язань за кредитами, надання поворотної та безповоротної фінансової допомоги, надання державної підтримки для відновлення та стабілізації ветеранського підприємництва тощо;

4) сприяння розвитку ефективної інфраструктури підтримки ветеранського підприємництва, організації підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів для суб'єктів ветеранського підприємництва;

5) гарантування прав суб'єктів ветеранського підприємництва під час здійснення державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності;

6) сприяння спрощенню дозвільних процедур та процедур здійснення державного нагляду (контролю), отримання документів дозвільного характеру для суб'єктів ветеранського підприємництва та скороченню строку проведення таких процедур;

7) впровадження механізмів сприяння та стимулювання до використання у виробництві суб'єктами ветеранського підприємництва новітніх технологій та інновацій;

8) забезпечення підтримки суб'єктів ветеранського підприємництва для просування вироблених ними товарів (робіт, послуг), результатів інтелектуальної діяльності на зовнішні ринки;

9) залучення міжнародних фінансових організацій до підготовки та реалізації інвестиційних проектів суб'єктів ветеранського підприємництва;

10) стимулювання розвитку ветеранського соціального підприємництва [3]. Підкреслимо, що вищевказані положення потребують розкриття, оскільки ці напрямки державної політики сформульовані стисло та загально.

Підбиваючи певні підсумки, констатуємо, що створення різнобічної підтримки для осіб, які захищали незалежність, територіальну цілісність та суверенність України, для адаптації в умовах пост-воєнної відбудови є одним з ключових завдань держави. На підставі аналізу низки положень законопроекту «Про ветеранське підприємництво, зазначимо, що це одна з перших законодавчих ініціатив у цій царині. На наше переконання, деякі положення законопроекту потребують удосконалення. Зокрема, більш доречним з точки зору забезпечення системності та комплексності законодавства є врегулювання зазначеного питання у межах загального закону про статус ветеранів війни та гарантії їх соціального захисту шляхом внесення до нього відповідних змін (в тому числі включення до нього спеціального розділу про ветеранське підприємництво), тобто у Законі України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту».

ЛІТЕРАТУРА

1. Пояснювальна записка до Закону України «Про Державний бюджет України на 2024 рік» від 09.11.2023 р. № 3460-IX. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/42796>

2. Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту: Закон України від 22.10.1993 р. № 3551-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12#Text>

3. Про ветеранське підприємництво: проект Закону України від 13.11.2023 р. № 10258. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/JI10290I?an=7>

REFERENCES

1. Poiasniuvalna zapyska do Zakonu Ukrainy «Pro Derzhavnyi biudzheth Ukrainy na 2024 rik» vid 09.11.2023 r. № 3460-IKh. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/42796>
2. Pro status veteraniv viiny, harantii yikh sotsialnoho zakhystu: Zakon Ukrainy vid 22.10.1993 r. № 3551-KhII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12#Text>
3. Pro veteranske pidpriemnytstvo: projekt Zakonu Ukrainy vid 13.11.2023 r. № 10258. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/JI10290I?an=7>

Чубенко Віра Анатоліївна

*кандидат юридичних наук, науковий співробітник НДІ правового
забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України*

ORCID: 0000-0002-7235-3820

**ДЕЯКІ ПРАВОВІ ПИТАНЯ ЗНАЧЕННЯ ДОСЛІДНИЦЬКИХ
ІНФРАСТРУКТУР В СИСТЕМІ РОЗВИТКУ MILITARY-TECH
ІННОВАЦІЙ**

Наукова робота присвячена аналізу основних тенденцій в сфері інноваційної діяльності, а саме розвитку military-tech інновацій в зв'язку з необхідністю зміцнення обороноздатності держави через повномасштабне вторгнення російської федерації. Доведено та підкреслено вагому роль в розвитку зазначених інновацій дослідницьких інфраструктур в сфері забезпечення безпеки та обороноздатності держави та необхідність їх унормування у відповідних правових актах нашої держави.

Ключові слова: military-tech інновації, дослідницькі інфраструктури.

Chubenko Vira

*Ph.D, Researcher of Scientific and Research Institute of Providing Legal
Framework for the Innovative Development of National Academy of Legal
Sciences of Ukraine*

**SOME LEGAL ISSUES OF THE SIGNIFICANCE OF RESEARCH
INFRASTRUCTURES IN THE DEVELOPMENT SYSTEM OF
MILITARY-TECH INNOVATIONS**

The scientific work is devoted to the analysis of the main trends in the field of innovative activity, namely the development of military-tech innovations in connection with the need to strengthen the state's defense capabilities due to a full-scale invasion of the Russian Federation. The important role in the development of the mentioned innovations of research infrastructures

in the field of ensuring the security and defense capability of the state and the necessity of their regulation in the relevant legal acts of our state have been proven and emphasized.

Keywords: military-tech innovations, research infrastructures.

З початку повномасштабного російського вторгнення на нашу територію, інноваційна сфера, як одна з найбільш динамічних у розрізі вітчизняної економіки, не стала виключенням та оперативно зреагувала на нові потреби ринку. Зокрема, в сфері інноваційної діяльності прослідковується зміщення пріоритетів до напрямків *military-tech* та *deep tech*, а також значно посилилась активна співпраця з європейськими ініціативами [1, с. 168]. На фоні сучасних викликів та досягнень, за деякими твердженнями [5, с. 107], прогнозується, що українські *military-tech* рішення матимуть світовий вплив, а здатність швидко впроваджувати інновації, висока швидкість реакції на потреби армії та міжнародна підтримка відкривають шлях для виробників української військової техніки до глобального ринку.

Законодавче визначення поняття *military-tech* (мілітарі-тек) наразі відсутнє. Разом з тим, це скорочення від англійського словосполучення *military technology*, тобто військові технології.

Міністр цифрової трансформації України спрогнозував, що наша держава може стати країною № 1 у світі за розвитком мілітарі-тек [2]. На підтримку і масштабування проєктів в сфері *military-tech* націльний державний кластер Brave1: за рік існування він інвестував понад 1 млн доларів. Працює грантовий проєкт Seeds of Bravery із бюджетом 12 млн євро. До 35 тис. доларів на проєкти подвійного призначення надає Ukrainian Startup Fund. В український *military-tech* інвестують й іноземні фонди [3].

Враховуючи викладене, актуалізується питання окреслення правових проблем розвитку *military-tech* інновацій в Україні та значення в досягненні вказаної мети дослідницьких інфраструктур.

Слід зазначити, що питання дослідницьких інфраструктур регулюються українським законодавством, хоча є відносно новими. Так, Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2021 року № 322-р затверджено Концепцію державної цільової програми розвитку дослідницьких інфраструктур в Україні на період 2026 року, метою якої є створення необхідних організаційних, правових та фінансових умов для розвитку системи дослідницьких інфраструктур в Україні, підвищення їх конкурентоспроможності, а також розвитку сфер наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності в частині доступу вчених до передових дослідницьких інфраструктур в Європейському Союзі [4].

Враховуючи те, що *military-tech* інноваціями в більшості випадків є фізичні продукти або ж поєднання фізичного продукту з програмною послугою/забезпеченням, одну з основних ролей в створенні такого продукту можуть відігравати саме дослідницькі інфраструктури.

Разом з тим, Концепція державної цільової програми розвитку дослідницьких інфраструктур в Україні на період 2026 року, затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України, чи інші акти у вказаній сфері окремо не регулюють питання дослідницьких інфраструктур для забезпечення розвитку *military-tech* інновацій. При цьому, доцільно зазначити, що вказане питання є вкрай важливим з огляду на ряд обставин, зокрема, правовий режим обігу вибухових речовин і матеріалів, умови доступу розробників у сфері *military-tech* інновацій до інформації в сфері оборони та безпеки, яка може бути необхідною для розробки того чи іншого виду продукції, дозвільна система поводження зі зброєю та вибухонебезпечними речовинами, в тому числі, в ході проведення експериментів та дослідів тощо. Звичайно, не всі питання можна вирішити за допомогою нормативного регулювання дослідницьких інфраструктур у сфері безпеки та обороноздатності держави та доступу до них, проте вирішення деяких - може значно полегшити питання розвитку та впровадження *military-tech* інновацій. Крім того, слід погодитись [6, с. 106], що хоча ринки та бізнес

є ключовими для інновацій, урядова політика відіграє потужну сприяючу (або зменшує) роль, особливо через широкі сфери регуляторної політики, результативності інноваційної діяльності.

Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що на даний час, науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи, розробки, випробування дослідних зразків в сфері military-tech відбувається в пришвидшеному режимі, з огляду на потреби воєнного часу та необхідність захисту держави. При цьому, законодавче, нормативно-правове регулювання є дещо повільнішим процесом, тому є менш пристосованим до умов сьогодення. За таких обставин, Концепція державної цільової програми розвитку дослідницьких інфраструктур в Україні на період 2026 року, не містить положень про необхідність, пріоритетність чи будь-які інші умови діяльності дослідницьких інфраструктур в сфері безпеки та обороноздатності держави для забезпечення розвитку military-tech інновацій. Таким чином, на нашу думку логічним буде оновлення вказаного програмного документу до умов сьогодення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Карташов П. Напрями державної підтримки інноваційних проєктів в умовах воєнного стану. *Проблеми та перспективи розвитку інноваційної діяльності в Україні: виклики воєнного часу*. С. 168-169. URL: <https://knute.edu.ua/file/MzEyMQ==/0595cdaec6d60105120612199caeb97d.pdf#page=168> с. 168 (дата звернення: 24.02.2024).
2. Розвиток military-tech як нової галузі в Україні: чи є перспективи. 2023. URL: <https://hub.kyivstar.ua/news/rozvytok-military-tech-yak-novoyi-galuzi-v-ukrayini-chy-ye-perspektyvy/> (дата звернення: 24.02.2024).
3. Адріанова Т. Military Tech в Україні. Які юридичні нюанси слід враховувати підприємцям? *Liga.net*. 2024. URL: <https://blog.liga.net/user/tandrianova/article/52330> (дата звернення: 24.02.2024).

4. Концепція державної цільової програми розвитку дослідницьких інфраструктур в Україні на період 2026 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2021 року № 322-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-shvalennya-koncepciyi-derzhavnoyi-cilovoyi-programi-rozvitku-doslidnickih-infrastruktur-v-ukrayini-na-period-do-2026-roku-i140421-322> (дата звернення: 24.02.2024).

5. Поліщук А.С. Інновації як стратегічний імператив перемоги у російсько-українській війні: виклики і можливості для оборонно-промислового комплексу України. *Трансформаційна економіка*. 2023. № 5 (05). С. 104-108.

6. Любич А.М., Подрез-Ряполова І.В. Основні фактори стимулювання інноваційного розвитку України. *Право та інноваційне суспільство*. 2020. № 2(15). С. 106-110. DOI: [https://doi.org/10.37772/2309-9275-2020-2\(15\)-16](https://doi.org/10.37772/2309-9275-2020-2(15)-16).

REFERENCES

1. Kartashov P. Napryamy derzhavnoyi pidtrymky innovatsiynykh proyektiv v umovakh voyennoho stanu. Problemy ta perspektyvy rozvytku innovatsiynoyi diyal'nosti v Ukrayini: vyklyky voyennoho chasu. S. 168-169. URL: <https://knute.edu.ua/file/MzEyMQ==/0595cdaec6d60105120612199caeb97d.pdf#page=168> с. 168 [In Ukrainian].

2. Rozvytok military-tech yak novoyi haluzi Ukrayiny: chy ye perspektyvy. 2023. URL: <https://hub.kyivstar.ua/news/rozvytok-military-tech-yak-novoyi-galuzi-v-ukrayini-chy-ye-perspektyvy/> [In Ukrainian].

3. Adrianova T. Military Tech v Ukrayini. Yaki yurydychni nyuansy slid vrakhovuvaty pidpryyemtsyam? Liga.net. 2024. URL: <https://blog.liga.net/user/tandrianova/article/52330> [In Ukrainian].

4. Kontseptsiya derzhavnoyi tsil'ovoyi prohramy rozvytku doslidnyts'kykh infrastruktur v Ukrayini na period 2026 roku: Rozporyadzhennya Kabinetu

Ministriv Ukrayiny vid 14 kvitnya 2021 roku № 322-r. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-shvalennya-koncepciyi-derzhavnoyi-cilovoyi-programi-rozvitku-doslidnickih-infrastruktur-v-ukrayini-na-period-do-2026-roku-i140421-322> [In Ukrainian].

5. Polishchuk A.S. Innovatsiyi yak stratehichnyy imperatyv peremohy u rosiys'ko-ukrayins'kiy viyni: vyklyky i mozhlyvosti dlya oboronno-promyslovoho kompleksu Ukrayiny. Transformatsiyna ekonomika. 2023. № 5 (05). S. 104-108. [In Ukrainian].

6. Lyubchych A.M., Podrez-Ryapolova I.V. Osnovni faktory stymulyuvannya innovatsiynoho rozvytku Ukrayiny. Pravo ta innovatsiyne suspil'stvo. 2020. № 2(15). S. 106-110. DOI: [https://doi.org/10.37772/2309-9275-2020-2\(15\)-16](https://doi.org/10.37772/2309-9275-2020-2(15)-16). [In Ukrainian].

Шевердіна Вікторія Ігорівна

кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник

Науково-дослідного інституту правового забезпечення інноваційного

розвитку НАПрН України

ORCID: 0009-0002-7948-1451

***ОСНОВИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ ТА ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ***

У даній роботі досліджено правову основу для визначення поняття та правового статусу ветерана війни, а також деякі питання їх соціального забезпечення. Актуальність даної тематики полягає в необхідності всебічного вивчення та удосконалення законодавства України, що регулює правовий статус учасників та ветеранів війни та гарантії отримання ними від держави різного роду підтримки. В умовах повномасштабної збройної агресії російської федерації проти України, велика кількість людей захищаючи свою державу, стає учасниками бойових дій, що веде до збільшення спеціальної категорії осіб, які потребують соціального захисту. Беручи участь у воєнних діях, військовослужбовці через ризик поранення або смерті у війні, бойових операціях, збройних конфліктах і миротворчих місіях мають беззаперечне право на посилену державну підтримку та об'єктивно більше покладаються на державу в питаннях захисту своїх соціальних прав.

Ключові слова: права людини і громадянина, військовослужбовці, ветерани війни, правовий статус, державні гарантії, соціальне забезпечення.

Sheverdina Viktoriia Igorivna

Senior Research Fellow

Research Institute of Legal Support innovative development of the National

Academy of Sciences of Ukraine

**BASICS OF SOCIAL SECURITY
PARTICIPANTS OF COMBAT ACTIONS AND WAR VETERANS**

This work examines the legal basis for defining the concept and legal status of a war veteran, as well as some issues of their social security. The relevance of this topic lies in the need for a comprehensive study and improvement of the legislation of Ukraine, which regulates the legal status of participants and war veterans and guarantees that they receive various types of support from the state. In the conditions of full-scale armed aggression of the Russian Federation against Ukraine, a large number of people defending their state become participants in hostilities, which leads to an increase in the special category of persons in need of social protection. Taking part in military operations, military personnel, due to the risk of injury or death in war, combat operations, armed conflicts and peacekeeping missions, have an indisputable right to enhanced state support and objectively rely more on the state in matters of protecting their social rights.

Keywords: human and citizen rights, military personnel, war veterans, legal status, state guarantees, social security.

Актуальність даної проблематики полягає в необхідності всебічного вивчення та удосконалення системи соціального забезпечення учасників та ветеранів війни, що є важливим аспектом соціальної політики держави яка знаходиться у стані війни щоденно захищаючи свою територіальну цілісність та відстоюючи свою незалежність. Проблема визначення правового статусу та забезпечення прав осіб, які виконують обов'язки військової служби, виникла разом із появою цієї соціальної групи. До того ж належний соціальний захист являється дієвим інструментом та мотивацією для осіб, які беруть участь у захисті та збереженні територіальної цілісності держави. Рівень соціальної захищеності учасників бойових дій впливає на створення належних умов для забезпечення для них гідного рівня життя, здоров'я, освіти та роботи. Створення ефективної системи соціального захисту учасників бойових (ветеранів війни) потребує розробки та впровадження належного нормативно-правового забезпечення, організаційних, правових та соціально-економічних гарантій Державна політика у сфері соціального захисту учасників бойових дій полягає в забезпеченні прав, гарантій і компенсацій. Формування системи задоволення певних соціальних потреб ветеранів війни враховує забезпечення їхньої адаптації та психологічної реабілітації, санаторно-курортним лікуванням, технічними та іншими

засобами реабілітації, житлом, надання їм освітніх послуг, дотримання трудових прав, соціальної та професійної адаптації, пільг у сплаті певних видів послуг, пенсійного забезпечення тощо [1].

Унікальність і особливість соціального захисту учасників бойових дій обумовлені тим, що учасники бойових дій мають право на задоволення своїх соціальних потреб і отримання соціального захисту, які регулюються спеціальним законодавством. Основу нормативно-правового забезпечення соціального захисту учасників бойових дій становлять Конституція України, відповідні закони, укази Президента України та урядові рішення, програми обласних і місцевих органів самоврядування. Значна кількість нормативно-правових актів регламентують суспільні взаємовідносини у сфері соціального і правового захисту військовослужбовців та членів їхніх сімей. Соціальний захист учасників бойових дій – це система економічних, організаційних і соціальних заходів, що здійснюються органами державної влади з метою підтримки учасників бойових дій та реалізації їхніх соціальних прав. Попри це, система соціального захисту учасників бойових дій сьогодні залишається належно неврегульованою на законодавчому рівні [5].

З метою розуміння сутності терміну та подальшого механізму його регулювання, необхідно дослідити визначення поняття «ветеран війни» у законодавстві України. Основним нормативним актом який дає визначення цьому поняттю являється Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» від 22 жовтня 1993 року, № 3551-ХІІ (редакція від 01 січня 2024) (далі – Закон №3551-ХІІ). Суб'єкти правозастосування кваліфікують його як частину або військового законодавства або законодавства з соціального захисту, який визначає правовий статус ветеранів війни, із зауваженням істотних змін і в багатьох інших нормативно-правових актах, які регулюють питання соціального захисту ветеранів війни [2].

Відповідно до статті 4 Закону №3551-ХІІ, ветеранами війни є особи, які брали участь у захисті Батьківщини чи в бойових діях на території інших

держав. До ветеранів війни належать: учасники бойових дій, особи з інвалідністю внаслідок війни, учасники війни. Відповідно до статті 5 Закону №3551-ХІІ учасниками бойових дій є особи, які брали участь у виконанні бойових завдань по захисту Батьківщини у складі військових підрозділів, з'єднань, об'єднань всіх видів і родів військ Збройних Сил діючої армії (флоту), у партизанських загонах і підпіллі та інших формуваннях як у воєнний, так і у мирний час. Перелік підрозділів, що входили до складу діючої армії, та інших формувань визначається Кабінетом Міністрів України. Для повного розуміння поняття ветеранів війни, треба окреслити коло осіб які вважаються учасниками бойових дій, їх статус визначає стаття 6 Закону №3551-ХІІ, яка містить 25 пунктів, що є підставою (умовою) для визначення їх правового статусу. До учасників бойових дій належать військовослужбовці Збройних сил України, Служби безпеки України, Служби зовнішньої розвідки, поліцейські, особи рядового, начальницького складу і військовослужбовці Міністерства внутрішніх справ України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, які за рішенням, які за рішенням відповідних державних органів були направлені для участі в міжнародних операціях із підтримання миру і безпеки або у відрядженнях або у відрядження в держави, де в цей період велися бойові дії [2].

Законом України «Про внесення змін до деяких законів України щодо уточнення норм, що регулюють питання визначення категорій осіб, які визнаються ветеранами війни та членами сімей загиблих Захисників і Захисниць України, та надання їм соціальних гарантій» від 15.03.2022 № 2121-ІХ коло осіб, яких віднесено до учасників бойових дій значно розширено, зокрема до них було віднесено добровольців Сил територіальної оборони, осіб, які входили до складу добровольчого формування територіальної громади та осіб, які брали участь у заходах, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави, внаслідок військової агресії російської федерації проти України [4].

Під правовим статусом особи, в тому числі і учасника бойових дій і ветерана війни, в самому широкому значенні слова, розуміється юридично закріплене положення особи в суспільстві. Правовий статус являє собою сукупність прав і свобод, обов'язків і відповідальності особи, які визначені на законодавчому рівні та гарантуються державою, і відбиває весь комплекс зв'язків людини із суспільством, державою, колективом та іншими людьми.

Відповідно до статті 17 Конституції України на державу покладено обов'язок соціальної підтримки громадян, які захищали Україну в складі Збройних Сил України, інших військових формувань, а також членів їхніх сімей. Наразі Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» та інші спеціальні нормативно-правових актів містять понад 40 пільг, які надаються різними органами державної влади та доступ до них має значні складнощі [6].

Законодавчого врегулювання потребує низка питань, нагальними являються: а) захист прав, грошове забезпечення та визначення механізму компенсаційних виплат родинам у разі загибелі учасника бойових дій; б) страхування життя та здоров'я військовослужбовців; в) затвердження програм медичної та психологічної реабілітації учасників бойових дій; г) реформування системи пільгового забезпечення; – запровадження дієвої системи кредитування житла. Для ефективної державної політики щодо соціального захисту ветеранів війни нормативно-правовій базі бракує цілісності, послідовності, систематизації та швидкого реагування на виклики сьогодення. За цей час прийнято законопроекти, підзаконні нормативно-правові акти, державні програми, які фрагментарно вдосконалюють систему соціального захисту ветеранів війни. Для суспільства важливо, щоб захисники держави в умовах воєнної загрози мали підвищений рівень захисту своїх соціальних прав.

Оцінюючи нормативно-правове забезпечення соціального захисту учасників бойових дій (ветеранів війни), можна зазначити, що на сьогодні у державі сформовано певну організаційно-інституціональну й нормативно-

врегульовану систему соціального захисту. Одним зі здобутків у сфері розбудови соціального захисту є нормативне закріплення загальних процедур організації соціального захисту учасників бойових дій та членів їх сімей щодо: прав і свобод, пільг і соціальних гарантій, спрощення процедур отримання статусу учасника бойових дій, покращення грошового та медичного забезпечення. Незважаючи на досягнення, актуальними залишаються багато законодавчо неврегульованих питань, а саме: захист прав сімей загиблих ветеранів війни, деякі питання щодо надання статусу ветерана війни – учасника бойових дій, реформування системи пільг, створення страхового механізму, запровадження стандартів соціальних послуг та порядків їх надання, адаптація та реабілітація тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кондратенко О. Загальні засади нормативно-правового забезпечення державного управління у сфері соціального захисту учасників антитерористичної операції та членів їх сімей. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*. 2015. № 4. С. 113–120. (Серія «Державне управління»).
2. Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» від 22 жовтня 1993 року, № 3551-XII. Редакція від 05.02.2023. *Відомості Верховної Ради України*. 1993, № 45, ст. 425. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12>
3. Пашинський В. Й., Медвідь Л. П., Шамрай Б. М. Правовий статус та соціальний захист військовослужбовців: поняття і правове регулювання. С. 651–674. DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-320-0-3>
4. Про внесення змін до деяких законів України щодо уточнення норм, що регулюють питання визначення категорій осіб, які визнаються ветеранами війни та членами сімей загиблих Захисників і Захисниць України, та надання їм соціальних гарантій: Закон України від 15.03.2022 № 2121-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-20#Text>

5. Наливайко І. О., Теоретико-правова характеристика соціального захисту учасників бойових дій в Україні. Київський часопис права. 2023. №(2). С. 21–28 DOI <https://doi.org/10.32782/klj/2023.2.3>

6. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>

REFERENCES

1. Kondratenko O. Zahalni zasady normatyvno-pravovoho zabezpechennia derzhavnoho upravlinnia u sferi sotsialnoho zakhystu uchasykiv antyterorystychnoi operatsii ta chleniv yikh simey. Visnyk Natsionalnoi akademii derzhavnoho upravlinnia pry Prezydentovi Ukrainy. 2015. № 4. S. 113–120. (Seriiia «Derzhavne upravlinnia»).

2. Zakon Ukrainy «Pro status veteraniv viiny, harantii yikh sotsialnoho zakhystu» vid 22 zhovtnia 1993 roku, № 3551-XII. Redaktsiia vid 05.02.2023. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 1993, № 45, st. 425. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12>

3. Pashynskyi V. Y., Medvid L. P., Shamrai B. M. Pravovy status ta sotsialnyi zakhyst viiskovosluzhbovtiv: poniattia i pravove rehuliuвання. S. 651–674. DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-320-0-3>

4. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakoniv Ukrainy shchodo utochnennia norm, shcho rehuliuut pytannia vyznachennia katehorii osib, yaki vyznaiutsia veteranamy viiny ta chlenamy simey zahyblykh Zakhysnykiv i Zakhysnyts Ukrainy, ta nadannia yim sotsialnykh harantii: Zakon Ukrainy vid 15.03.2022 № 2121-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-20#Text>

5. Nalyvaiko І. О., Теоретико-правова характеристика соціального захисту учасників бойових дій в Україні. Київський часопис права. 2023. №(2). С. 21–28 DOI <https://doi.org/10.32782/klj/2023.2.3>

6. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>

Новіков Євген Андрійович

*кандидат юридичних наук, науковий співробітник, НДІ правового
забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України*

ORCID: 0000-0002-6085-8258

ПЕРЕДАЧА ТЕХНОЛОГІЙ В ЕРУ ЦИФРОВІЗАЦІЇ: НАСЛІДКИ ТА ВИКЛИКИ

Цифровізація критично важлива для функціонування й розвитку сучасної економіки. Вона дозволяє не тільки фірмам, але й окремим особам отримати доступ до ресурсів і можливостей, які без неї були б недоступні. Цифровий перехід потребує співпраці для отримання технологічних активів. Передача технологій розглядається як важлива детермінанта досягнення цифровізації. Автор проаналізував негативні аспекти та виклики, які здійснює вплив трансферу технологій в цифровізованій економіці.

Ключові слова: трансфер технологій, цифровізація, інновації, цифрова трансформація

Novikov Eugene

*PhD, Researcher of Scientific of the Scientific and Research Institute of Providing
Legal Framework for the Innovative Development of NALS of Ukraine*

TECHNOLOGY TRANSFER IN THE ERA OF DIGITALIZATION: CONSEQUENCES AND CHALLENGES

Digitization is critically important for the functioning and development of the modern economy. It allows not only companies, but also individuals to gain access to resources and opportunities that would otherwise be unavailable. Digital transition requires cooperation to obtain technological assets. Technology transfer is seen as an important determinant of achieving digitalization. The author analyzed the negative aspects and challenges of technology transfer in the digitalized economy.

Keywords: technology transfer, digitalization, innovation, digital transformation

Цифровізація економіки має першорядне значення для розкриття величезного потенціалу та сприяння сталому зростанню, вона фундаментально змінює економіку та життя суспільства. Цифровізація дозволяє покращити управління та державні послуги, забезпечує доступ до знань, новим технологіям, змінює міжнародну торгівлю, зруйнувавши географічні бар'єри, стимулює підприємницькі інновації, прискорює процес виведення на ринок нових продуктів і послуг, підвищує продуктивність праці та економічне зростання. Використання цифрових платформ дозволяє охопити ширшу аудиторію, отримати доступ до фінансування та масштабування підприємницької діяльності, що, у свою чергу, створює динамічну екосистему, яка стимулює економічну диверсифікацію та створення робочих місць, знижує рівень безробіття та сприяє соціально-економічному розвитку. Разом з тим, його часто розглядають критично, як руйнівний процес для усталених бізнес-моделей, що призводить до зникнення багатьох робочих місць.

Трансфер технологій відіграє визначальну роль у процесі цифровізації – він прискорює темпи цифровізації не лише для компаній, але й для освітніх і дослідницьких центрів, а також для адміністрації та урядів, а отже для суспільства в цілому.

Трансфер технологій стосується процесу передачі патентів, авторських прав, торгових марок, досвіду, навичок і ноу-хау та іншої інтелектуальної власності від одного агента до іншого з метою подальшого розвитку, комерціалізації та/або загального використання [1]. Це сприяє встановленню партнерства між академічними установами, університетами, державними установами та приватним сектором на підставі різних форм, включаючи ліцензійні угоди, спільні підприємства тощо.

Розробка цифрової інфраструктури є складним завданням. Цифровий перехід пов'язаний з передачею технологій, яка є однією з найважливіших

---

¹ Новіков Є. А. Правове регулювання діяльності мережі трансферу технологій : монографія. Харків : НДІ ПЗІР НАПрНУ, 2019. 173 с.

детермінант досягнення цифровізації. Тому цілком логічно, що не тільки окремі держави, але й Європейський Союз зосередили свої зусилля на розробці стратегій², які сприятимуть просуванню цифровізації через трансфер технологій []³.

Міжнародний трансфер технологій покликаний сприяти країнам і організаціям в отриманні доступу до нових технологій і практик, сприяючи технологічним досягненням і глобальному економічному зростанню. Передача на міжнародному рівні технологій може відбуватися як у внутрішньому, так і між фірмовому контекстах. При цьому успіх трансферу технологій залежить від поглинальної здатності організації чи країни ідентифікувати, засвоювати та використовувати нові знання та технології із зовнішніх джерел []⁴. До речі, відмінності в мові, методах роботи та стилях управління можуть обмежити здатність до засвоєння та створити непорозуміння під час трансферу технологій. Без підвищення здатності до поглинання марно сподіватися на здатність суб'єкта господарювання приймати та ефективно використовувати нові технології та інновації, зміцнюючи таким чином свою конкурентну перевагу. Зважаючи на це, інноваційна політика національних урядів спрямована зазвичай на заохочення та підтримку інновацій, досліджень і трансфер технологій. Предметом цієї політики є питання фінансування досліджень і розробок, встановлення податкових пільг, захист інтелектуальної власності та підтримка співпраці промисловості, академічних кіл і провідних університетів. Таким чином, трансфер технологій відіграє ключову роль у подоланні розриву, з одного боку, між академічним і університетським

---

² Європейській комісії, наприклад, розробила дорожню карту для реалізації плану «Шлях до цифрового десятиліття», яка сприятиме співпраці між установами для досягнення цифрової трансформації до 2030 р. Станом на 2023 р. в ЄС профінансовано понад 400 проєктів з цифровізації¹ на суму понад 2,5 млрд євро.

³ Новіков Є. А. Організація діяльності мереж трансферу технологій в ЄС та Україні: порівняльно-правовий аспект. *Часопис Київського університету права*. 2017. № 3. С.286-290.

Яковюк І. В. Інноваційна стратегія ЄС: уроки для України. *Право та інноваційне суспільство : електронне видання*. 2014. Вип. 2(3).

⁴ Zahra, S. A., & George, G. (2002). The net-enabled business innovation cycle and the evolution of dynamic capabilities. *Information Systems Research*, 13(2), 147–150.

середовищем, а з другого - між промисловістю, сприяючи підвищенню конкурентоспроможність у відповідних галузях економіки.

Попри численні переваги, передача технологій також має певні недоліки, які по-різному торкаються різних суб'єктів. Так, наслідком трансферу технологій може стати залежність від іноземних суб'єктів щодо ключових технологій та досвіду, що гальмуватиме інновації на національному рівні. В наслідок трансферу технологій організації, що їх передають, можуть втратити контроль над ключовими технологіями та знаннями, якщо вони не збережуть достатніх прав інтелектуальної власності. Трансфер технологій також здатний призвести до ненавмисного обміну інтелектуальною власністю, що дозволить конкурентам отримати вигоду від інновацій, або реципієнти можуть розробити більш досконалу технологію і передати її назад суб'єкту-передавачу, зменшуючи його конкурентні переваги. Потенційно існує загроза того, що вигоди від трансферу можуть бути несправедливо розподілені між зацікавленими сторонами, що призведе до нерівності і напруженості у відносинах. Не можна виключити й ситуацію, коли в наслідок трансферу технологій може відбутися погіршення стану довкілля, негативний вплив на суспільство та етичні проблем []⁵. І це далеко не повний перелік негативних наслідків від трансферу технологій.

Трансфер технологій у контексті цифровізації породжує низку викликів, зокрема значні культурні та мовні бар'єри, розбіжності в нормативно-правовій базі та правах інтелектуальної власності. Зростання використання цифрових технологій також викликає занепокоєння щодо їх впливу на продуктивність, конфіденційність, безпеку та навколишнє середовище. Зважаючи на вказане, важливо збалансувати переваги та

---

⁵ Choi, H. J. (2009). Technology transfer issues and a new technology transfer model. *Journal of Technology Studies*, 35(1), 49–57.

Grimes, S., & Sun, Y. (2014). Implications of China's on-going dependence on foreign technology. *Geoforum*, 54, 59–69.

Ockwell, D. G., Haum, R., Mallett, A., & Watson, J. (2010). Intellectual property rights and low carbon technology transfer: Conflicting discourses of diffusion and development. *Global Environmental Change*, 20(4), 729–738.

виклики цифрових технологій і забезпечити їх відповідальне та стійке використання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Новіков Є. А. Організація діяльності мереж трансферу технологій в ЄС та Україні: порівняльно-правовий аспект. *Часопис Київського університету права*. 2017. № 3. С. 286–290.
2. Новіков Є. А. Правове регулювання діяльності мережі трансферу технологій : монографія. Харків : НДІ ПЗІР НАПрНУ, 2019. 173 с.
3. Яковюк І. В. Інноваційна стратегія ЄС: уроки для України. *Право та інноваційне суспільство : електронне видання*. 2014. Вип. 2(3). С. 43-54.
4. Choi H. J. Technology transfer issues and a new technology transfer model. *Journal of Technology Studies*. 2009. Vol. 35(1). P. 49–57.
5. Grimes S., Sun Y. Implications of China's on-going dependence on foreign technology. *Geoforum*. 2014. Vol. 54, P.59–69.
6. Ockwell D. G., Haum R., Mallett A., Watson J. Intellectual property rights and low carbon technology transfer: Conflicting discourses of diffusion and development. *Global Environmental Change*. 2010. Vol. 20(4). P. 729–738.
7. Zahra S. A., George G. The net-enabled business innovation cycle and the evolution of dynamic capabilities. *Information Systems Research*. 2002. Vol. 13(2). P. 147–150.

REFERENCES

1. Novikov E. A. Organization of technology transfer networks in the EU and Ukraine: comparative legal aspect. *Journal of the Kyiv University of Law*. 2017. No. 3. P. 286–290.
2. Novikov E. A. Legal regulation of technology transfer network: monograph. Kharkiv: Research Institute PZIR NAPRNU, 2019. 173 p.

3. Yakoviyk I. V. Innovation strategy of the EU: lessons for Ukraine. *Law and innovative society: electronic edition*. 2014. Issue 2(3). P. 43-54.
4. Choi H. J. Technology transfer issues and a new technology transfer model. *Journal of Technology Studies*. 2009. Vol. 35(1). P. 49–57.
5. Grimes S., Sun Y. Implications of China's on going dependence on foreign technology. *Geoforum*. 2014. Vol. 54, P.59–69.
6. Ockwell D. G., Haum R., Mallett A., Watson J. Intellectual property rights and low carbon technology transfer: Conflicting discourses of diffusion and development. *Global Environmental Change*. 2010. Vol. 20(4). P. 729–738.
7. Zahra S. A., George G. The netenabed business innovation cycle and the evolution of dynamic capabilities. *Information Systems Research*. 2002. Vol. 13(2). P. 147–150.

Мамаєв Ілля Олександрович

Молодший науковий співробітник НДІ правового забезпечення

інноваційного розвитку НАПрН України,

Аспірант кафедри права Європейського Союзу НЮУ ім. Ярослава Мудрого

ORCID: 0000-0001-7683-0180

ВИЗНАЧЕННЯ НАПРЯМКІВ СПРИЯННЯ АДАПТАЦІЇ ВЕТЕРАНІВ ДО ЦИВІЛЬНОГО ЖИТТЯ

Анотація. Наведена робота акцентує увагу на визначенні тих суспільних відносин, що потребують державного втручання та відповідного забезпечення задля сприяння адаптації ветеранів до цивільного життя. Було проаналізовано матеріал таких досліджень та опитувань як «Потреби ветеранів 2023», «Портрет ветерана», «Шлях ветеранів та ветеранок». Виведено узагальнений перелік напрямків необхідної державної підтримки. Наголошено на важливості комплексного підходу для формування політики у сфері ветеранів.

Ключові слова: військовослужбовець, ветеран війни, державна підтримка, професійна адаптація, реінтеграція.

Mamaiev Illia

Research Assistant of Scientific and Research Institute of Providing

Legal Framework for the Innovative Development of NALS of Ukraine,

Postgraduate Student of the Department of European Union Law

of the Yaroslav Mudryi National Law University

DETERMINATION OF DIRECTIONS FOR PROMOTING THE ADAPTATION OF VETERANS TO CIVILIAN LIFE

The scientific work emphasizes the determination of those social relations that require state intervention and appropriate support to facilitate the adaptation of veterans to civilian life. The material of such studies and surveys as «Needs of veterans 2023», «Portrait of a veteran», «The path of veterans» were analyzed. A generalized list of areas of necessary state support has

been drawn up. The importance of a comprehensive approach to the formation of policy in the field of veterans is emphasized.

Keywords: serviceman, war veteran, state support, professional adaptation, reintegration.

Незважаючи на те, що війна в Україні триває, підтримка та сприяння адаптації ветеранів до цивільного життя постає важливим питанням вже сьогодні. Перш за все, варто сформуванати розуміння, що теперішні військові – це майбутні ветерани. Було зафіксовано, що у суспільній свідомості патерн «чинний військовий = майбутній ветеран» уявляється розірваним та не спрацьовує, а протягом тривалого часу за терміном «ветеран» закріпився асоціативний стереотипний образ бійців часів Другої світової. У той же час статистика з анонімного опитування УВФ 2023-го року свідчить, що понад 39% військовослужбовців складає молодь віком від 18 до 35 років [1].

Окрім того, хоча повномасштабне вторгнення було здійснено 24-го лютого 2022-го року, військова агресія проти нашої держави триває понад десять років, а тому деякі військовослужбовці мають статус ветерана ще за факт участі у АТО/ООС. Протягом такого тривалого часу в Україні сформувався значний прошарок населення зі своїми специфічними потребами та проблемами. Були здійснені різноманітні кроки, зокрема спроби формування комплексної політики щодо ветеранів шляхом утворення Міністерства у справах ветеранів, ефективність діяльності якого викликала неодноразові дискусії. Разом з тим сьогоднішні реалії вимагають акселерації наукових зусиль для перспективного планування підтримки ветеранів.

Ретроперспективний аналіз історичних трансформацій політики щодо ветеранів дозволяє висунути тезу про необхідність утворення обговорюваного в публічній площині комплексного державного підходу, на основі якого має формуватися модель захисту інтересів ветеранів із кінцевою метою їхньої адаптації до цивільного життя разом із забезпеченням вшанування пам'яті й формування гідного образу у суспільній свідомості. Так, досвід США демонструє як національна політика щодо ветеранів

еволюціонувала від точкових заходів, спрямованих на розв'язання найбільш нагальних проблем, до комплексної системи спеціалізованих програм підтримки військовослужбовців, завдяки яким ветерани можуть бути повноцінно включеними у цивільне життя після звільнення зі служби [2].

Першочерговим кроком на шляху до розв'язання цієї задачі є визначення напрямків державної підтримки, що має забезпечити таке сприяння – тобто окреслення тих суспільних відносин, які потребують певного державного втручання та забезпечення.

Дослідження «Потреби ветеранів 2023» [3], проведене Українським ветеранським фондом, продемонструвало наступні результати опитування щодо найчастіше заявлених потреб: 1) допомога у зміцненні здоров'я – 53,8%; 2) підтримка у придбанні житла – 34,7; 3) фінансова підтримка – 31,1%; 4) покращення житлових умов – 24,9%; 5) підтримка в отриманні освіти – 24,4%; 6) допомога із працевлаштуванням – 20,4%; 7) психологічна підтримка – 20%; 8) підприємницькі інвестиції – 20%; 9) пільги на землю – 16,4%; 10) нефінансова підтримка власного бізнесу – 11,1%; 12) допомога у відновленні житла – 3,1%.

Опитування «Портрет ветерана» [4] запропонувало діючим військовослужбовцям та ветеранам можливість оцінити ступінь ймовірності виникнення різних негативних явищ у житті ветеранів після повернення з російсько-української війни. Зокрема, на думку опитаних існує висока ймовірність появи таких явищ як: 1) проблеми з фізичним здоров'ям та труднощі з отриманням медичної допомоги - 55,2%; 2) психоемоційна нестабільність; 53,8%; 3) відсутність інклюзивного простору та адаптованого робочого місця для осіб з інвалідністю; 53,2%; 4) нерозуміння суспільства; 46,6%; 5) проблеми з оформленням соціальних пільг; 44,5%; 5) відсутність роботи – 42,5%. Водночас, на питання “Якої підтримки Ви потребуєте зараз найбільше?”, абсолютна більшість вказали матеріальну підтримку – 40,8%. Психологічної підтримки потребують 17,4% опитаних; медичної – 18,2%; юридичної – 10,1%; освітньої – 6,4%; інформаційної – 7%.

Veteran Hub – мережа, що займається підтримкою військових, запропонувала «Концепцію доброботу» [5], що може продемонструвати, на які питання звертають увагу ті, хто сьогодні на практиці вирішує питання ветеранів. В межах цієї концепції були виведені такі елементи доброботу на шляху повернення ветеранів до цивільного життя: 1) здоров'я: фізичне та психічне; 2) стосунки: сім'я та близькі, побратими і посестри, цивільне оточення; 3) покликання: освіта, робота чи інша значуща діяльність; 4) матеріальні потреби та безпека: майно та статки, юридична безпека; 5) житло та фізичне середовище; 6) життєві навички та духовність.

Узагальнення наведених позицій дозволяє вивести такі напрямки підтримки ветеранів у їх адаптації до цивільного життя:

- медична допомога та програми реабілітації;
- програми психологічної допомоги ветеранам;
- підтримка сімей ветеранів (зокрема при вагітності);
- вирішення житлових питань ветеранів (опціонально: відновлення житла);
- покращення побутових умов;
- інформаційна підтримка;
- юридична підтримка;
- фінансова підтримка (податкові пільги, гранти на власну справу);
- соціальні пільги;
- доступні програми освіти та перекваліфікації;
- державне сприяння працевлаштуванню ветеранів;
- допомога у самореалізації (пошук покликання, суспільно-корисної ролі);
- забезпечення інклюзивності суспільного простору;
- формування гідного образу ветерана та попередження непорозумінь у суспільстві.

Таким чином, ми маємо справу як з комплексом різних суб'єктів (ветерани, члени сімей ветеранів, держава, роботодавці, робочі колективи,

соціум тощо), так й з різноманітними сферами (від сімейних та психологічних проблем до питань підтримки ветеранського бізнесу та трансформації суспільного простору загалом). При цьому іноземний досвід демонструє, що саме орієнтація на комплексний підхід, а не вирішення точкових проблем, має бути покладена в основу ефективної державної політики.

Щодо досліджень доктринального рівня, то питанню адаптації ветеранів були присвячені роботи дослідників з різних наукових галузей, зокрема психології, соціології та юриспруденції. Більш поглиблене дослідження цих позицій потребує розгляду в окремій праці, однак даний факт підкреслює, що розв'язання поставленої проблеми потребує використання міждисциплінарного підходу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Козацький Д. Як писати про ветеранів: рекомендації для журналістів від Українського Ветеранського Фонду. 17 с. URL: https://veteranfund.com.ua/wp-content/uploads/2023/09/how_to_write_about_veterans.pdf
2. Базаєва М. Витоки новітньої структури та інституціоналізації державної політики щодо ветеранів у США. *Актуальні питання суспільних наук та історії медицини*. 2022. № 1 (33) DOI: 10.24061/2411-6181.1.2022.317. URL: <http://e-apsnim.bsmu.edu.ua/article/view/263326>
3. Потреби ветеранів 2023. Київ: Український ветеранський фонд, 2023. 64 с. URL: https://veteranfund.com.ua/wp-content/uploads/2023/11/Potreby_veteraniv_2023.pdf
4. Портрет ветерана. Київ: Український ветеранський фонд, 2023. 32 с. URL: <https://veteranfund.com.ua/wp-content/uploads/2023/11/portrait-of-veteran.pdf>
5. Шлях ветеранів та ветеранок. Veteran Hub. URL: <https://veteranhub.com.ua/shlyah-veterana>

REFERENCES

1. Kozatskyi D. How to write about veterans: recommendations for journalists from the Ukrainian Veterans Fund. Retrieved from: https://veteranfund.com.ua/wp-content/uploads/2023/09/how_to_write_about_veterans.pdf [in Ukrainian].
2. Bazaieva, M. (2022). The origins of the latest structure and institutionalization of state policy on veterans in the United States. *Aktualni pytannia suspilnykh nauk ta istorii medytsyny*, 1 (33) DOI: 10.24061/2411-6181.1.2022.317. Retrieved from: <http://e-apsnim.bsmu.edu.ua/article/view/263326> [in Ukrainian].
3. Ukrainskyi veteranskyi fond (2023). *The needs of veterans 2023*. Kyiv. Retrieved from: https://veteranfund.com.ua/wp-content/uploads/2023/11/Potreby_veteraniv_2023.pdf [in Ukrainian].
4. Ukrainskyi veteranskyi fond (2023). *Portrait of a veteran*. Kyiv: Retrieved from: <https://veteranfund.com.ua/wp-content/uploads/2023/11/portrait-of-veteran.pdf> [in Ukrainian].
5. Veteran Hub. *The path of veterans*. Retrieved from: <https://veteranhub.com.ua/shlyah-veterana> [in Ukrainian].

Порохняк Валерій Дмитрович

молодший науковий співробітник

НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України

**ЦІЛЬОВА ВИЗНАЧЕНІСТЬ ГРАНТІВ НА РОЗВИТОК БІЗНЕСУ ТА
ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ УЗГОДЖЕННЯ З ПРІОРИТЕТАМИ
РОЗВИТКУ НАУКИ ТА ЕКОНОМІКИ**

Анотація: У тезах розглянуті особливості функціонування українських та зарубіжних грантових програм, а також їхня співвідносність із пріоритетами розвитку економіки України. Зроблено висновок щодо необхідності збільшення фінансування науки та посилення контролю і відбору з боку уряду за роботою іноземних грантодавців в Україні.

Ключові слова: бізнес, грант, економічний розвиток, інноваційна діяльність, пріоритети розвитку, цільова визначеність.

Porokhniak Valerii

*Junior Researcher of the Scientific and Research Institute of Providing Legal
Framework for the Innovative Development of NALS of Ukraine*

**TARGETING OF GRANTS FOR BUSINESS DEVELOPMENT AND
LEGAL PROBLEMS OF COMPLIANCE WITH THE PRIORITIES OF
THE DEVELOPMENT OF SCIENCE AND ECONOMY**

Abstract. The theses examine the peculiarities of the functioning of Ukrainian and foreign grant programs, as well as their correlation with the priorities of the development of the Ukrainian economy. A conclusion was made regarding the need to increase the funding of science and strengthen control and selection by the government over the work of foreign grant-givers in Ukraine.

Keywords: business, grant, economic development, innovative activity, development priorities, target definition.

Правовою основою формування та реалізації пріоритетних напрямів розвитку науки та економіки є Конституція України, Закони України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України», «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про інноваційну діяльність», «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки» та інші нормативно-правові акти, що регулюють відносини у цій сфері.

Відповідно до статті 4 Закону України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» від 08.09.2011 № 3715-VI:

«стратегічними пріоритетними напрямами до припинення або скасування воєнного стану в Україні, введеного Указом Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24 лютого 2022 року № 64/2022, затвердженим Законом України «Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24 лютого 2022 року № 2102-IX, та до 31 грудня року, наступного після припинення або скасування воєнного стану, є:

- 1) технологічне оновлення та розвиток сфер національної безпеки і оборони;
- 2) освоєння нових технологій транспортування енергії, впровадження енергоефективних, ресурсозберігаючих технологій, освоєння альтернативних джерел енергії;
- 3) освоєння нових технологій високотехнологічного розвитку транспортної системи, ракетно-космічної галузі, авіа- і суднобудування, озброєння та військової техніки;
- 4) освоєння нових технологій виробництва матеріалів, їх оброблення і з'єднання, створення індустрії наноматеріалів та нанотехнологій;
- 5) технологічне оновлення та розвиток агропромислового комплексу;
- 6) впровадження нових технологій та обладнання для якісного медичного обслуговування, лікування, фармацевтики;
- 7) широке застосування технологій більш чистого виробництва та охорони навколишнього природного середовища;

8) розвиток сучасних інформаційних, комунікаційних технологій, робототехніки».

В Україні наразі працюють десятки грантових програм для підтримки та розвитку української економіки, це українські грантові програми та програми міжнародних державних і недержавних організацій із різноманітним грантодавцям, наприклад:

1. Грантодавець – Державний центр зайнятості України, що надає мікрогранти на створення або розвиток власного бізнесу [1].

2. Грантодавець – Державний центр зайнятості України, що надає мікрогранти для створення або розвитку садівництва, ягідництва та виноградарства [2].

3. Грантодавець – Державний центр зайнятості України, що надає мікрогранти для створення або розвитку тепличного господарства [3].

4. Грантодавець – Державний центр зайнятості України, що надає мікрогранти на створення або розвиток власного бізнесу учасникам бойових дій, особам з інвалідністю внаслідок війни та членам їх сімей [4].

5. Грантодавець USAID «Конкурентоспроможна економіка України» (КЕУ) підтримує стартапи й малі та середні підприємства. Довідково: гранти надаватимуться відповідно до правил USAID та нормативних документів Уряду США, які регулюють надання грантів за контрактами, а також згідно із внутрішніми політиками та процедурами управління грантами Програми КЕУ [5].

6. Грантодавець – Міжнародна організація з міграції (МОМ), основною метою грантової програми є відновлення робочих місць та виробництва, а також задоволення попиту населення на критично важливі товари та послуги [6].

7. Грантодавці – члени проєкту «Застосування та імплементація Угоди про асоціацію між ЄС та Україною у сфері торгівлі/ EU4Business»: підвищення конкурентоспроможності малих та середніх підприємств, які бажають працювати на ринках ЄС [7].

8. Грантодавці – члени Програми «Fit for Partnership with Germany». Варто відзначити, що Програма пропонує учасникам не тільки можливість удосконалити свої управлінські компетенції (під час інтерактивних тренінгів), а й налагодити співробітництво з потенційними діловими партнерами з Німеччини (під час виїзних сесій до Німеччини) [8].

9. Грантодавці – члени програми «Українська національна ідентичність через молодь». Забезпечення молоді навичками, інструментами та зв'язками, необхідними для заснування життєздатного бізнесу в різних підгалузях легкої промисловості [9].

10. Назва грантодавця – Програма «Цифрова Європа». Цільове призначення гранту — Сприяння збереженню мовного та культурного розмаїття в Європі, реалізація цілей Європейської спільної інфраструктури даних та послуг у сфері мовних технологій. Надання можливості адаптації моделей, підтримка матиме значний вплив на розгортання великих мовних фундаментальних моделей (генеративний штучний інтелект) та їх застосування [10].

11. Назва грантодавця – USAID «Економічна підтримка України». Цільове призначення гранту — розбудова експортного та логістичного потенціалу сільського господарства з наголосом на торгівлі зерном, покращення експортної інфраструктури, технологій та процесів уздовж західних кордонів України [11].

12. Назва грантодавця – «Український фонд стартапів». Цільове призначення гранту – інвестиційна підтримка від 10 000 USD для вдосконалення та масштабування, ідеї, можливість запустити пілотний проєкт з найбільшим виробником лікарських засобів в Україні, підтримку менторів та експертів [12].

13. Назва грантодавця – Програма «Цифрова Європа». Цільове призначення гранту – сприяти впровадженню гендерній конвергенції, як зазначено в програмі «Політика цифрового десятиліття», яка має за мету досягти 20 мільйонів ІКТ-спеціалістів в ЄС до 2030 року [13].

14. Назва грантодавця – програма «Цифрова Європа». Цільове призначення гранту – підтримка роботи платформи «Цифрові навички та робочі місця»: коригування та адаптивне обслуговування, сприяння співпраці між національними коаліціями та спільнотою цифрових навичок у Європі, а також поглиблення обміну між веб-сайтами національних коаліцій та основною Платформою, збільшення кількості національних коаліцій, підвищення активності та залучення існуючих і нових національних коаліцій в межах проєкту організації [14].

15. Назва грантодавця – проєкт GRAINS. Цільове призначення гранту - діяльність, на яку МСП соціальної економіки можуть отримати фінансову підтримку, включає навчання (підвищення кваліфікації та перекваліфікація) — консультування та маркування для екологізації своєї діяльності [15].

16. Назва грантодавця – проєкт EENergy. Щоб взяти участь у конкурсі та отримати грант, МСП повинні співпрацювати зі спеціалізованими консультантами зі сталого розвитку Мережі підприємств Європи, які допоможуть розробити індивідуальний план дій з енергоефективності та подати заявку на участь у конкурсі EENergy [16].

17. Назва грантодавця – EU4Business. Цільове призначення гранту – створення продуктів, надання послуг з інноваційною складовою та фокусом на розширення або експорт [17].

18. Назва грантодавця – Уряд Німеччини. Передбачається надання кредитних субсидій та відшкодування до 30% інвестиційних кредитів та кредитів на поповнення обігових коштів українським підприємцям, насамперед у переробній промисловості [18].

19. Назва грантодавця – програма USAID з аграрного і сільського розвитку (АГРО). Цільове призначення гранту – діяльність в рамках субгрантів може передбачати (список не є обов'язковим або вичерпним, вітаються ідеї, реалізація яких приведе до досягнення мети діяльності): розробка методології та технічного підходу до економічної реінтеграції ветеранів/ок до аграрної сфери [19].

20. Назва грантодавця – міжнародна гуманітарна організація Mercy Corps. Цільове призначення гранту – надання фінансової допомоги представникам малого та середнього сільськогосподарського бізнесу, які зможуть надати відомості та докази того, як підприємницька діяльність постраждала від війни, і як саме фінансова допомога сприятиме її відновленню. У своїй бізнес-моделі вже мають або планують відновити чи розширити взаємовигідну співпрацю із домогосподарствами, що здійснюють сільськогосподарську діяльність або іншими дрібними фермерами [20].

Отже, на розвиток пріоритетних напрямів розвитку української науки навряд чи можна серйозно розраховувати за таких мізерних розмірів грантів, які пропонують грантодавці. Фінансування науки повинно здійснюватися набагато більшими бюджетами. Щодо пріоритетів розвитку української економіки: усі перелічені вище грантові програми в цілому спрямовані на розвиток українського бізнесу та українського бізнес-середовища. Але при ретельному вивченні грантових програм з'ясовуються такі деталі: 1) деякі грантодавці відкрито декларують пріоритет своїх національних інтересів та заявляють про функціонування на основі своїх національних правил та пріоритетів; 2) при виділенні грантів на розвиток українського сільськогосподарського бізнесу в результаті простежується пріоритет на закупівлі іноземного посівного матеріалу, іноземного племінного поголів'я та іноземної сільгосптехніки; 3) під час навчання українських фахівців передбачається їхнє подальше пряме працевлаштування в іноземні бізнес-проекти, або робота в українських підприємствах, але за стандартами та в інтересах мережевих іноземних проєктів; 4) при виділенні грантів на розвиток фармацевтики та медичних технологій відбувається залучення українських фахівців до роботи з іноземних програм з подальшим придбанням іноземного обладнання чи іноземних технологій.

Звісно, при розвитку української економіки не можна ігнорувати тенденцію щодо спрямування на міждержавну бізнес-кооперацію. Проте вбачається чітка тенденція, що в реалізації іноземних грантових програм,

кінцевими вигодоотримувачами стають різні іноземні структури. Тобто, українському уряду при допуску та подальшому контролю за роботою іноземних грантодавців в Україні необхідно вести ретельніший їх відбір з метою захисту передусім національних інтересів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Грант на власну справу. URL: <https://diia.gov.ua/services/grant-na-vlasnu-spravu>.
2. Грант для створення або розвитку садівництва, ягідництва та виноградарства. URL: <https://diia.gov.ua/services/grant-na-sad>.
3. Грант для створення або розвитку тепличного господарства. URL: <https://diia.gov.ua/services/grant-na-teplicyu>.
4. Мікрогранти на створення або розвиток власного бізнесу учасникам бойових дій, особам з інвалідністю внаслідок війни та членам їх сімей. URL: <https://diia.gov.ua/services/grant-dlya-veteraniv-ta-chleniv-yihnih-simej>.
5. USAID «Конкурентоспроможна економіка України» URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=2ce162f7-5840-487b-8ef1-9c65fc1b1d9b&title=MozhливostiDliaBiznesuVidPartnerivZRozvitk>
6. Міжнародна організація з міграції (МОМ). URL: <http://surl.li/evqquhttps://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=2ce162f7-5840-487b-8ef1-9c65fc1b1d9b&title=MozhливostiDliaBiznesuVidPartnerivZRozvitk>.
7. Проєкт «Застосування та імплементація Угоди про асоціацію між ЄС та Україною». URL: <https://eu4business.org.ua/ru/business-services-development/>. <https://www.giz.de/en/worldwide/63160.html>.
8. Програма «Fit for Partnership with Germany». URL: <http://surl.li/dwvenhttps://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=2ce162f7-5840-487b-8ef1-9c65fc1b1d9b&title=MozhливostiDliaBiznesuVidPartnerivZRozvitk>.

9. Програма «Українська національна ідентичність через молодь».
URL:<https://business.diia.gov.ua/marketplace/finansuvanna/grant-programs/25b25dc0-e34e-44c8-b212-ba43399ccaa8>.
10. Програма «Цифрова Європа». URL:
<https://business.diia.gov.ua/marketplace/finansuvanna/grant-programs/4b0c7402-b548-4271-88aa-5c2460c7dac8>
11. USAID «Економічна підтримка України». URL:
<https://business.diia.gov.ua/marketplace/finansuvanna/grant-programs/43ed7b90-6623-48e7-a1fb-3deab2cab527>.
12. «Український фонд стартапів». URL:
<https://business.diia.gov.ua/marketplace/finansuvanna/grant-programs/b1c20bb6-3e93-4d69-86f7-00a27b845b57>
13. Програма «Цифрова Європа».
URL:<https://business.diia.gov.ua/marketplace/finansuvanna/grant-programs/5777ada3-fcd1-41f2-a3b2-6ba814bf2af2>.
14. Програма «Цифрова Європа». URL:
<https://business.diia.gov.ua/marketplace/finansuvanna/grant-programs/ea08cc54-fea2-440f-be30-114a29922c16>.
15. Проєкт GRAINS. URL:
<https://business.diia.gov.ua/marketplace/finansuvanna/grant-programs/0038ad81-d4f5-4d29-a7ff-7d2c02eba360>.
16. Проєкт EENergy. URL:
<https://business.diia.gov.ua/marketplace/finansuvanna/grant-programs/3f03e364-cb48-4007-ae29-a63fff02e4f9>.
17. EU4Business. URL:
<https://business.diia.gov.ua/marketplace/finansuvanna/grant-programs/3dd78c6f-9a8f-4c4f-89ff-e3291e95c35a>.
18. Уряд Німеччини. URL:
<https://business.diia.gov.ua/marketplace/finansuvanna/grant-programs/06dada45-d9dc-4592-afd7-57cf688130d7>.

19. Програма USAID з аграрного і сільського розвитку. URL: <https://business.diia.gov.ua/marketplace/finansuvanna/grant-programs/bb4cb5a5-4bc8-40dc-94b8-0c6fd2ef76f8>.

20. Міжнародна гуманітарна організація Mercy Corps. URL: <https://business.diia.gov.ua/marketplace/finansuvanna/grant-programs/1959cbeb-bb75-45cd-b801-a453f98166dd>.

REFERENCES

1. Hrant na vlasnu spravu. URL: <https://diia.gov.ua/services/grant-na-vlasnu-spravu>.

2. Hrant dlia stvorennia abo rozvytku sadivnytstva, yahidnytstva ta vynohradarstva. URL: <https://diia.gov.ua/services/grant-na-sad>.

3. Hrant dlia stvorennia abo rozvytku teplychnoho hospodarstva. URL: <https://diia.gov.ua/services/grant-na-teplicyu>.

4. Mikrohranty na stvorennia abo rozvytok vlasnoho biznesu uchasnykam boiovykh dii, osobam z invalidnistiu vnaslidok viiny ta chlenam yikh simej. URL: <https://diia.gov.ua/services/grant-dlya-veteraniv-ta-chleniv-yihnih-simej>.

5. USAID «Konkurentospromozhna ekonomika Ukrainy» URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=2ce162f7-5840-487b-8ef1-9c65fc1b1d9b&title=MozhливostiDliaBiznesuVidPartnerivZROzvitk>

6. Mizhнародna orhanizatsiia z mihratsii (MOM). URL: <http://surl.li/evqquhttps://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=2ce162f7-5840-487b-8ef1-9c65fc1b1d9b&title=MozhливostiDliaBiznesuVidPartnerivZROzvitk>.

7. Proiekt «Zastosuvannia ta implementatsiia Uhody pro asotsiatsiiu mizh YeS ta Ukrainoiu». URL: <https://eu4business.org.ua/ru/business-services-development/>. <https://www.giz.de/en/worldwide/63160.html>.

8. Prohrama «Fit for Partnership with Germany». URL: <http://surl.li/dwvenhttps://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk->

UA&id=2ce162f7-5840-487b-8ef1-

9c65fc1b1d9b&title=MozhливostiDliaBiznesuVidPartnerivZRozvitk.

9. Prohrama «Ukrainska natsionalna identychnist cherez molod».

URL:<https://business.diia.gov.ua/marketplace/finansuvanna/grant-programs/25b25dc0-e34e-44c8-b212-ba43399ccaa8>.

10. Prohrama «Tsyfrova Yevropa». URL:

<https://business.diia.gov.ua/marketplace/finansuvanna/grant-programs/4b0c7402-b548-4271-88aa-5c2460c7dac8>

11. USAID «Ekonomichna pidtrymka Ukrainy». URL:

<https://business.diia.gov.ua/marketplace/finansuvanna/grant-programs/43ed7b90-6623-48e7-a1fb-3deab2cab527>.

12. «Ukrainskyi fond startapiv». URL:

<https://business.diia.gov.ua/marketplace/finansuvanna/grant-programs/b1c20bb6-3e93-4d69-86f7-00a27b845b57>

13. Prohrama «Tsyfrova Yevropa».

URL:<https://business.diia.gov.ua/marketplace/finansuvanna/grant-programs/5777ada3-fcd1-41f2-a3b2-6ba814bf2af2>.

14. Prohrama «Tsyfrova Yevropa». URL:

<https://business.diia.gov.ua/marketplace/finansuvanna/grant-programs/ea08cc54-fea2-440f-be30-114a29922c16>.

15. Proiekt GRAINS. URL:

<https://business.diia.gov.ua/marketplace/finansuvanna/grant-programs/0038ad81-d4f5-4d29-a7ff-7d2c02eba360>.

16. Proiekt EENergy. URL:

<https://business.diia.gov.ua/marketplace/finansuvanna/grant-programs/3f03e364-cb48-4007-ae29-a63fff02e4f9>.

17. EU4Business. URL:

<https://business.diia.gov.ua/marketplace/finansuvanna/grant-programs/3dd78c6f-9a8f-4c4f-89ff-e3291e95c35a>.

18. Uriad Nimechchyny. URL:
<https://business.diia.gov.ua/marketplace/finansuvanna/grant-programs/06dada45-d9dc-4592-afd7-57cf688130d7>.
19. Prohrama USAID z ahrarnoho i silskoho rozvytku. URL:
<https://business.diia.gov.ua/marketplace/finansuvanna/grant-programs/bb4cb5a5-4bc8-40dc-94b8-0c6fd2ef76f8>.
20. Mizhnarodna humanitarna orhanizatsiia Mercy Corps. URL:
<https://business.diia.gov.ua/marketplace/finansuvanna/grant-programs/1959cbeb-bb75-45cd-b801-a453f98166dd>.

Кунах Вікторія Сергіївна

студентка 1 курсу, групи 101- ЕО кафедри фінансів, банківського бізнесу та права Навчально-наукового інституту фінансів, економіки, управління та права Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Сорокіна Діана Андріївна

студентка 1 курсу, групи 101- ЕО кафедри фінансів, банківського бізнесу та права Навчально-наукового інституту фінансів, економіки, управління та права Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

ПОРЯДОК ВІДКРИТТЯ ТА ВЕДЕННЯ РАХУНКІВ БЮДЖЕТНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В УСТАНОВАХ ДЕРЖАВНОЇ КАЗНАЧЕЙСЬКОЇ СЛУЖБИ

Анотація: У тезах розглянуті основні аспекти порядку відкриття та ведення рахунків бюджетних організацій в установах Державної казначейської служби. Наведено перелік рахунків, які відкриваються бюджетним установам. Зазначена інформація про здійснення касового обслуговування бюджетних установ. Також розглянуті деякі санкції, що застосовуються за порушення порядку відкриття та ведення рахунків.

Ключові слова: бюджетна організація, облік, рахунки, санкції, норми.

Victoria Serhiivna Kunakh

*1st year student, group 101- EO Departments of finance, banking and law
Educational and Scientific Institute of Finance, Economics, Management and Law
National University Yury Konratyuk Poltava Polytechnic*

Sorokina Diana Andriivna

1st year student, group 101- EO Departments of finance, banking and law

PROCEDURE FOR OPENING AND MAINTAINING ACCOUNTS OF BUDGET ORGANIZATIONS IN STATE TREASURY SERVICE INSTITUTIONS

Abstract. Theses consider the main aspects of the procedure for opening and maintaining accounts of budget organizations in the institutions of the State Treasury Service. The list of accounts opened for budgetary institutions is given. The specified information on cash service of budget institutions. Some sanctions applied for violation of the procedure for opening and maintaining accounts are also considered.

Keywords: budgetary organization, accounting, accounts, sanctions, norms.

Порядок відкриття та ведення рахунків бюджетних організацій в установах Державної казначейської служби, є суворо регламентованим. Але ситуація в країні змінюється і тому застосовуються поправки, зміни та доповнення.

Бюджетна установа веде облік і складає звітність відповідно до чинного законодавства, визначає результати виконання річного бюджету, несе майнову та юридичну відповідальність перед державою, сплачує податки, які є встановленими для бюджетної установи, здійснює оплату праці працівникам даної установи [1]. У сучасних умовах воєнного стану та необхідності поновлення національної економіки держави особливого значення набувають питання ефективності діяльності бюджетних установ (організацій).

Сучасні виклики та реалії сьогодення сприяють підвищеній увазі до системи управління державними фінансами в Україні. Державні фінанси потребують ретельного аналізу цільового використання, що можна досягти шляхом ведення достовірного, своєчасного та актуального бухгалтерського обліку та фінансової звітності. Мета бухгалтерського обліку в секторі

загального державного управління полягає в інформаційному забезпеченні виконання Державного і місцевих бюджетів органами Державного казначейства України та кошторисів – розпорядниками бюджетних коштів.

Взаємовідносини між органами Державної казначейської служби (далі - ДКС) і розпорядниками бюджетних коштів, одержувачами бюджетних коштів, відокремленими підрозділами / відокремленими структурними підрозділами розпорядників бюджетних коштів, підприємствами, установами, організаціями, фізичними особами - підприємцями та фондами загальнообов'язкового державного соціального і пенсійного страхування, а також органами, що контролюють справляння надходжень бюджету, та органами місцевого самоврядування у процесі відкриття (закриття) рахунків регламентуються нормами Порядку відкриття та закриття рахунків у національній валюті в органах Державної казначейської служби України, який затверджений наказом Міністерства фінансів України 22 червня 2012 року № 758 (у редакції наказу Міністерства фінансів України від 18 січня 2024 року № 23) [2].

Так, згідно із зазначеним Порядком Бюджетні установи відкривають рахунки в установах ДКУ за місцезнаходженням.

Перелік рахунків, що відкриваються бюджетним установам:

- реєстраційний рахунок;
- рахунки для зарахування коштів, що не належать до бюджетних коштів;
- транзитні рахунки;
- інші рахунки, передбачені законодавством.

Для відкриття рахунку бюджетна установа подає до установи ДКУ пакет документів визначений інструкцією №42, а саме: заява на відкриття рахунку; копія довідки про внесення до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб; копія документа, що підтверджує повноваження особи, яка підписує картку зі зразками підписів та відбитків печаток; картка із зразками підписів та відбитків печаток, довідка про відкриття рахунку в установі банку.

Установи ДКУ здійснюють касове обслуговування бюджетних установ, включаючи:

- зарахування коштів на рахунки;
- здійснення платежів з рахунків;
- ведення обліку операцій за рахунками;
- надання інформації про стан рахунків.

Бюджетні установи ведуть бухгалтерський облік операцій за рахунками згідно з національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку чинними на 2024 рік.

ДКУ здійснює контроль за веденням рахунків бюджетних установ. За порушення порядку відкриття та ведення рахунків до бюджетних установ можуть бути застосовані санкції, передбачені законодавством станом на 2024 рік. Наприклад, до порушників можуть бути застосовані наступні санкції:

1) Штраф у розмірі від 100 до 200 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (від 1700 до 3400 грн. у 2024 році) за:

- несвоєчасне подання документів для відкриття рахунку;
- подання неповного пакету документів;
- порушення порядку ведення рахунків.

2) Призупинення операцій за рахунком у разі виявлення порушень.

3) Анулювання рахунку у разі не виправлення порушень протягом 30 календарних днів.

Висновок: Порядок управління рахунками бюджетних установ в Україні регламентований чинним законодавством України, але його ефективність та актуальність в контексті сучасних викликів національної економіки набувають особливого значення. Забезпечення точного фінансового обліку та ведення рахунків відповідно до національних стандартів є ключовим аспектом в управлінні державними фінансами. Органи Державної казначейської служби відіграють важливу роль у цьому процесі, здійснюючи контроль та надаючи послуги касового обслуговування. На випадок порушень встановлені санкції, спрямовані на забезпечення

дотримання вимог законодавства та правильного ведення фінансової діяльності бюджетних установ.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Шутка С. Є., Воляник Г. М., Колінько Н. І. Модернізація обліку в установах державного сектору України. Публічне управління і адміністрування в Україні. 2022. Випуск № 29. С. 53 – 60, DOI: <https://doi.org/10.32843/pma2663-5240-2022.29.10>.

2. Порядок відкриття та закриття рахунків у національній валюті в органах Державної казначейської служби України: затверджено наказом Міністерства фінансів України 22 червня 2012 року № 758 (у редакції наказу Міністерства фінансів України від 18 січня 2024 року № 23). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1206-12#Text>.

REFERENCES

1. Shutka S. Ye., Volianyk H. M., Kolinko N. I. Modernizatsiia obliku v ustanovakh derzhavnoho sektoru Ukrainy. Publichne upravlinnia i administruvannia v Ukraini. 2022. Vypusk № 29. S. 53 – 60, DOI: <https://doi.org/10.32843/pma2663-5240-2022.29.10>.

2. Poriadok vidkryttia ta zakryttia rakhunkiv u natsionalnii valiuti v orhanakh Derzhavnoi kaznacheiskoi sluzhby Ukrainy: zatverdzheno nakazom Ministerstva finansiv Ukrainy 22 chervnia 2012 roku № 758 (u redaktsii nakazu Ministerstva finansiv Ukrainy vid 18 sichnia 2024 roku № 23). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1206-12#Text>.

Науковий керівник: к.ю.н., доц. Глібко С.В.

Білько Анастасія Вікторівна

*Студентка Національного університету «Полтавська Політехніка імені
Юрія Кондратюка»*

Чорнобель Карина Олексіївна

*Студентка Національного університету «Полтавська Політехніка імені
Юрія Кондратюка»*

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРИНЦИПІВ ВИКОНАННЯ БЮДЖЕТІВ

Наукову публікацію присвячено принципам правового регулювання бюджетної системи України. Висвітлено вихідні ідеї, основні, найбільш загальні та керівні положення, які в сукупності визначають вихідні позиції для правового регулювання суспільних відносин у сфері бюджетної системи України.

Ключові слова: бюджет, бюджетна система України, принципи правового регулювання.

Bilko Anastasiia

Student of Yuriy Kondratyuk Poltava Polytechnic National University

Chornobel Karina

Student of Yuriy Kondratyuk Poltava Polytechnic National University

LEGAL REGULATION OF BUDGET EXECUTION PRINCIPLES

The scientific article is aimed at opening the principles of legal regulation of the budgetary system of Ukraine. In the article it is revealed the initial ideas, the basic and most common and guiding thesis, which all together determine the primary positions for the legal regulation of social relations in the sphere of native budgetary system.

Keywords: budget, budgetary system of Ukraine, the principles of legal regulation.

У науковій роботі розглянуті питання правового регулювання принципів виконання бюджетів. Актуальність проблеми зумовлена

необхідністю розкриття сутності принципів правового регулювання бюджетної системи України, а також визначенням певного переліку принципів правового регулювання, на яких ґрунтується бюджетна система України.

У відповідності до ст. 4 Бюджетного кодексу України бюджетне законодавство складається з Конституції України, Бюджетного кодексу України, закону про Державний бюджет України; інших законів, що регулюють бюджетні відносини, нормативно-правових актів Кабінету Міністрів України, прийнятих на підставі і на виконання цього Кодексу та інших законів України, передбачених пунктами 3 та 4 цієї частини статті; нормативно-правових актів органів виконавчої влади, прийнятих на підставі і на виконання цього Кодексу, інших законів України та нормативно-правових актів Кабінету Міністрів України; прогнозів місцевих бюджетів; рішень про місцевий бюджет; рішень органів Автономної Республіки Крим, місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування, прийнятих відповідно до цього Кодексу [1].

Виконання бюджету має на меті забезпечення відповідності між фактичними надходженнями до бюджету, видатками з нього та бюджетно-правовими нормами. Ці норми визначають джерела та обсяг надходжень, а також напрями та обсяги витрат.

Головна мета – досягнення балансу між доходами до бюджету та витратами з нього. Під час виконання бюджету проводиться постійне порівняння матеріальних норм з результатами бюджетної діяльності і зіставлення бюджетної моделі з бюджетною практикою. Виконання бюджету можна розглядати як досягнення відповідності між фактичними результатами дій зобов'язаних суб'єктів бюджетних правовідносин із бюджетними коштами та встановленими бюджетно-правовими нормами показниками акта про бюджет щодо зарахування, розподілу та перерахування коштів бюджету на визначені напрями фінансування у встановленому обсязі, виходячи із визначеної мети.

Аналіз нормативно-правових актів, що регулюють процедуру виконання бюджетів, показує відсутність чіткого зв'язку між загальними і спеціальними правилами. Питання співвідношення цих норм доцільно вирішувати безпосереднім законодавчим регулюванням, а не застосуванням різних прийомів тлумачення.

Такий підхід сприятиме уникненню різного розуміння понять, категорій та явищ в бюджетній діяльності та забезпечить її упорядкованість. Виконання бюджетів повинно ґрунтуватися на принципах, що складають основу правового регулювання цієї діяльності. Ці принципи включають в себе основні ідеї та керівні засади діяльності учасників бюджетного процесу, спрямованої на виконання бюджету, і відображають закономірності та особливості цього процесу. Серед цих принципів повинні бути ті, які висвітлюють сутність виконання бюджету та основні напрями державної політики у цій сфері [2].

Основними вихідними принципами для формування системи виконання бюджету є принципи бюджетної системи, де окремі з них стосуються саме виконання бюджету. Наприклад, це принцип повноти, обґрунтованості, субсидіарності, цільового використання бюджетних коштів, публічності та прозорості, відповідальності, які мають свої особливості у цьому контексті. Принцип обґрунтованості передбачає виконання бюджету на підставі реальних, об'єктивних показників економічного і соціального розвитку держави та її адміністративно-територіальних одиниць. Цей принцип забезпечує можливість внесення змін до закону про бюджет у випадках, коли прогностичні показники економічного і соціального розвитку України та доходи відхиляються від прогнозу, затвердженого Державним бюджетом України на відповідний рік. Ці зміни можуть стосуватися структури видатків державного бюджету або перевиконання доходів.

У разі перевиконання чи недовиконання доходів місцевого бюджету також можуть бути внесені зміни до рішення про місцевий бюджет. Принцип субсидіарності передбачає, що всі установи є додатковими до особи і

встановлюють принципи ефективного надання суспільних послуг безпосередньо споживачам. У сучасному розумінні цей принцип застосовується у розподілі повноважень між адміністративно-територіальними одиницями та державою. Органи державної влади повинні брати на себе та виконувати лише ті функції, які органи місцевого самоврядування не можуть виконати.

Отже, органи державної влади повинні мати тільки ті повноваження, які не можуть бути реалізовані місцевими органами самоврядування або які з погляду особистих інтересів можуть бути ефективніше здійснені саме державою. Цей принцип передбачає децентралізацію бюджетних витрат та спрямовується на забезпечення максимальної прив'язки коштів відповідного бюджету до їх отримувачів, а також ефективне використання бюджетних повноважень.

Принцип цільового використання бюджетних коштів передбачає їх використання лише на ті цілі, які визначені бюджетними призначеннями. Витрати Державного бюджету України включають бюджетні призначення, встановлені законом про бюджет на конкретні цілі, пов'язані з реалізацією державних програм. Державний бюджет України виконується за розписом, який затверджується міністром фінансів України відповідно до бюджетних призначень. Згідно з затвердженим бюджетним розписом розпорядники коштів отримують бюджетні асигнування і беруть бюджетні зобов'язання, провадять видатки тільки в межах бюджетних асигнувань, встановлених кошторисами [3].

Виконання бюджету повинно базуватися на власних принципах, таких як єдність, порівняність, спеціалізація, облік, оптимізація та строковість. Нормативне закріплення цих принципів стане концептуальною основою для поліпшення правового регулювання відносин у сфері виконання бюджету.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бюджетний кодекс України. Закон України від 08.072010 р. № 2456-VI. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>.
2. Чернадчук В.Д. Принципи виконання бюджету. Принципы финансового права : материалы междунар. науч.-практ. конф, Харьков, 19-20 апр. 2012 г. / редкол.: В. Я. Таций, Ю. П. Битяк, Л. К. Воронова и др. - Харьков : Право, 2012. С. 282-284.
3. Перощук З.І Принципи правового регулювання бюджетної системи України. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія право. 2011. Вип. 17. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/17654/1/%D0%9F%D0%A0%D0%98%D0%9D%D0%A6%D0%98%D0%9F%D0%98%20%D0%9F%D0%A0%D0%90%D0%92%D0%9E%D0%92%D0%9E%D0%93%D0%9E%20%D0%A0%D0%95%D0%93%D0%A3%D0%9B%D0%AE%D0%92%D0%90%D0%9D%D0%9D%D0%AF%20%D0%91%D0%AE%D0%94%D0%96%D0%95%D0%A2%D0%9D%D0%9E%D0%87%20%D0%A1%D0%98%D0%A1%D0%A2%D0%95%D0%9C%D0%98%20%D0%A3%D0%9A%D0%A0%D0%90%D0%87%D0%9D%D0%98.pdf>

REFERENCES

1. Biudzhetniyi kodeks Ukrainy. Zakon Ukrainy vid 08.072010 r. № 2456-VI. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>.
2. Chernadchuk V.D. Pryntsypy vykonannia biudzhetu. Pryntsypy fynansovoho prava : materyaly mezhdunar. nauch.-prakt. konf, Kharkov, 19-20 apr. 2012 h. / redkol.: V. Ya. Tatsyi, Yu. P. Bytiak, L. K. Voronova y dr. - Kharkov : Pravo, 2012. S. 282-284.
3. Peroshchuk Z.I Pryntsypy pravovoho rehuliuвання biudzhetnoi systemy Ukrainy. Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnogo universytetu. Seriiia pravo. 2011. Vyp. 17. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/17654/1/%D0%9F%D0%A0%D0%98%D0%9D%D0%A6%D0%98%D0%9F%D0%98%20%D0%9F%D0%A0%D0%90%D0%92%D0%9E%D0%92%D0%9E%D0%93%D0%9E%20%D0%A0%D0%95%D0%93%D0%A3%D0%9B%D0%AE%D0%92%D0%90%D0%9D%D0%9D%D0%AF%20%D0%91%D0%AE%D0%94%D0%96%D0%95%D0%A2%D0%9D%D0%9E%D0%87%20%D0%A1%D0%98%D0%A1%D0%A2%D0%95%D0%9C%D0%98%20%D0%A3%D0%9A%D0%A0%D0%90%D0%87%D0%9D%D0%98.pdf>

[%98%D0%9D%D0%A6%D0%98%D0%9F%D0%98%20%D0%9F%D0%A0%D0%90%D0%92%D0%9E%D0%92%D0%9E%D0%93%D0%9E%20%D0%A0%D0%95%D0%93%D0%A3%D0%9B%D0%AE%D0%92%D0%90%D0%9D%D0%9D%D0%AF%20%D0%91%D0%AE%D0%94%D0%96%D0%95%D0%A2%D0%9D%D0%9E%D0%87%20%D0%A1%D0%98%D0%A1%D0%A2%D0%95%D0%9C%D0%98%20%D0%A3%D0%9A%D0%A0%D0%90%D0%87%D0%9D%D0%98.pdf](#)

Науковий керівник: к.ю.н., доц. Глібко С.В.

Клименко Ірина Віталіївна

*Студентка першого курсу Навчально-наукового інституту фінансів,
економіки, управління та права Національного університету «Полтавська
політехніка імені Юрія Кондратюка»*

Маркіна Софія Сергіївна

*Студентка першого курсу Навчально-наукового інституту фінансів,
економіки, управління та права Національного університету «Полтавська
політехніка імені Юрія Кондратюка»*

ПОРЯДОК ВИТРАТ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ: ПІДСТАВИ ДЛЯ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ

Анотація: У тезах розглянуті питання витрат місцевих бюджетів. Авторами досліджено як вдосконалення порядку витрат місцевих бюджетів впливає на забезпечення ефективного управління та розвитку регіонів, а також на підвищення якості життя громадян.

Ключові слова: місцевий бюджет, місцеве самоврядування, надходження та витрати, єдиний баланс.

Klymenko Iryna Vitaliyivna

*first year student of the Educational and scientific institute of finance, economics,
management and law National University Yury Konratyuk Poltava Polytechnic*

Markina Sofia Serhiivna

*first year student of the Educational and scientific institute of finance, economics,
management and law National University Yury Konratyuk Poltava Polytechnic*

LOCAL BUDGET SPENDING PROCEDURE: GROUNDS FOR DECISION-MAKING

Abstract: The issues of local budget expenditures are considered in theses. The authors investigated how improving the order of spending of local budgets affects the provision of effective management and development of regions, as well as improving the quality of life of citizens.

Keywords: local budget, local self-government, income and expenditure, unified balance sheet.

Порядок витрат місцевих бюджетів є надзвичайно важливим в контексті ефективного управління фінансами на рівні місцевого самоврядування. Ефективність бюджетної політики в будь-якій країні залежить від особливостей її бюджетного процесу, в тому числі, і на місцевому рівні [1, с. 56]. Враховуючи сучасні умови воєнного стану надзвичайно важливим постає питання забезпечення сталого та налагодженого процесу виконання місцевих бюджетів.

Порядок витрат місцевих бюджетів є складним процесом, який вимагає уважного планування, обґрунтування та контролю. Для прийняття рішень щодо витрат необхідно враховувати ряд підстав і критеріїв. Ось деякі з них: витрати мають спрямовуватися на досягнення стратегічних цілей розвитку місцевої території, визначених у місцевих програмах та стратегіях. Планування витрат повинно ґрунтуватися на реальних потребах та пріоритетах місцевої громади, враховуючи думку та участь громадськості через механізми громадського обговорення та консультацій. Важливо оцінити фінансові можливості місцевого бюджету та забезпечити баланс між доходами та видатками, уникнувши надмірного збору податків або дефіциту бюджету. Рішення щодо витрат повинні бути спрямовані на досягнення максимальної ефективності та результативності, забезпечуючи оптимальне використання бюджетних ресурсів. Всі витрати мають відповідати законодавству, включаючи вимоги щодо бюджетного процесу, закупівельної

діяльності та фінансової звітності. Важливо визначити пріоритетні напрями витрат, такі як освіта, охорона здоров'я, соціальний захист, інфраструктура тощо, з метою забезпечення збалансованого розвитку громади. Рішення про витрати мають бути прийняті з врахуванням принципів прозорості та відкритості, забезпечуючи громадський контроль та доступ до інформації про використання бюджетних коштів.

Глава 11 Розділу III Бюджетного кодексу України [2] регламентує питання надходжень та витрат місцевих бюджетів. Так, відповідно до норм статті 63 зазначеного кодексу місцевий бюджет містить надходження і витрати на виконання повноважень органів влади Автономної Республіки Крим, місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування, ці надходження і витрати становлять єдиний баланс відповідного бюджету. Стаття 71 Бюджету розвитку місцевих бюджетів (пункт 2: до витрат бюджету розвитку місцевих бюджетів) регламентує капітальні видатки, включаючи капітальні трансферти іншим бюджетам (крім капітальних видатків, що здійснюються за рахунок визначених пунктами 2-13 частини першої статті 69¹ цього Кодексу надходжень спеціального фонду місцевих бюджетів). Глава 12 Розділу III Бюджетного кодексу України регламентує питання складання, розгляду, затвердження, виконання та звітності місцевих бюджетів. Відповідно до статті 75¹ цього кодексу місцевий фінансовий орган щороку спільно з іншими головами розпорядниками бюджетних коштів відповідно до цілей та пріоритетів, визначених у прогностичних та програмних документах економічного і соціального розвитку України і відповідної території, та з урахуванням Бюджетної декларації складає прогноз місцевого бюджету – документ середньострокового бюджетного планування, що визначає показники місцевого бюджету на середньостроковий період і є основою для складання проекту місцевого бюджету. У статті 79 пункту 2 Бюджетного кодексу України зазначено, що до прийняття рішення про місцевий бюджет на поточний бюджетний період забороняється здійснювати капітальні видатки і

надавати кредити з бюджету (крім випадків, пов'язаних із виділенням коштів з резервного фонду відповідного бюджету та проведенням видатків за рахунок трансфертів з державного бюджету місцевим бюджетам), а також здійснювати місцеві запозичення та надавати місцеві гарантії.

Окрім цього, слід зазначити, що відповідно до статті 80 звітність про виконання місцевих бюджетів визначається відповідно до вимог, встановлених щодо звітності про виконання Державного бюджету України у статтях 58-61 цього Кодексу.

Висновок: Отже, надзвичайно важливим у контексті ефективного управління фінансами на рівні місцевого самоврядування є порядок витрат місцевих бюджетів. З огляду на те, що місцеві бюджети є ключовим джерелом фінансування для розвитку інфраструктури, соціальних послуг, освіти, охорони здоров'я та інших важливих сфер, встановлення правильного порядку витрат є вирішальною задачею. Також, дослідження та вдосконалення порядку витрат місцевих бюджетів має велике значення для забезпечення ефективного управління та розвитку регіонів, а також для підвищення якості життя громадян. Прийняття рішень щодо витрат місцевих витрат має базуватися на комплексному аналізі вище зазначених підстав і критеріїв з метою забезпечення ефективного відповідального управління бюджетними ресурсами на рівні місцевого самоврядування.

ЛІТЕРАТУРА:

3. Дедушев І. В. Формування бюджетного процесу на місцевому рівні: зарубіжний досвід. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. 2023. Серія ПРАВО. Випуск 79: частина 2. С. 55–63. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.79.2.8>.

4. Бюджетний кодекс України: Закон від 08.07.2010 № 2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>.

REFERENCES

1. Diedushev I. V. Formuvannia biudzhetnoho protsesu na mistsevomu rivni: zarubizhnyi dosvid. Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho Natsionalnoho Universytetu. 2023. Serii PRAVO. Vypusk 79: chastyna 2. S. 55–63. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.79.2.8>.

2. Biudzhetni kodeks Ukrainy: Zakon vid 08.07.2010 № 2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>.

Науковий керівник: к.ю.н., доц. Глібко С.В.

Клименко Ірина Віталіївна

*Студентка першого курсу Навчально-наукового інституту фінансів,
економіки, управління та права, Національного університету «Полтавська
політехніка Юрія Кондратюка»*

Кривошея Крістіна Сергіївна

*Студентка першого курсу Навчально-наукового інституту фінансів,
економіки, управління та права Національного університету «Полтавська
політехніка Юрія Кондратюка»*

ЗАКОНОДАВЧЕ ВИЗНАЧЕННЯ СИСТЕМИ ОБЛІКУ У ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ-ПІДПРИЄМЦЯ

У тезах розглянуті питання щодо особливостей визначення системи обліку фізичної особи-підприємця, особливості складання та ведення обліку. Автори розглянули аспекти, фінансового обліку, оподаткування, бухгалтерського, кадрового та адміністративного обліку.

Ключові слова: система обліку, фізична особа-підприємець, звітність фізичної особи-підприємця.

Klymenko Iryna

*First year student of the Educational and scientific instityte of finance, economics,
management and law National University «Yuriy Kondratyuk Poltava
Polytechnic»*

Kryvosheya Kristina

*First year student of the Educational and scientific instityte of finance,
economics, management and law National University «Yuriy Kondratyuk Poltava
Polytechnic»*

LEGISLATIVE DEFINITION OF THE ACCOUNTING SYSTEM IN THE NATURAL PERSON OF THE ENTREPRENEUR

The theses address issues related to the peculiarities of determining the accounting system of an individual entrepreneur, as well as the peculiarities of preparing and maintaining records. The authors considered aspects of financial accounting, taxation, accounting, personnel and administrative accounting.

Key words: accounting system, individual entrepreneur, individual entrepreneur reporting.

Законодавче визначення системи обліку для фізичних осіб-підприємців є основним юридичним порядком, який встановлює правила, обов'язки та процедури обліку для цієї категорії суб'єктів підприємницької діяльності. Детальніше, це визначення включає: обов'язковість обліку [1], форми та методи обліку, складання облікової звітності, відповідальність за порушення, конфіденційність та захист інформації, узгодженість з міжнародними стандартами.

Законодавством передбачений обов'язок для кожної фізичної особи-підприємця вести облік своєї діяльності, включаючи фінансові операції, доходи та витрати. Це допомагає забезпечити порядок у фінансовій діяльності та використанні ресурсів. Законодавство визначає різні форми та методи обліку, які можуть бути використані фізичною особою-підприємцем. Це може включати книжковий облік, електронний облік через спеціалізовані програми, або комбінацію обох варіантів. Встановлює вимоги до складання та подання облікової звітності фізичної особи-підприємця, включаючи регулярність подання, формати звітності, терміни та процедури подання. Передбачає відповідальність за невиконання облікових обов'язків. Це може включати штрафи, пені, судові санкції або інші заходи. Також, законодавство може містити положення, що регулюють конфіденційність та захист облікової інформації ФОП, зокрема, встановлення обмежень на доступ до цієї інформації третіми особами. В окремих країнах законодавство звичайно

намагається узгодити внутрішні норми з міжнародними стандартами обліку та фінансової звітності з метою забезпечення сумісності та порівнянні даних.

Законодавче визначення системи обліку для фізичних осіб-підприємців включає такі аспекти: фінансовий облік, оподаткування, бухгалтерський облік, кадровий облік та адміністративний.

Фінансовий облік включає у себе систему обліку доходів та витрат, розрахунок податків і зборів, формування фінансових звітів та звітності для податкових органів і інших контролюючих органів [2]. Оподаткування визначає правила та порядок оподаткування прибутку, податку на додану вартість, єдиного податку, податку на нерухоме майно та інші податки, що стосуються діяльності фізичної особи-підприємця. Бухгалтерський облік визначає управління фінансовою інформацією через систему бухгалтерського обліку, дотримуючись ведення журналів, підготовку фінансової звітності, а також виконання бухгалтерських операцій [3]. Кадровий облік здійснює управління персоналом, включаючи ведення обліку працівників, розрахунок зарплати, відповідних податків та внесків, а також ведення кадрової документації [4]. Адміністративний облік включає в себе ведення реєстраційних документів, документообігу, контроль за строками та дотриманням законодавства в сфері підприємницької діяльності [5].

Законодавче визначення системи обліку у фізичної особи-підприємця полягає у зазначенні основних правил, вимог та відповідальності, які стосуються обліку фінансово-господарської діяльності таких осіб. Це є важливим для забезпечення порядку у веденні бізнесу та забезпечення відповідності законодавчим вимогам. Законодавство передбачає обов'язковість ведення обліку для фізичних осіб-підприємців з метою забезпечення прозорості та відкритості їхньої діяльності. Воно визначає необхідність дотримання правил та стандартів бухгалтерського обліку, ведення фінансової та податкової звітності, а також виконання вимог щодо оподаткування.

ЛІТЕРАТУРА:

1. ФОП: хто та як має вести товарний облік. URL: [https://ips.ligazakon.net/document/bz013377?ed=2021_11_22#:~:text=%D0%A9%D0%BE%D0%B4%D0%BE%20%22%D0%B4%D0%BE%D1%85%D1%96%D0%B4%D0%BD%D0%BE%2D%D0%B2%D0%B8%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE%22%20%D0%BE%D0%B1%D0%BB%D1%96%D0%BA%D1%83,%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B8%20%D0%BD%D0%B0%D0%B3%D0%B0%D0%B4%D1%83%D1%8E%D1%82%D1%8C%20%D1%96%20%D0%BF%D0%BE%D0%B4%D0%B0%D1%82%D0%BA%D1%96%D0%B2%D1%86%D1%96%20\(%D0%B4%D0%B8%D0%B2](https://ips.ligazakon.net/document/bz013377?ed=2021_11_22#:~:text=%D0%A9%D0%BE%D0%B4%D0%BE%20%22%D0%B4%D0%BE%D1%85%D1%96%D0%B4%D0%BD%D0%BE%2D%D0%B2%D0%B8%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE%22%20%D0%BE%D0%B1%D0%BB%D1%96%D0%BA%D1%83,%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B8%20%D0%BD%D0%B0%D0%B3%D0%B0%D0%B4%D1%83%D1%8E%D1%82%D1%8C%20%D1%96%20%D0%BF%D0%BE%D0%B4%D0%B0%D1%82%D0%BA%D1%96%D0%B2%D1%86%D1%96%20(%D0%B4%D0%B8%D0%B2).
2. Фінансовий облік. URL: <https://fob.ptngu.com/>
3. Бухгалтерський облік: предмет, суть та значення, види та принципи. URL: <https://ru.osvita.ua/vnz/reports/accountant/16353/>
4. Кадрова документація для ФОП: що варто знати. URL: <https://gallex.com.ua/statti/kadrova-dokumentatsiia-dlia-fop-shcho-var-to-znati>
5. Рахунок «92» адміністративні витрати. URL: <https://oblikbudget.com.ua/article/1052-rahunok-92-admnstrativn-vitrati#:~:text=%D0%9D%D0%B0%20%D1%80%D0%B0%D1%85%D1%83%D0%BD%D0%BA%D1%83%2092%20%22%D0%90%D0%B4%D0%BC%D1%96%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D1%96%20%D0%B2%D0%B8%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B8,%D1%80%D0%B0%D1%85%D1%83%D0%BD%D0%BE%D0%BA%2079%20%22%D0%A4%D1%96%D0%BD%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%BE%D0%B2%D1%96%20%D1%80%D0%B5%D0%B7%D1%83%D0%BB%D1%8C%D1%82%D0%B0%D1%82%D0%B8%22>.

REFERENCES

1. FOP: khto ta yak maie vesty tovarnyi oblik. URL: https://ips.ligazakon.net/document/bz013377?ed=2021_11_22#:~:text=%D0%A9

%D0%BE%D0%B4%D0%BE%20%22%D0%B4%D0%BE%D1%85%D1%96%
D0%B4%D0%BD%D0%BE%2D%D0%B2%D0%B8%D1%82%D1%80%D0%B
0%D1%82%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE%22%20%D0%BE%D0%B1
%D0%BB%D1%96%D0%BA%D1%83,%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC
%D0%B8%20%D0%BD%D0%B0%D0%B3%D0%B0%D0%B4%D1%83%D1%
8E%D1%82%D1%8C%20%D1%96%20%D0%BF%D0%BE%D0%B4%D0%B0
%D1%82%D0%BA%D1%96%D0%B2%D1%86%D1%96%20(%D0%B4%D0%
B8%D0%B2.

2. Finansovyi oblik. URL: <https://fob.ptngu.com/>
3. Bukhhalterskyi oblik: predmet, sut ta znachennia, vydy ta pryntsypy.
URL: <https://ru.osvita.ua/vnz/reports/accountant/16353/>
4. Kadrova dokumentatsiia dlia FOP: shcho varto znaty. URL:
<https://gallex.com.ua/statti/kadrova-dokumentatsiia-dlia-fop-shcho-var-to-znati>
5. Rakhunok «92» administratyvni vytraty. URL:
<https://oblikbudget.com.ua/article/1052-rahunok-92-admnstrativn-vitrati#:~:text=%D0%9D%D0%B0%20%D1%80%D0%B0%D1%85%D1%83%D0%BD%D0%BA%D1%83%2092%20%22%D0%90%D0%B4%D0%BC%D1%96%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D1%96%20%D0%B2%D0%B8%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B8,%D1%80%D0%B0%D1%85%D1%83%D0%BD%D0%BE%D0%BA%2079%20%22%D0%A4%D1%96%D0%BD%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%BE%D0%B2%D1%96%20%D1%80%D0%B5%D0%B7%D1%83%D0%BB%D1%8C%D1%82%D0%B0%D1%82%D0%B8%22>.

Науковий керівник: к.ю.н., доц. Глібко С.В.

Бадула Анна Сергіївна

*студентка Національного університету «Полтавська політехніка імені
Юрія Кондратюка». Група 101-ЕО*

Лісконог Катерина Володимирівна

*студентка Національного університету «Полтавська політехніка імені
Юрія Кондратюка». Група 101-ЕО*

ПОВНОВАЖЕННЯ ГОЛОВНИХ РОЗПОРЯДНИКІВ ЗА БЮДЖЕТНИМ КОДЕКСОМ УКРАЇНИ

Анотація: У тезах розглянуто поняття та категорію осіб, які можуть бути головними розпорядниками згідно з Бюджетним кодексом України, а також проаналізовано їхні повноваження та обов'язки. Детально розглянуті умови та критерії, що визначають призначення осіб на ці посади. Аналіз цих питань сприяє кращому розумінню важливості ролі розпорядників та їхніх функцій у забезпеченні розподілу та управлінні бюджетними ресурсами.

Ключові слова: повноваження, розпорядники, Бюджетний кодекс України, бюджетні кошти.

Badula Anna Serhiivna

*student of the National University «Yuriy Kondratyuk Poltava Polytechnic».
Group 101-EO*

Liskonog Kateryna Volodymyrivna

*student of the National University «Yuriy Kondratyuk Poltava Polytechnic».
Group 101-EO*

AUTHORITY OF THE MAIN DISTRIBUTORS ACCORDING TO THE BUDGET CODE OF UKRAINE

Abstract. The theses consider the concept and category of persons who can be the main managers according to the Budget Code of Ukraine, and also analyze their powers and duties. The conditions and criteria determining the appointment of persons to these positions are considered in detail. Analysis of these issues contributes to a better understanding of the importance of the role of administrators and their functions in ensuring the distribution and management of budgetary resources.

Keywords: powers, managers, Budget Code of Ukraine, budget funds.

Дослідження питань щодо повноважень головних розпорядників допоможе визначити їх основну роль та функції у процесі управління бюджетними коштами. Ця робота є важливою, адже дає зрозуміти як і ким управляються фінансові ресурси країни, що має ключове значення для стабільності та розвитку економіки. Ефективне використання бюджетних коштів сприяє досягненню бюджетних цілей, підтримує рівень життя громадян і сприяє зростанню економіки [1, с. 218].

Поняття «головні розпорядники бюджетних коштів» регламентовано п. 18 ч. 1 ст. 2 Бюджетного кодексу України (далі – БК України) [2], згідно з яким це бюджетні установи в особі їх керівників, які відповідно до статті 22 цього Кодексу отримують повноваження шляхом встановлення бюджетних призначень. Тобто їх роль полягає в ефективному управлінні бюджетними коштами. Їхня головна мета - досягнення стратегічних цілей та завдань держави. Відповідно до п. 12 ст. 2 БК України під бюджетними установами розуміють органи державної влади, органи місцевого самоврядування, а також організації, створені ними у встановленому порядку, що повністю утримуються за рахунок відповідно державного бюджету чи місцевого бюджету. Бюджетні установи є неприбутковими. Розпорядники бюджетних коштів керують фінансами на рівні держави чи місцевих громад, а також відповідають за ефективне використання грошових ресурсів. Розпорядники

бюджетних коштів є суб'єктами бюджетно-правових відносин-визначеними державою за допомогою норм права носіями суб'єктивних прав, юридичних обов'язків та юридичної відповідальності у бюджетних правовідносинах, до яких належать: держава та національно-державні та адміністративні утворення; державні органи влади: законодавчі, виконавчі, судові та органи місцевого самоврядування; державні та муніципальні підприємства, установи, організації, соціальні утворення - одержувачі бюджетних коштів [3, с. 480].

Згідно із ч. 2 ст. 22 БК України головними розпорядниками бюджетних коштів можуть бути виключно:

1) за бюджетними призначеннями, визначеними законом про Державний бюджет України, - установи, уповноважені забезпечувати діяльність Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України в особі їх керівників; міністерства, Національне антикорупційне бюро України, Служба безпеки України, Конституційний Суд України, Верховний Суд, вищі спеціалізовані суди, Вища рада правосуддя та інші органи, безпосередньо визначені Конституцією України, в особі їх керівників, а також Державна судова адміністрація України, Національна академія наук України, Національна академія аграрних наук України, Національна академія медичних наук України, Національна академія педагогічних наук України, Національна академія правових наук України, Національна академія мистецтв України, інші установи, уповноважені законом або Кабінетом Міністрів України на реалізацію державної політики у відповідній сфері, в особі їх керівників;

2) за бюджетними призначеннями, визначеними рішенням про бюджет Автономної Республіки Крим, - уповноважені юридичні особи (бюджетні установи), що забезпечують діяльність Верховної Ради Автономної Республіки Крим та Ради міністрів Автономної Республіки Крим, а також міністерства та інші органи влади Автономної Республіки Крим в особі їх керівників;

3) за бюджетними призначеннями, визначеними іншими рішеннями про місцеві бюджети, - місцеві державні адміністрації, виконавчі органи та апарати місцевих рад (секретаріат Київської міської ради), структурні підрозділи місцевих державних адміністрацій, виконавчих органів місцевих рад в особі їх керівників.

Повноваження розпорядників включають до себе ряд важливих функцій, які забезпечують відповідальне використання грошових коштів, виділених з державного бюджету. Основні повноваження головних розпорядників бюджетних коштів визначені частиною 5 ст. 22 БК України, серед них:

- розробка плану діяльності на середньостроковий період (включаючи заходи щодо реалізації інвестиційних проектів) з урахуванням Бюджетної декларації (прогнозу місцевого бюджету), закону про Державний бюджет України (рішення про місцевий бюджет), прогнозних та програмних документів економічного і соціального розвитку;
- організація та забезпечення: складання бюджетної пропозиції з урахуванням Бюджетної декларації (прогнозу місцевого бюджету), схваленої (схваленого) у попередньому бюджетному періоді, і подання її Міністерству фінансів України (місцевому фінансовому органу); на підставі Бюджетної декларації (прогнозу місцевого бюджету) та плану діяльності на середньостроковий період складання бюджетного запиту і подання його Міністерству фінансів України (місцевому фінансовому органу);
- отримання бюджетних призначень шляхом їх затвердження у законі про Державний бюджет України (рішенні про місцевий бюджет); прийняття рішення щодо делегування повноважень на виконання бюджетної програми розпорядниками бюджетних коштів нижчого рівня та/або одержувачами бюджетних коштів, розподілення та доведення до них у встановленому порядку обсягів бюджетних асигнувань;

- затвердження кошторисів розпорядників бюджетних коштів нижчого рівня (плани використання бюджетних коштів одержувачів бюджетних коштів), якщо інше не передбачено законодавством;
- розробка проектів порядків використання коштів державного бюджету за бюджетними програмами, передбаченими частиною сьомою статті 20 зазначеного Кодексу;
- розробка та затвердження паспортів бюджетних програм і складання звітів про їх виконання, при цьому забезпечуючи необхідні законодавчо затвердженні вимоги (своєчасність затвердження паспортів бюджетних програм, достовірність і повноту інформації, що в них міститься, відповідність змісту паспортів бюджетних програм закону про Державний бюджет України (рішенням про місцевий бюджет) та/або розпису бюджету, підтвердження результативних показників бюджетних програм відповідною звітністю та даними тощо);
- організація та здійснення моніторингу виконання бюджетних програм, здійснення оцінку їх ефективності;
- здійснення управління бюджетними коштами у межах встановлених йому бюджетних повноважень, забезпечуючи ефективне, результативне і цільове використання бюджетних коштів, організацію та координацію роботи розпорядників бюджетних коштів нижчого рівня та одержувачів бюджетних коштів у бюджетному процесі;
- здійснення контролю за своєчасним поверненням у повному обсязі до бюджету коштів, наданих за операціями з кредитування бюджету, а також кредитів (позик), отриманих державою (Автономною Республікою Крим, обласною радою чи міською територіальною громадою), та коштів, наданих під державні (місцеві) гарантії;
- здійснення контролю за повнотою надходжень, взяттям бюджетних зобов'язань розпорядниками бюджетних коштів нижчого рівня та одержувачами бюджетних коштів і витрачанням ними бюджетних коштів;

- забезпечення організації та ведення бухгалтерського обліку, складання та подання фінансової і бюджетної звітності у порядку, встановленому законодавством;
- забезпечення доступності інформації про бюджет відповідно до законодавства та цього Кодексу.

Отже, головні розпорядники бюджетних коштів мають широке коло повноважень, від належної реалізації яких безпосередньо залежить ефективність процесів виконання бюджету та звітування.

Підбиваючи підсумок даного дослідження, можна сказати, що роль розпорядників бюджетних коштів є невід'ємною складовою ефективного функціонування фінансової системи держави. Для відповідальності у витратах бюджетних коштів, їх повноваження та обов'язки визначені нормами, які закріплені у БК України. Таким чином, розпорядники бюджетних коштів є основними учасниками у забезпеченні ефективного та відповідального використання грошових ресурсів, що має важливе значення для економічного розвитку країни.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Василевич В. В., Левченко Ю. О. Нецільове використання бюджетних коштів, здійснення видатків бюджету чи надання кредитів з бюджету без встановлених бюджетних призначень або з їх перевищенням. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. 2023. Випуск 78: частина 2. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.78.2.34>. С. 214-219.
2. Бюджетний кодекс України: Закон від 08.07.2010 № 2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>.
3. Монаєнко А. О. Бюджетне право України: навч. посіб. / А. О. Монаєнко. Запоріжжя: КПУ, 2009. 480 с.

REFERENCES

1. Vasylevych V. V., Levchenko Yu. O. Netsilove vykorystannia biudzhetnykh koshtiv, zdiisnennia vydatkiv biudzhetu chy nadannia kredytiv z biudzhetu bez vstanovlenykh biudzhetnykh pryznachen abo z yikh perevyschenniam. Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho Natsionalnoho Universytetu. 2023. Vypusk 78: chastyna 2. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.78.2.34>. S. 214-219.
2. Biudzhetni kodeks Ukrainy: Zakon vid 08.07.2010 № 2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>.
3. Monaienko A. O. Biudzhetne pravo Ukrainy: navch. posib. / A. O. Monaienko. Zaporizhzhia: KPU, 2009. 480 s.

Науковий керівник: к.ю.н., доц. Глібко С.В.

Глібко Сергій Сергійович

Аспірант кафедри права Європейського Союзу

НЮУ імені Ярослава Мудрого

ORCID: [0009-0000-9509-6153](https://orcid.org/0009-0000-9509-6153)

ЩОДО ВРАХУВАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ЧИННИКІВ В ПРАВОВОМУ РЕГУЛЮВАННІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

В наведеній роботі розглянуті проблеми визначення економічної безпеки, факторів, що впливають на правове регулювання економічної безпеки, складових економічної безпеки та напрямів її регулювання. Було проаналізовано роботи науковців, що досліджували питання економічної безпеки та нормативно-правові акти, які регулюють економічну безпеку. Визначені завдання щодо удосконалення доктринального правового регулювання категорії економічної безпеки та її змістовності, вироблення тотожних правових засобів та інструментів для впливу на економічну безпеку та її складові, розроблення системності зв'язків її структурних елементів та здійснення відповідної гармонізації нормативно-правових актів, які забезпечують регулювання економічної безпеки, в тому числі прозорість оцінки і виявлення загроз, їх усунення.

Ключові слова: правове регулювання економічної безпеки, національна безпека, складові економічної безпеки, енергетична безпека.

Hlibko Serhii Serhiiiovych

Postgraduate Student of the Department of European Law

of the Yaroslav Mudryi National Law University

ORCID: [0009-0000-9509-6153](https://orcid.org/0009-0000-9509-6153)

REGARDING THE CONSIDERATION OF ECONOMIC FACTORS IN THE LEGAL REGULATION OF ECONOMIC SECURITY

The given paper examines the problems of defining economic security, factors influencing the legal regulation of economic security, components of economic security and directions of its regulation. The works of scientists who researched the issue of economic

security and legal acts regulating economic security were analyzed. The identified tasks are to improve the doctrinal legal regulation of the category of economic security and its content, to develop identical legal means and tools for influencing economic security and its components, to develop the system of connections of its structural elements, and to implement the appropriate harmonization of legal acts that ensure the regulation of economic security, including the transparency of assessment and detection of threats, their elimination.

Keywords: legal regulation of economic security, national security, components of economic security, energy security.

Формування політики України в сфері економічної безпеки на сучасному етапі передбачає урахування наступних доктринальних положень: визнання економічної безпеки як стрижньового елемента національної безпеки держави; розкриття змісту поняття економічна безпека; чітке визначення пріоритетів для визначення стратегічних та поточних завдань її забезпечення; визначення засобів макро- та мікро-економічного характеру забезпечення економічної безпеки, порядку їх застосування; формування людино-орієнтованої економічної політики, яка забезпечуватиме ефективну діяльність усіх суб'єктів економіки, як на макро-, так і на мікрорівнях, зокрема малих та середніх підприємств, що гарантує збереження, а в перспективі – зростання середнього класу в Україні.

Такі фактори, як воєнна агресія Росії стосовно України, потреба у забезпеченні економічної стабільності та врахування економічної складової Копенгагенських критеріїв, набуття членства України в Європейському Союзі потребують визначення змісту і структури економічної безпеки для забезпечення ефективності правотворчої та правозастосовної діяльності. Основоположну роль в цьому сенсі відіграють економічні чинники: критерії, орієнтири, комплексні програми, координація органів державної влади, з метою стабільності економіки України [1, с. 148].

До основних груп факторів, які впливають на правове регулювання економічної безпеки, слід віднести завдання політики економічної безпеки з урахування євро-інтеграційних прагнень України та критерії (маркери), які

свідчать про стан економіки країни та методи, засоби запланованого впливу. Як відмічає І. Гришова, якщо синергетичний ефект забезпечує високий рівень економічної безпеки в державах-членах ЄС, то економічна безпека в США орієнтується тільки на взаємозв'язок стабільного економічного зростання, економічної незалежності країни та міцні позиції на світовому торгівельному ринку [2, с. 4].

Слід зазначити, що в економічно розвинутих країнах економічна безпека зазвичай ототожнюється з економічною політикою держави. Під цим кутом зору економічна безпека Німеччини пов'язується зі стабільним економічним розвитком; у Великобританії – з економічними інтересами усього суспільства; у Франції – з усуненням чи нейтралізацією економічних загроз шляхом розвитку співпраці між державним та приватним секторами [2, с. 4]. Українська наукова думка тяжіє до визначення економічної безпеки через потреби забезпечення економічного суверенітету, національних економічних інтересів, які, на думку експертів, остаточно не визначені та стабільного економічного росту країни [2, с. 5-6].

Економічна безпека держави залежить не тільки від забезпечення економічних умов функціонування держави, але й стану розвитку громадянського суспільства. Таким чином, державу, економіку і громадянське суспільство слід сприймати як взаємно обумовлені явища, які забезпечують свободу в суспільстві, його економічний рівень, економічну безпеку та стабільність держави [3]. Тому заслуговують уваги і такбі погляди, які до підґрунтя економічної безпеки відносять сучасні процеси єднання економіки та суспільства, а економічна безпека забезпечується не тільки економічними умовами для функціонування інститутів держави, а додатково розвитком суспільства в цій державі [3, с. 292]. Крім того, державу, економіку і суспільство необхідно сприймати як взаємно плинні категорії, які забезпечують свободу суспільства, його економічний рівень, економічну безпеку держави та стабільність економіки [3, с. 293 - 295]. Додатково аналіз поглядів науковців щодо економічного підґрунтя стабільної

економіки та економічної безпеки дозволяє відмітити, що саме економічні, політичні та соціологічні закономірності та розвиток держави, економіки та суспільства призведуть до належного визначення і усунення небезпек і загроз, здатних завдати національним економічним інтересам неприйнятну шкоду [4, с. 19].

Зупинимося на визначенні категорії економічна безпека в нормативно-правових актах, зокрема Стратегії національної безпеки України та Національної економічної стратегії на період до 2030 року.

В Стратегії національної безпеки України [5] можна виокремити деякі пріоритети для вирішення проблем, пов'язаних із забезпеченням національної та економічної безпеки України: 1) сталий розвиток національної економіки та її інтеграція в європейський економічний простір; 2) завершення реформ та усунення корупції для виведення економіки України із депресивного стану; 3) системність законодавства у сфері регулювання ринкових відносин та у сфері власності; 4) покращення соціально-економічного становища України та формування належного людського капіталу; 5) інфраструктурне забезпечення економіки, стале функціонування фінансової системи, реформування земельних відносин, розвиток транспортних галузей та транспортної інфраструктури та забезпечення пріоритетів розвитку високотехнологічної промисловості; 6) забезпечення стійкого розвитку енергетичних ринків у зв'язку із інтеграцією до ЄС.

Якщо змоделювати систему нормативно-правових актів, що регулюють безпеку по галузям/напрямам політики, економіки, державного управління, та припустити, що першим рівнем регулювання економічної безпеки є Стратегія національної безпеки України, а другим рівнем є Стратегія економічної безпеки [6], то визначення економічної безпеки наводиться тільки в нормативно-правовому акті третього рівня. Ними є Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України, затверджені наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України

від 29 жовтня 2013 р. № 1277, відповідно до пункту 5 яких економічна безпека – це стан національної економіки, який дає змогу зберігати стійкість до внутрішніх та зовнішніх загроз, забезпечувати високу конкурентоспроможність у світовому економічному середовищі і характеризує здатність національної економіки до сталого та збалансованого зростання [7].

Пункт 66 Стратегії національної безпеки України передбачає безпосередньо формування Стратегії економічної безпеки України, яка містить сформоване бачення компетентних органів влади на основні напрями її регулювання, за якими можливо згруповано визначати інструменти, які можуть бути взяті за основу при правотворчості. Так, сформульовані такі напрями регулювання економічної безпеки: 1) фінансова; 2) виробнича; 3) зовнішньоекономічна; 4) інвестиційно-інноваційна; 5) макроекономічна безпека, які визначаються без розкриття їх змісту, але через сукупність поточних викликів та загроз по кожному напрямку. Додатково до названих складових визначаються 6) демографічна; 7) енергетична; 8) продовольча; 9) соціальна безпеки [7]. Поруч з відображенням в нормативно-правових актах системно-структурного побудови категорії «економічної безпеки», необхідно розглянути та враховувати доктринальні підходи до змісту економічної безпеки.

Однак подальше правове регулювання економічної безпеки, виявлення та усунення її загроз потребують на підставі економічних детермінант встановлення гармонійної системи критеріїв класифікації елементів економічної безпеки, які дозволять розробити відповідні методи та засоби впливу на її загрози.

Розглянемо деякі складові економічної безпеки, вагомість яких займає більше 10% [7], і візьмемо в певній мірі актуальну інвестиційно-інноваційну безпеку. Так О.І. Копилюк та інші відмічають, що наукові трактування дефініції «інвестиційно-інноваційна безпека» дозволяють відокремити такі основоположні підходи до розкриття її змісту: 1) ресурсоорієнтований, 2)

процесний, 3) становий, 4) індикативний. Тому інвестиційно-інноваційна безпека це інтегральна характеристика, яка відображає стан інвестиційно-інноваційної сфери та процес залучення й розміщення інвестиційного потенціалу на засадах інноваційності, ефективності, безпекоорієнтованості з урахуванням реальних і потенційних загроз і небезпек [8, с. 83].

Н. М. Гуляєва та І. М. Вавдійчик надаючи характеристику інвестиційно-інноваційної безпеці фактично, крім огляду думок окремих науковців, надають оцінку методичних рекомендацій № 1277 шляхом авторського розрахунку на певний час, констатують одержані результати [9, с. 213] і роблять основний висновок – інвестиційно-інноваційна складова є основною для зміни моделі розвитку економіки [9, с. 214], не надаючи рекомендацій щодо економічної безпеки.

Стан доктринального дослідження енергетичної безпеки свідчить про наявність більш глибоких проблемних факторів впливу як на економічну, так і на національну безпеку. Розуміння постійної критичної зміни змісту та оцінки рівня енергетичної безпеки найбільш наглядно свідчить про необхідність термінової змін підходів визначення складових, критеріїв, параметрів, методів оцінки. Перелічені критерії, які існували станом на 2013 рік, об'єктивно повинні бути змінені станом на 2024 рік. Якщо Методичні рекомендації № 1277 в 2013 році передбачали такі риси енергетичної безпеки України, як: - стан економіки, що сприяє ефективному використанню енергетичних ресурсів країни; - наявність на енергетичному ринку достатньої кількості виробників та постачальників енергії; - доступність, диференційованість та екологічність енергетичних ресурсів, то у високорозвинутих країнах, як відмічається науковцями, адекватними є визначення енергетичної безпеки через фізичну наявність ресурсів, безперервність їх постачання та економічна доступність [10, с. 10] на основі визначення показників Міжнародного енергетичного агентства [10, с. 10]. Тому, правильно відмічається, що зараз постає завдання збалансувати об'єктивну змінність потрібного набору параметрів безпеки відповідно до

зміни зовнішнього середовища (технологічний та економічний розвиток, зміна геополітичних, кліматичних умов, специфіка функціонування енергетики країни тощо) [10, с. 12].

Виходячи з відміченого, слід погодитися з розумінням енергетичної безпеки як спроможності країни технічно надійним та безпечним, економічно ефективним та екологічно прийнятним способом забезпечити задоволення потреб суспільства в енергоресурсах, стале функціонування національної економіки в нормальних і кризових умовах, належність країни у формуванні та здійсненні політики захисту національних інтересів [10, с. 15].

При визначенні енергетичної безпеки також виникають правозастосовчі та безпекові суперечності та проблеми, які можна обґрунтувати відсутністю стабільного законодавства та зміною економічних, технологічних, політичних та інших складових енергетичної безпеки, яка сприймається або складовою економічної, або національної безпеки. Так, в Законі України «Про електроенергетику» № 575/97-ВР від 16.10.1997р., енергетична безпека визначалася через технічне та економічне безпечне задоволення потреб споживачів в енергії та охорону природного середовища. [11]. Вже в Основних напрямках державної політики у сфері забезпечення енергетичної безпеки України, схвалених Указом Президента України від 27.12.2005 р. № 1863/2005 [12] (був чинний до 06.06.2014 р.), енергетична безпека мала такі ознаки: - складова національної безпеки; умова сталого розвитку країни; - надійне та ефективне забезпечення економіки; забезпечення соціальної сфери [12] (Указ № 1863/2005 від 27.12.2005 р.).

Як складову національної безпеки закріплено енергетичну безпеку в Енергетичній стратегії України на період до 2030 року, схвалену розпорядженням КМУ від 24.07.13 р. № 1071. А в Методичних рекомендаціях № 1277 економічна безпека є складовою національної безпеки [7].

Такі суперечливі визначення енергетичної безпеки приводять до різновекторних наукових висновків, при яких, наприклад, поняття

«енергетичної безпеки» серед своїх складових має економічну безпеку [13, с. 273].

Так, науковцями виділяються певні напрями (складові) економічної безпеки. М. Ю. Бурдін як формально-логічну категорію визначає фінансову безпеку в якості необхідної складової економічної безпеки держави, що відображає сферу національних економічних інтересів, які входять до кола об'єктів національної безпеки держави [14].

Викладене підкреслює, що наведені визначення не надають ефективного напрямку для розроблення відповідних правових методів та засобів впливу на економіку й забезпечення економічної безпеки, хоча сучасні вимоги розвитку економіки країни потребують подальшої деталізації функціонально-інструментального регулювання економічної безпеки. Подібні основи регулювання і було закладено для фінансової безпеки в пунктах 5, 6 Методичних рекомендацій, які виділяють виробничу, демографічну, енергетичну, зовнішньоекономічну, інвестиційно-інноваційну, макроекономічну, продовольчу, соціальну, фінансову безпеки. Рівень економічної безпеки визначається через інтегральний індекс економічної безпеки, який відповідає 9 середньозваженим субіндексам (переліченим вище складовим економічної безпеки). І тільки для фінансової безпеки надані субскладові: 1) банківська безпека; 2) безпека небанківського фінансового ринку; 3) боргова безпека; 4) бюджетна безпека; 5) валютна безпека; 6) грошово-кредитна безпека. В подальшому визначається 130 індикаторів та джерел вхідної інформації за складовими економічної безпеки, які фактично є оцінкою «викликів та загроз» економічній безпеці.

Слід відмітити, що окремі осучаснені елементи економічної безпеки, які можуть вважатися правовими засобами та механізмами забезпечення економічної безпеки, відображені в Постанові Кабінету Міністрів України «Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року» від 3 березня 2021 р. № 179 [15].

Викладене дозволяє першочергово визначити: по-перше, завдання щодо удосконалення доктринального правового регулювання категорії економічної безпеки та її змістовності, по-друге, вироблення тотожних правових засобів та інструментів для впливу на економічну безпеку та її складові; по-третє, розроблення системності зв'язків її структурних елементів та здійснення відповідної гармонізації нормативно-правових актів, які забезпечують регулювання економічної безпеки, в тому числі прозорість оцінки і виявлення загроз, їх усунення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Білоусов Є. М. Загрози економічній безпеці держави та засоби їх подолання (економіко-правовий аспект). *Наше право*. 2013. № 13. С. 143–148. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nashp_2013_13_26.
2. Gryshova I., Kyzym M., Hubarieva I. et al. Assessment of the EU and Ukraine Economic Security and its Influence on Their Sustainable Economic Development. *Sustainability*. 2020. No. 12(18). Art. 7692. <https://doi.org/10.3390/su12187692>.
3. Leszczyńska M. Bezpieczeństwo ekonomiczne państwa a rozwój gospodarki i społeczeństwa. *Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy*. 2018. Nr 56. S. 289–298. URL: <http://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.desklight-6d88f003-ad25-4733-8cd6-995b3255c257>.
4. Яковюк І. В. Економічна безпека України як передумова забезпечення її суверенітету. *Проблеми законності*. 2021. Вип. 154. С. 8–36. doi: 10.21564/2414-990X.154.238747.
5. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України : Указ Президента України від 14 вересня 2020 р. № 392/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#Text>.

6. Стратегія економічної безпеки. Схвалена рішенням Ради національної безпеки і оборони України від 11 серпня 2021 р.: затверджена Указом Президента України від 11 серпня 2021 р. № 347/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2021/print>.

7. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України, затверджені наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29 жовтня 2013 р. № 1277. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#n9>.

8. Копилюк О. І., Музичка О. М., Холод З. М. Інвестиційно-інноваційна складова в системі економічної безпеки України. *Бізнес Інформ*. 2016. Вип. 11. С. 81–87. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2016_11_15.

9. Гуляєва Н. М., Вавдійчик І. М. Інвестиційно-інноваційна безпека як чинник економічного зростання. *Економіка та суспільство*. 2018. Випуск 17. URL: <http://economyandsociety.in.ua>.

10. Суходоля Ю. М., Харазішвілі О. М., Рябцев Г. Л. Енергетична безпека України: перспективна модель управління ризиками: монографія. Київ. НІСД, 2023. 152 с. DOI: <https://doi.org/10.53679/NISS-book.2023.01>.

11. Про електроенергетику: Закон України від 16.10.1997 р. № 575/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/575/97-%D0%B2%D1%80#Text>.

12. Указ Президента України Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 9 грудня 2005 року «Про стан енергетичної безпеки України та основні засади державної політики у сфері її забезпечення» від 27.12.2005 р. № 1863/2005. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1863/2005#Text>.

13. Тараєвська Л. С. Складові енергетичної безпеки та критерії оцінки. *Економіка та управління підприємствами*. 2017. № 8. С. 372–377.

14. Бурдін М. Ю. Принципи правового забезпечення фінансової безпеки держави. *Актуальні питання забезпечення фінансової безпеки держави в умовах глобалізації* : зб. тез доп. міжнар. наук.-практ. конф. (м.

Харків, 17 лют. 2022 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Наук. парк «Наука та безпека». Харків : ХНУВС, 2022. С. 25–28. URL: <https://univd.edu.ua/science-issue/issue/5274>.

15. Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року : Постанова Кабінету Міністрів України від 3 березня 2021 р. № 179. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2021-%D0%BF#n25>.

REFERENCES

1. Bilousov Ye. M. (2013). Threats to the economic security of the state and means of overcoming them (economic and legal aspect). *Nashe pravo*, 13, 143–148. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nashp_2013_13_26 [in Ukrainian].

2. Gryshova I., Kyzym M., Hubarieva I. et al. (2020). Assessment of the EU and Ukraine Economic Security and its Influence on Their Sustainable Economic Development. *Sustainability*, 12(18), Art. 7692. <https://doi.org/10.3390/su12187692> [in Ukrainian].

3. Leszczyńska, M. (2018). Bezpieczeństwo ekonomiczne państwa a rozwój gospodarki i społeczeństwa. *Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy*, 56, 289–298. Retrieved from: <http://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.desklight-6d88f003-ad25-4733-8cd6-995b3255c257> [in Polish].

4. Yakoviuk, I. V. (2021). Economic security of Ukraine as a prerequisite for ensuring its sovereignty. *Problemy zakonnosti*, 154, 8–36. doi: 10.21564/2414-990X.154.238747 [in Ukrainian].

5. On the decision of the National Security and Defense Council of Ukraine dated September 14, 2020 'On the National Security Strategy of Ukraine: Decree of the President of Ukraine, No. 392/2020 (2020, September 14). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#Text> [in Ukrainian].

6. Strategy of economic security. Approved by the decision of the National Security and Defense Council of Ukraine (2021, August 11): approved by the

Decree of the President of Ukraine, No. 347/2021 (2021, August 11). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2021/print> [in Ukrainian].

7. Methodological recommendations for calculating the level of economic security of Ukraine, approved by the order of the Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine, No. 1277 (2013, October 29). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#n9> [in Ukrainian].

8. Kopyliuk O. I., Muzychka O. M., Kholod Z. M. (2016). Investment and innovation component in the system of economic security of Ukraine. *Biznes Inform..* Issue 11, 81–87. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2016_11_15 [in Ukrainian].

9. Huliaieva N. M., Vavdiichyk I. M. (2018). Investment and innovation security as a factor of economic growth. *Ekonomika ta suspilstvo*, 17. Retrieved from: <http://economyandsociety.in.ua> [in Ukrainian].

10. Sukhodolia Yu. M., Kharazishvili O. M., Riabtsev H. L. (2023). *Energy security of Ukraine: a perspective model of risk management*. Kyiv: NISD. DOI: <https://doi.org/10.53679/NISS-book.2023.01>.

11. Law of Ukraine On electricity, No. 575/97-BP (1997, October 16). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/575/97-%D0%B2%D1%80#Text> [in Ukrainian].

12. Decree of the President of Ukraine On the decision of the National Security and Defense Council of Ukraine dated December 9, 2005 'On the state of energy security of Ukraine and the main principles of state policy in the sphere of its provision' No. 1863/2005 (2005, December 27). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1863/2005#Text> [in Ukrainian].

13. Taraievska L. S. (2017). Components of energy security and evaluation criteria. *Ekonomika ta upravlinnia pidpriemstvamy*, 8, 372–377 [in Ukrainian].

14. Burdin M. Yu. (2022). Principles of legal provision of financial security of the state. *Aktualni pytannia zabezpechennia finansovoi bezpeky derzhavy v umovakh hlobalizatsii* : Proceedings of the international scientific and practical

conference (pp. 25–28). Kharkiv : KhNUVS,. Retrieved from:
<https://univd.edu.ua/science-issue/issue/5274> [in Ukrainian].

15. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine On the approval of the National Economic Strategy for the period until 2030, No. 179 (2021, March 3). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2021-%D0%BF#n25> [in Ukrainian].